

Building free of torture and impunity societies in Western Balkans

Monitorimi i vendeve të vuajtjes së dënimit në Shqipëri

Building free of torture and impunity societies in Western Balkans
An EU-funded project

Podgoricë, qershor, 2016

Nisma e të rinjeve për të drejtat e njeriut, Mali i Zi

Qendra Shqiptare për Rehabilitimin e Traumës dhe Torturës, Shqipëri
qershor 2016.

Për botuesin

Edina Hasanaga Çobaj
Ardian Kati

Autorët

Erinda Bllaca
Ariel Como

Shtypshkrimi dhe përkujdesja grafike

Copy Centar DOO, Podgoricë

Tirazhi

300 copë

Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе,
Цетиње

ISBN 978-9940-608-01-9
COBISS.CG-ID 30459920

Mbi projektin

Projekti "Ndërtimi i një shoqërije pa torturë dhe mosndëshkim në Ballkanin Perëndimor" u realizua nga Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Mal të Zi ((YIHRCG)-anëtare e Aleancës Qytetare)) dhe nga partnerët: Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut nga Serbia (YIHRSR), Qendra Shqipëtare për Rehabilitim nga Trauma dhe Tortura (ARCT) dhe Këshilli Ndërkombëtar për rehabilitimin e viktimave të torturës në Danimarkë (IRCT). Projekti mbështetet financiarisht nga Bashkimi Evropian. Projekti do të zbatohet nga nëntori i vitit 2013 deri në shtator të vitit 2016.

Qëllimi i projektit ishte që të kontribuojë në një shoqëri pa torturë nëpërmjet aktiviteteve të organizatave të shoqërisë civile që janë të drejtuara kundër torturës dhe trajtimeve të tjera, çnjerëzor ose poshtëruese apo ndëshkimit dhe promovimin e standardeve ndërkombëtare, në veçanti të OPCAT-it. Qëllimi i projektit ishte për të promovuar dinjitetin njerëzor në burgje përmes eliminimit të torturës dhe trajtimit çnjerëzor të personave në nevojë në paraburgim, në Mal të Zi, Serbi dhe Shqipëri.

Kopje elektronike të këtij raporti mund të shkarkohet nga faqjet e internetit:
www.freeoftorture.net
www.arct.org

Qendra Shqiptare për Rehabilitimin e Traumës dhe Torturës
Rruga Kont Urani, 10, Tirana Albania
Tel: +355 422 56522
Fax: +355 422 39121
Email: QSHRT@albmail.com

Për përmbajtjen e këtij udhëzuesi mban përgjegjësi vetëm YIHR Mali i Zi dhe në asnjë mënyrë nuk duhet të konsiderohet se paraqet qëndrimin e BE-së.

The contents of this manual are the sole responsibility of YIHR Montenegro and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Përmbajtja

Hyrje	5
Monitorimi I vendeve të vuajtjes së dënimeve: dhe rezultatet.....	12
Misionet e Monitorimit, gjetje dhe rekomandime percdio institucion.....	27
IEVP ALI DEMI	27
IEVP TROPOJE	33
IEVP KORCE	34
IEVP VLORE	41
IEVP FUSHE KRUJA	49
IEVP BURREL	51
IEVP DURRES	56
IEVP FIER	58
IEVP ZAHARIA, KRUJË	58
IEVP VAQARR.....	60
IEVP KAVAJA.....	62
IEVP RROGOZHINA	68
IEVP PEQIN.....	73
IEVP KUKES	79
IEVP LUSHNJE	81
QENDRA SPITALORE E BURGJEVE, TIRANE	85
IEVP LEZHE	87
IEVP SARANDE	92
IEVP MINE PEZA	94
IEVP ELBASAN.....	101
IEVP TEPELENE	103

Hyrje

Tortura dhe format e tjera të keqtrajtimit janë pa dyshim midis shkeljeve më të rënda të drejtave themelore të njeriut. Ata shkatërrojnë dinjitetin, trupin, dhe mendjen e viktimës dhe kanë efekte të gjëra mbi familjen dhe komunitetin. Megjithatë, pavarësisht nga ndalimi absolut i torturës dhe formave të tjera të keqtrajtimit sipas ligjit ndërkombëtar, praktika e tyre fatkeqësisht mbetet e përhapur globalisht, sidomos në vendet jashtë syrit publik. Edhe në vendet ku ka një pritshmëri të lartë të mbrojtjes së të drejtave të njeriut, monitoruesit e të drejtave të njeriut vazhdojnë të dokumentojnë aktet e abuzimit fizik dhe kushtet e paraburgimit të cilat bien ndesh me standardet ndërkombëtare minimale. Kjo për fat të keq përfshin edhe Shqipërinë.

E drejta ndërkombëtare ofron një grup të veçantë të normave që rregullojnë mënyrën se si shtetet mund të ushtrojnë kompetencat, të përcaktojnë standardet minimale për kushtet e burgimit, dhe të ofrojnë udhëzime si për mënyrën se si i privuari nga liria duhet të trajtohet. Sigurisht, kjo është në dorë të shtetit sa i përket sigurimit të zbatimit efektiv të këtyre standardeve nëpërmjet miratimit të masave të përshtatshme në nivel kombëtar. Për fat të keq, megjithatë, shtetet shpesh dështojnë për të identifikuar, ose të pranojnë se politikat e tyre, legjislacioni, rregulloret dhe praktikat administrative janë të papërshtatshme për qëllimin themelor e i cili është - parandalimi i torturës dhe akteve të tjera mizore, çnjerëzore ose poshtëruese si dhe ndëshkimit (IDTP).

Shumë shtete mund të bëjnë më shumë për t'i dhënë fund praktikave të torturës dhe formave të tjera të keqtrajtimit në vendet e tyre dhe për të ndërtuar besimin publik në autoritetet e zbatimit të ligjit. Përvoja praktike ka treguar se vizitat e pavarura në institucionet e mbyllura janë një nga mjetet më efektive për të parandaluar torturën dhe për të përmirësuar kushtet e paraburgimit.

Në përgjithësi, si në rastet e tjera të dhunës të përhapur, nuk mund të themi se të gjithë autorët e krimit janë psikopatë të pamoralshëm - dhe në të vërtetë, duke marr parasysh numrin e profesionistëve me të cilët kemi biseduar jemi të bindur se ata janë duke bërë një punë të mirë, duke siguruar ndihmë për njerëzit në nevojë. Profesionistët që punojnë në institucionet e mëdha konsiderohen nga vëzhguesit e jashtëm si "te transformuar" gjatë rrjedhës së kohës - pothuajse u shndërruaruan nga institucionet. Dhe përsëri, në bazë të njohurive tona nuk ka "trajnim" të qartë ose rregullore të definuara, të cilat mund të vendosen për një të sapoardhur: ai duket të ketë të panjohur procesin mësimor si dhe vendosjen e sistemit institucional, dhe kjo ndodhë për një arsye se gjindet nën ndikimin e teorive të sistemit ose "historive", sjelljeve, ritualeve dhe rregullave që diskriminon.

Ne mund të shohim se ky "sistem i diskriminimit" mund të shpërthejë lehtë në dhunë institucionale dhe torturë. Është kjo "teori" ose tregim që transformon njerëzit e qetë në dhunues potencial dhe kriminel që janë në qendër të hulumtimit tonë.

Shmangia e fjalës "torturë" është testament për faktin se ne jemi zakonisht shumë të ndjeshëm në përdorimin e vetë fjalës "torturë". Shihen menjëherë përpjekjet për të mbrojtur thellë ndjeshmërinë tonë ndaj torturës me eufemizma si "pozicionet e stresit", "marrja në pyetje ashpërsisht", "pyetje detyruese", "frikë, egërsi", "duhani" për të burgosurit dhe "teknikat e zgjeruara të marrjes në pyetje" (Cole, 2008; Roth, 2005, Shane, 2007, McKelvey, 2007; Mendez 2005). Ka një diskurs të gjerë ligjor dhe moral mbi torturën që parashtron se tortura është e palejueshme në çfarëdo rrethane.

Në Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Torturës dhe Trajtimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore dhe Poshtëruese ose Ndëshkimit të 10 dhjetorit 1984, tortura është përshkruar si "çdo veprim":

- ◆ Që shkakton dhimbje të rënda fizike apo mendore ose vuajtje
- ◆ Që bëhet qëllimisht
 - ◆ Për ndonjë nga shkaqet e mëposhtme (kjo është një listë ilustruese ose, një listë përjashtuese)
 - ◆ Për të marrë informacione ose një rrëfim nga personi nën torturë apo nga dikush tjetër
 - ◆ Për të ndëshkuar atë person për diçka që ata, ose një person tjetër, kanë bërë ose dyshohet se e ka kryer
 - ◆ Për të frikësuar ose detyruar atë person ose një person tjetër
 - ◆ Për çdo arsye 'bazuar në diskriminim'
- ◆ Që një "zyrtar publik" ose një "person që vepron në cilësi zyrtare" ka shkaktuar dhimbje, nxitë veprimin, ose e ka lejuar një punë të tillë të kryhet
 - ◆ Ky element nuk është thelbësor për debatin etik - një vepër mund të vazhdojë të jetë torturë pa përfshirë "Zyrtarët publikë"
- ◆ Veprimet nuk duhet të jenë pjesë e një dënimi ligjor
 - ◆ Kjo është një gjurmë mjaft e qartë dhe nuk është pjesë e debatit etik - dikush mund të të argumentojë se një dënim ligjor mund të çojë te tortura dhe kështu një dënim ligjorë të çojë deri te paligjshmëria. (www.unhchr.ch)

Konventa thekson më tej se "Nuk ka rrethana të jashtëzakonshme të çfarëdo lloji, nëse një kërcënim i luftës apo ndonjë urgjence tjetër publike, mund të identifikojnë një arsyetim për torturë". Neni 3 i Konventave të Përbashkëta të Gjenevës definon dhunën ndaj jetës dhe personit, në veçanti vrasjen në çfarëdo rasti, gjymtimin, trajtimin mizor dhe torturën; dhe aktet tjera fyese ndaj dinjitetit personal, në veçanti trajnimin poshtërues dhe degradues. Linja midis koncepteve nuk është e përcaktuar mirë, që është një arsye pse e drejta ndërkombëtare ndalon të gjitha këto forma të presionit.

Sot, tortura praktikohet në bazë të metodave shkencore me të cilat ndikimet psikologjike përcaktohen zakonisht si më të rëndat. Të djegurat nga cigaret, të rrahurat dhe të shqelmuarit, të pezulluarit ose ekspozuarit ndaj torturës elektrike nuk janë aq të vështira për të dëshmuar torturën e të tjerëve, si të fëmijës së vet, bashkëshortit, apo prindërve. Ka disa aspekte që nuk janë përfshirë në këtë përkufizim, por që ka treguar trajtimi i viktimeve të torturës. Qëllimi i torturës nuk është gjithmonë për të bërë viktimën të rrëfejë dhe të japë informacion. Qëllimi kryesor është për të thyer më shumë identitetin e viktimës. Dhimbja konsiston në veçanti në këtë shkatërrim dhe në prishjen e personalitetit. Cassel (1982) shkruan në një analizë të natyrës së vuajtjeve që ajo (dhimbja) arrin maksimumin e saj, kur rrezikon shpërbërjen e integritetit të personit. Edhe në qoftë se vuajtja është shkaktuar nga dhimbjet fizike, ajo mbetet përbërësi psikik që është thelbi i vërtetë i vuajtjeve dhe që arrin kulmin kur dhimbja kërcënon të shkatërrojë qenësinë e personit dhe integritetin (Cassel 1982:640). Në diskutimin e një teorie të dhunës Gilligan (1996:96) shkroi: "Vdekja e vetes është një shqetësim shumë më i madh se vdekja e trupit".

E drejta për mbrojtje nga tortura dhe format e tjera të keqtrajtimit garantohet si rregull i së drejtës zakonore ndërkombëtare, si dhe në traktatet ndërkombëtare, në të cilat pothuajse të gjitha shtetet në nivel botëror janë shtete anëtare¹. Parimi që tortura dhe format e tjera të keqtrajtimit ndalohen në mënyrë absolute në çdo rrethanë, përcaktohet qartë në legjislacion e brendshëm të shumicës së këtyre shteteve². Megjithatë, pavarësisht nga këto garanci ndërkombëtare dhe të brendshme legjislative, raportet e vëzhguesëve të të drejtave të njeriut kanë vazhduar të dokumentojnë aktet e torturës dhe formave të tjera të keqtrajtimit të personave të privuar nga liria nga zyrtarët publikë në të gjithë botën.

Në shumë vende, gjykatat kombëtare pritet të zbatojnë traktate të ratifikuara nga shtetet e tyre, ligjin e përgjithshëm (zakonor) ose të dyja. Edhe në ato vende ku e drejta ndërkombëtare nuk mund të përdoret drejtpërsëdrejti para gjykatave është e rëndësishme që gjyqësori mos të vendosë shtetin në kundërshtim të detyrimeve të tij ligjore ndërkombëtare, duke përfshirë ndalimin e torturës. Kjo është për shkak se, sipas ligjit ndërkombëtar, asnjë shtet nuk mund të thirret në kushtetutën e saj kombëtare ose ligjet e saja, për të justifikuar një shkelje të së drejtës ndërkombëtare.

Tortura dhe keqtrajtimet tjera ndaj çdo personi në fuqinë e një pale tjetër, janë të ndaluara edhe si krime lufte sipas ligjeve të konfliktit të armatosur (ligji humanitar). Ndalimi i tor-

¹ Për shembull, të gjitha përveç dy nga 55 shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së kanë ratifikuar Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Torturës, ndërsa vetëm tre shtete kanë ende për të ratifikuar Paktin Ndërkombëtar mbi të Drejtat Civile dhe Politike. Nga 55 Shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së, të cilat janë anëtare të Këshillit të Evropës, të gjitha janë shtete anëtare të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Konventën Evropiane për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin Çnjerëzor apo Degradues apo Ndëshkimit.

² Kjo është e vërtetë në atë masë që shumica e kushtetutave ndalon torturën shumë e shumë shtete nuk e kanë kriminalizuar torturën në kodet kriminale si një krim të qartë, e cila mbetet shumë problematike..

turës në të drejtën humanitare përcaktohet shprehimisht në Nenin e 3, të Përbashkët të Konventave të Gjenevës, duke përfshirë shkelle të rënda të dispozitave, dhe Protokollit Shtesë të 1977. Tortura është konsideruar gjithashtu të jetë një krim kundër njerëzimit, kur aktet janë kryer si pjesë e një sulmi të gjerë ose sistematik kundër popullatës civile, pa marr parasysh nëse ato janë të angazhuar në rrjedhën e një konflikti të armatosur apo jo. Kështu, për shembull, neni 7 i Statutit të Romës së Gjykatës Ndërkombëtare Penale (ICC) përfshin torturën dhe dhunimin brenda juridiksionit të Gjykatës.

Kontekstet në të cilat tortura dhe format e tjera të keqtrajtimit më së shpeshti ndodhin, përfshijnë momentin e arrestimit, burgimit policor (shpesh me qëllim të nxjerrjes me forcë "të rrëfimit" nga të burgosurit), në paraburgim dhe në burg. Vende të tjera më pak tipike të ndalimit kanë qenë edhe mjedise për aktet e abuzimit fizik dhe mendor nga zyrtarët publikë, duke përfshirë institucionet psikiatrike, shtëpitë e kujdesit social për personat me aftësi të kufizuara mendore dhe fizike dhe qendrat për emigrantë të paraburgosur dhe azil-kërkuesit. Përveç akteve të qëllimshme të abuzimit fizik dhe mendor nga zyrtarët publikë kundër personave të privuar nga liria e tyre, kushtet skandaloze të ndalimit që gjenden në objekte të shumta të burgimit kanë qenë gjithashtu një burim shqetësimi për monitoruesit e të drejtave të njeriut në rajon. Shqetësimet e tilla kanë të bëjnë me një gamë të gjerë të objekteve të paraburgimit, duke përfshirë edhe ato të përmendura më sipër.

Zyrtarët shtetërorë e kanë të ndaluar për të shkaktuar, nxitur apo toleruar torturën apo tjetër akt mizor, çnjerëzor ose poshtërues apo ndëshkimin e çdo personi. Një urdhër nga një epror ose autoritet publik nuk mund të përdoret si arsyetim për torturë. Shtetet janë të detyruara të sigurojnë që, të gjitha aktet e torturës të jenë vepra penale sipas së kodit penal, dhe të hetojë të gjitha aktet e tilla dhe të shpallë përgjegjësit për kryerjen e tyre.³

Duke iu referuar Konventës së OKB-së kundër Torturës dhe Trajtimit tjetër Mizor, Çnjerëzor, Degradues apo Ndëshkimit, bëhet një dallim mes torturës dhe trajtimit çnjerëzor, megjithëse tortura është një specie e trajtimit çnjerëzor. Një dallim i tillë duhet të bëhet: një viktimë klasifikohet si viktimë torture nëse përgjigjet pozitivisht ndaj pyetjeve që lidhen me përvojat e burgut dhe teknikat e torturës gjatë marrjes në pyetje (Ditari Tortura, Vëllimi 16, Numër 2-3, 2005). Për një gjë, disa trajtime p.sh. rrahje me kamzhik, mund të jenë çnjerëzore pa qenë mjaft ekstreme për të numëruar si torturë. Disa trajtime çnjerëzore nuk përfshinë vuajtje fizike në shkallë të madhe, dhe për këtë arsye nuk definohet si torturë (edhe pse, trajtimi në fjalë mund të jenë njajt i pamoralshëm, apo edhe më shumë se tortura). Disa forma të shkaktimit të vuajtjeve mendore janë një rast i tillë, siç janë edhe disa forma amorale të trajtimit degradues.

³ Nenet 4, 5, 7, 12 dhe 13 Konventa e OKB kundër Torturës dhe Trajtimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Poshtëruese. Shih gjithashtu të Drejtat e Njeriut Komiteti Komenti i Përgjithshëm 20, paragrafët 13 dhe 14

Keqtrajtimi është përdorur për herë të parë në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut në rastin e Irlandës kundër Britanisë së Madhe (1971). Gjykata vendosi se marrje në pyetje të një të burgosuri me sy të lidhur, pa mundësi për ushqim dhe gjum, ishte keqtrajtim, por jo torturë. Amnesty International përdori keqtrajtimin në vend të torturës në raportin e një misioni ndërkombëtar në Irlandën e Veriut në 1977.

Edhe ata krejtësisht të panjohur me diskurset formale ligjore për tortura mund të dëshmojnë për faktin themelor se tortura duket të jetë vetë-evidente, e pështirë dhe provokative. Ne e dimë se tortura shkakton dhimbje dhe vuajtje dhe ne e dimë se ne nuk duam për të torturuar veten. Përjetimi i torturës apo shqimi i imazheve të torturës automatikisht frymëzojnë gjykimin moral, pavarësisht nga çdo rekurs, për të punuar sipas parimeve ligjore apo morale (hause, 2006). Praktikisht, ne e njohim torturën dhe abuzimin, kur e shohim atë. Por kjo, në një mënyrë, nuk është qëllimi i plotë për të hetuar zinxhirin e komandës përgjegjës për torturë ose plotësisht të shpjegojmë provat. Dokumentet, intervistat, mediat, komentet dhe raportet ndërkombëtare tregojnë se zyrtarët e lartë kanë mbështetur abuzimin e të burgosurve, si një çështje të politikave- nganjëherë duke toleruar atë, ndonjëherë duke e inkurajuar atë, dhe disa herë me autorizim.

Historiku dhe Aktiviteti i QSHRT:

Qendra Shqiptare për Rehabilitimin e Traumës dhe Torturës (QSHRT) përfaqëson një pjesë të vogël të organizatave të shoqërisë civile shqiptare: ajo është një organizatë jo-fitimprurëse, organizatë jo-politike dhe jo-qeveritare e regjistruar dhe që vepron në Shqipëri që prej vitit 1995, duke projektuar dhe duke zbatuar programe me qëllim që të kontribuojë në ndërtimin e një shoqërie demokratike, pa torturë, në një vend ku persekutimi i fortë politik ka qenë i parë për një periudhë të gjatë, gati 50 vjet të shekullit të 20-të.

Leksionet nga e kaluara duhet mësuar, sidomos nëse ata bëjnë thirrje për një vëmendje të veçantë ndaj respektimit të të drejtave të njeriut dhe dinjitetit njerëzor - kjo ka qenë dhe ende është, një nga supozimet themelore të angazhimit të QSHRT-së në ofrimin e shërbimeve për rehabilitimin e viktimave të torturës (kombinuar me dokumentacionin e praktikave të ndershme, shkelje dhe vuajtje njerëzore), si dhe parandalimin e programeve të torturës (raportimi periodikisht për agjencitë/organizatat ndërkombëtare mbi gjendjen e torturës në vend, trajnim për policinë dhe personelin shëndetësor në burg, vendet e paraburgimit, spitalet psikiatrike, sistemi arsimor), duke ofruar asistencë dhe një dritare të mundësive për këtë target grup. Për shumë vite kjo popullsi është përballur me një model të mohimit dhe neglizhencës nga autoritetet shtetërore, duke ndryshuar ato në një grup të madh të popullsisë, praktikisht përfaqësojnë viktimat e torturës. Në këto kushte ne përpiqemi që të thrasim për vëmendjen e bashkësisë demokratike ndërkombëtare.

QSHRT është pozicionuar sot si organizatë jo-qeveritare kryesore që avokon për respektimin e ligjit kombëtar dhe ndërkombëtar, si dhe monitorimin e përpjekjeve të shteteve për t'iu përmbajtur detyrimeve⁴. Monitorimi i vendeve të dënimit, dokumentacioni i abuzimit dhe bërja publike e informacionit, hartimi dhe botimi i raporteve “Shadow” dhe rekomandimet për fusha të veçanta të ndërhyrjes, sjellja e çështjes në vëmendjen e mediave dhe komunitetit ndërkombëtar, si dhe ofrimi i njohurive dhe ekspertizës për profesionistët në fushë - të gjithë kanë ardhur në përmirësim sasior dhe cilësor gjatë viteve të fundit.

Puna e QSHRT drejt zbatimit të OPCAT-it në Shqipëri ka krijuar gjithashtu një nivel cilësor të partneritetit me organizata vendore dhe ndërkombëtare duke u përfshirë direkt ose indirekt në monitorimin e standardeve të kujdesit dhe shërbimeve në sistemin e burgjeve në Shqipëri, siç është Avokati i Popullit, Komiteti Shqiptar i Helsinkit, si dhe Shoqata për Parandalimin e Torturës dhe Komiteti i Këshillit të Evropës për Parandalimin e Torturës - KPT (QSHRT ftohet rregullisht në takimet formale nga reporterët e KPT-së në secilën prej vizitës së tyre në Shqipëri, gjatë 5 viteve të fundit).

Që prej vitit 1995 QSHRT ka ofruar trajtim psikologjik në rreth 15-20% të objektivit të tërë të ish përndjekurve politik. Sot merret vetëm me aspektin e shërbimit. Gjatë 3 viteve të fundit më shumë se 600 klientë nga objektivi i të ish përndjekurve politike kanë fituar asistencë mjekësore të specializuar dhe/ose asistencë psikologjike. Përveç kësaj, rreth 1500 individë nga objektivi kishin nevojë për konsultime mjekësore dhe referime të mëtejshme. Në vitin e fundit QSHRT është përqendruar edhe në ofrimin e shërbimeve për viktimat e sotme të keqtrajtimin policor gjithashtu duke mbledhur informacionet thelbësore në lidhje me sjelljen e keqe dhe dhunës në mjediset e paraburgimit dhe në vendet e tjera të burgimit.

QSHRT ka qenë në gjendje për të vendosur një rrjet referimi i mbështetur në shërbimet mjekësore që mbulojnë nëpërmjet tyre një sërë shërbimesh që qendra nuk ka qenë në gjendje për të siguruar me grupin e synuar. QSHRT ka krijuar partneritete ndërkombëtare dhe rajonale nëpërmjet pjesëmarrjes në Rrjetin Ballkanik të qendrave të reabilitimit (BAN), RCT/IRCT, Rrjetin e Evropës Juglindore për Ndihmën Refugjatëve, si dhe është anëtarësuar në OBKT dhe bashkëpunoi me APT.

In 2015:

- ◆ Qendra Shqiptare për Rehabilitimin e Traumës dhe Torturës- QSHRT kontriboi në zhvillimin e qasjes në vendet e ndalimit përmes implementimit të më shumë se 80 vizitave monitoruese në vendet e paraburgimit, ekzaminimeve mjekësore, ekspertiza mjeko-ligjore, dhe ndihmë psikologjike për të dy, të burgosurve dhe të ish burgosurve politik. (Ne kemi dokumentuar më shumë se 30 mijë histori, fotografi, dhe informacione historike që nga fillimi i viteve '90, të cilat u ruajtën nën moton "Kujtimet historike" në vend, dhe organizuam një ekspozitë unike në ambientin e Presidentit të Republikës).
- ◆ QSHRT luftoi për personat pa përfaqësim, gratë e dhunuara, me fëmijë në burgje, të mitur dhe persona me aftësi të kufizuara dhe sëmundje kronike. Disa raste të suksesshme tregojnë se gratë në burgje kanë fituar dënime të reduktuara duke falenderuar përfaqësimin ligjor të QSHRT.
- ◆ QSHRT zgjeroi projektet dhe programet për të ndihmuar viktimat sociale/viktimat e torturës të gjeneratës së dytë me mundësi konkrete të riintegrit. Ne gjithashtu morëm hapa për të siguruar një "dritare të vogël ndriçimi" për ish të burgosurit të Guantanamo të vendosur në Shqipëri dhe në nevojë për trajtim mjekësor, psikologjik dhe social e reintegrim. Ndërgjegjësimi është ngritur vazhdimisht për statusin e tyre ligjor dhe sfidat e jetës se përditshme.
- ◆ QSHRT përmbushi nevojat e një numri gjithnjë në rritje të individëve të burgosur me akses të kufizuar në trajtime mjekësore dhe sëmundje mendore, ku shteti është përgjegjës për të mos bllokuar aksesin ndaj shërbimeve apo përfitimeve thelbësore. Ne promovuam praktikën më të mira dhe sfidat përmes Konferencës Kombëtare mbi zhvillimet e Burgjeve dhe Sfidat - përdorur si një platformë të vlerësimit të rolit të shoqërisë civile në monitorimin e këtyre institucioneve të mbyllura.
- ◆ QSHRT krijoi partneritete të reja me universitete publike dhe private, të drejtave të njeriut dhe mbrojtës, avokatë, gazetarë, mjekë, psikiatër dhe i forcoi lidhjet me këta profesionistë të shquar përmes programit tonë të praktikës, angazhimeve, kontributit në studime dhe kërkime, leksione, etj.

Monitorimi I vendeve të vuajtjes së dënimeve: dhe rezultatet

Metodologjia e monitorimit te QSHRT:

QSHRT ka një format të konsoliduar të kryerjes së vizitave monitoruese: 1) struktura e vizitave monitoruese, 2) metodologjia që do të përdoret, dhe 3) një ekip multidisiplinar i ekspertëve (jurist, psikolog, punonjës social, mjek, dhe psikiatër). Çdo vizitë ka një numër të elementeve të aplikohen në një mënyrë standarde, si dhe ato të tjera të zbatuara ndryshe nga institucioni në institucion. Qasja e përgjithshme e vizitave parandaluese, në bazë të udhëzimeve ndërkombëtare, përfshin:

- ◆ Punën përgatitore, duke përfshirë mbledhjen e informacionit dhe identifikimin e objektivave specifike, përpara se një vizitë të realizohet.
- ◆ Vizitën, gjatë të cilës vëzhguesit flasin me stafin menaxhues, inspektojnë objektet e institucionit dhe dokumentacionin dhe flasin me njerëz të cilët janë të ndaluar. Janë përdorur pyetjet më në thellësi të intervistave (gjysmë të strukturara), pyetësorë dhe diskutime në fokus grupe.
- ◆ Pas përfundimit të vizitës, realizohen diskutime me stafin përkatës, përmbledhja e gjetjeve dhe sigurimi i një mundësie për një përgjigje fillestare.
- ◆ Përgatitet një raport për autoritetet përkatëse, i bazuar në gjetjet e vizitës, si edhe rekomandimet, të cilat formojnë bazën e dialogut të vazhdueshëm për të adresuar çështjet e identifikuara.

Vlerësimi nga QSHRT i kushteve dhe trajtimit në qendrat e paraburgimit, merr parasysh standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, dhe përfshin vemendjen në:

- ◆ Trajtim: çdo akuzë për torturë ose keqtrajtim, përdorimin e forcës, izolimit dhe kufizimit.
- ◆ Masat mbrojtëse: Regjistrat, ofrimi i informacionit, ankesat dhe procedurat e inspektimit, procedurat disiplinore.
- ◆ Kushtet materiale: strehimi, ndriçim dhe ventilim, higjiena personale, pajisjet sanitare, veshjet dhe shtresat, ushqimi.
- ◆ Aktivitetet dhe aksesimi me të tjerët: kontaktet me familjen dhe botën e jashtme, stërvitjet në natyrë, arsimimi, aktivitetet e kohës së lirë, feja.
- ◆ Shërbimet shëndetësore: aksesimi në kujdes mjekësor.
- ◆ Stafi: sjellja dhe trajnimi.

Një marrëveshje paraprake me Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve (rinovuar më 18 Maj 2015) dhe një letër e veçantë e mbështetjes, ishin komponentet fillestare për

mbështetjen e aktiviteteve të projektit. Korrespondenca më tej ka qenë: krijimi i një grupi koordinues ekspertësh të përkushtuar për zbatimin e projektit, kërkesat për seanca të veçanta dhe tematike të dedikuara për trajnimin e personelit të burgut (policia, arsimimi dhe profesionistët e mjekësisë).

Intervista në vijim të Pyetsorit të strukturuar nga QSHRT:

Subjekt ndaj dhunës gjatë arrestimit

- ◆ Ju lutem shpjegoni çfarë ndodhi gjatë arrestimit tuaj ...
- ◆ Ku jeni arrestuar?
- ◆ Kush / sa persona ju arrestuan? A ju informuan në lidhje me arsyen e arrestimit?
- ◆ Kur dhe ku ndodhi dhunimi? Gjatë arrestimit dhe / ose gjatë transportit?
- ◆ Përshkruani natyrën e dhunës? Rrahjet? Gjuajtjet? Përdorën armë ose mjete të tjera? Dhuna psikologjike? (Intervistuesi: përdor metodën e torturës)
- ◆ Cilat pjesë të trupit tuaj u dëmtuan? (Intervistuesi: përdorni skemën anatomike)
- ◆ A ka ende pasoja ose shenjat / plagë pas dhunës?
- ◆ Kush e ushtroi dhunën?
- ◆ Si u sollet juve? A bëtë rezistencë?
- ◆ Çfarë u tha? – A u dhanë shpjegime?
- ◆ Cili ishte qëllimi i përdorimit të dhunës?

Subjekt i dhunës në komisariatit e policisë

- ◆ Ju lutem shpjegoni çfarë ka ndodhur, kur keni ardhur në stacionin e policisë ...
- ◆ Ku dhe kur ndodhi dhuna? Gjatë marrjes në pyetje?
- ◆ Përshkruani natyrën e dhunës? Rrahjet? Gjuajtjet? Përdorën armë ose mjete të tjera? Dhuna psikologjike? (Intervistuesi: përdor metodën e torturës)
- ◆ Cilat pjesë të trupit tuaj u dëmtuan? (Intervistuesi: përdorni skemën anatomike)
- ◆ A ka ende pasoja ose shenjat / plagë pas dhunës?
- ◆ Kush e ushtroi dhunën?
- ◆ Si u sollet juve? A bëtë rezistencë?
- ◆ Çfarë u tha? – a u dhanë shpjegime? A plotësuan ata ndonjë dokument, a firmosët ju ndonjë shkrues?
- ◆ Cili ishte shkaku i përdorimit të dhunës? Për dëshmine tuaj? Për arrestimin tuaj? Për akuzën kundër jush?

Subjekt i dhunës në paraburgim

- ◆ Ju lutem shpjegoni episodin e dhunës në paraburgim...
- ◆ Ku dhe kur ndodhi dhuna? Si ishte situata? A u përsërit dhuna? A ju kujtohet data?

- ◆ Përshkruani natyrën e dhunës? Rrahjet? Gjuajtjet? Përdorën armë ose mjete të tjera? Dhuna psikologjike? (Intervistuesi: përdor metodën e torturës) A e mbani mend skenën?
- ◆ Cilat pjesë të trupit tuaj u dëmtuan? (Intervistuesi: përdorni skemën anatomike)
- ◆ A ka ende pasoja ose shenjat / plagë pas dhunës? A u vizituar nga ndonjë doktor?
- ◆ Kush e ushtroi dhunën? Sa persona ishin?
- ◆ Si u sollet juve?
- ◆ Çfarë u tha? – a u dhanë shpjegime?
- ◆ Cili ishte shkaku i përdorimit të dhunës?

Subjekt i dhunës në burg

- ◆ Ju lutem shpjegoni episodin e dhunës në burg...
- ◆ Ku dhe kur ndodhi dhuna? Si ishte situata?
- ◆ Përshkruani natyrën e dhunës? Rrahjet? Gjuajtjet? Përdorën armë ose mjete të tjera? Dhuna psikologjike? (Intervistuesi: përdor metodën e torturës)
- ◆ Cilat pjesë të trupit tuaj u dëmtuan? (Intervistuesi: përdorni skemën anatomike) E mbani mend skenën?
- ◆ A ka ende pasoja ose shenjat / plagë pas dhunës? A u vizituar nga ndonjë doktor? A kërkuat trajtim apo shtrim në spital? A keni akoma shenja?
- ◆ Kush e ushtroi dhunën? Sa persona ishin?
- ◆ Si u sollet juve? A bëtë rezistencë? A ju kërkuat të ndalonin?
- ◆ Çfarë u tha? – U dhanë shpjegime? A u përpoqën të justifikonin veprimet e tyre? A plotësuan ndonjë dokument?
- ◆ Cili ishte shkaku i përdorimit të dhunës? A keni ankesë për këtë dhunë? A u përsërit dhuna më pas?

Kushtet materiale:

Kushtet themelore të jetesës në paraburgim janë një e drejtë themelore e njeriut dhe prandaj janë një fokus qendror i aktiviteteve të OPCAT-it. Këto janë thelbësore për ruajtjen e dinjitetit njerëzor në vendet e paraburgimit - siç kërkohet nga standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut - si edhe për shëndetin fizik dhe mendor të të paraburgosurve. Standardet minimale ndërkombëtare dhe vendase, kërkojnë hapësirë fizike të mjaftueshme, ngrohje, dritë natyrale dhe artificiale, ajër të freskët dhe ventim, objekte sanitare dhe standartet e duhura të mirëmbajtjes dhe pastërtisë. Të drejtat e tjera themelore minimale përfshijnë stërvitje adekuate në natyrë, akses ndaj një avokati dhe kontakte të arsyeshme me familjen dhe të tjerët.

Sistemi Shqiptar i Burgjeve, është pjesë e Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri, i cili përfshin një numër të konsiderueshëm të institucioneve dhe organizatave. Këto organizata veprojnë brenda një kornize të rregullave kushtetuese dhe ligjore që përcaktojnë jo

vetëm pushtetin e tyre, por edhe kufijtë dhe rastet e ndërveprimit institucional mes tyre, për qëllim të zbatimit të drejtësisë. Pas gati 21 viteve të pluralizmit politik, është mjaft interesante për të analizuar se si shërbimet e ofruara në sistemin e burgjeve janë materializuar dhe kanë ndikuar në trajtimin e personave me liri të kufizuar dhe cili është kontributi i këtij sistemi në zhvillimin e shoqërisë shqiptare.

Sistemi Shqiptar i Burgjeve rregullohet nga Ligji nr. 8331, datë 21.04.1998 "Për ekzekutimin e dënimeve penale", Ligji nr. 8328, datë 16.04.1998 "Për të drejtat dhe trajtimin e të burgosurve", i ndryshuar. Në vazhdim të këtyre ligjeve, janë miratuar rregullore të rëndësishme që rregullojnë funksionimin e institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale në Shqipëri, duke përfshirë: Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 96, datë 2000/03/09 "Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve", Urdhri i Ministrit të Drejtësisë nr. 3705/1, datë 11.05.2006 "Rregullat e paraburgimit", Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë nr. 4595, datë 15.07.003 "Rregulloren e Brendshme të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve", Urdhri i Ministrit të Drejtësisë nr. 3052/1, datë 25.05.2005 "Kodi i etikës për stafin e burgjeve", Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 327, datë 15.05.2003 "Rregullore e Shtabit të Policisë së Burgjeve".

Reforma në Ligjin e burgjeve ka vazhduar me miratimin e ligjit nr. 9888, datë 2008/03/10 "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 8328, datë 16.4.1998 "Për të drejtat dhe trajtimin e të burgosurve", i ndryshuar. Ky ligj solli ndryshime, në përmirësimin e garancisë për të drejtat themelore të të burgosurve në trajtimin e tyre human me dinjitet, në përputhje me standardet evropiane.

Për të mundësuar zbatimin dhe monitorimin e këtyre të drejtave, ligji vendosi rregulla për organizimin dhe funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. Një amendament i këtij ligji ishte krijimi i Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës apo Trajtimit mizor, Çnjerëzor ose Poshtëruar, si një strukturë të veçantë nën administrimin e Zyrës së Avokatit të Popullit.

Burgjet dhe paraburgimet janë vende ku individët janë të privuar nga liria e tyre dhe komunikimi me botën e jashtme është i kufizuar. Komunikimi është i kufizuar, për shkak të mungesës së organizimit të aktiviteteve të përditshme dhe ritualeve të bëra para se hyrjes në burg dhe në përputhje me rregullat e burgut, të cilat përcaktojnë kufijtë e sjelljes së një personi brenda burgut. Vendimet e sistemit të burgjeve shqiptare nuk janë të lehta, sepse investimet dhe strategjitë në këtë sistem janë parë gjithmonë në dy mënyra; fleksibilitet në trajtim nga njëra anë dhe krijimi i një sistemi të sigurt për shoqërinë e jashtme.

Në manualin e menaxhimit të lartë të burgjeve, puna e bërë nga stafi i burgjeve është vlerësuar dhe në të njëjtën kohë është theksuar se opinionin publik duhet të kujtohet disa herë se puna në burg është një shërbim i rëndësishëm publik. Siç është vënë në dukje në raportet e ndryshme ndërkombëtare mbi menaxhimin e sistemit të burgjeve,

organizimi i këtyre institucioneve është specifikuar si më i komplikuari dhe problemet janë ndër më të vështirat. Bazuar në aksiomet e komunikimit ndërpersonal, niveli i përmbajtjes së mesazhit dhe niveli i marrëdhënieve mes stafit shihen si elemente të rëndësishme në këtë sistem, sepse dështimi i komunikimit në këto dy nivele, komprometon integritetin dhe sigurinë e gjithë sistemit të burgjeve.

Sipas Drejtorit të Përgjithshëm të Sistemit të Burgjeve, "Sistemi i institucioneve penitenciare është një nga subjektet që janë përmirësuar tërësisht nga reformat demokratike. Këto përmirësime kanë ndodhur paralelisht me ndryshime konceptuale, logjistike, financiare dhe infrastrukturore. Në ditët e sotme, ne jemi duke punuar për të transformuar perceptimin e institucioneve penitenciare nga institucione ndëshkuese, në institucione për riintegrimin e të burgosurve në shoqëri". Institucionet janë duke u klasifikuar në burgjet e sigurisë së lartë, të mesëm dhe të sigurisë së ulët, institucione të veçanta dhe qendra paraburgimi. Aktualisht në vend ka 22 institucione penale, nga të cilat:

- ◆ 5 Institucionet të Sigurisë së Lartë
- ◆ 5 Institucionet e Sigurisë Mesatare
- ◆ 9 Qendra Para-paraburgimi
- ◆ 3 Institucione të veçanta:
 - ◆ Spitali i Burgut
 - ◆ Institucioni i të Miturve në Kavajë
 - ◆ Institucioni Special në Krujë

Kapaciteti maksimal është 4537 persona, nderkohe që mbipopullimi ka qene mjaft i madh deri ne 5580 persona mesatarisht gjatë gjithë vitit. Moshë dhe cilësia e institucioneve penitenciare ndryshojnë nga njëri-tjetri. Institucionet që janë trashëguar nga sistemi i mëparshëm kanë një infrastrukturë të dobët dhe nuk përmbushin standardet për trajtimin human të personave me liri të kufizuar (Institucioni i Sigurisë së Lartë në Burrel, Paraburgimi 313 në Tiranë, Burgu i Sigurisë së Lartë në Bençë etj). Sidomos në institucionet e vjetra, ka disa mjedise të zakonshme për aktivitetet e kohës së lirë, zona brenda dhe jashtë paraburgimit, ku të burgosurit mund të bashkohen me të tjerët.

Komiteti European për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimit Çnjerëzor ,Degradues apo Ndëshkimit (CPT) në raportin e tij të misionit të vitit 2014, ka rekomanduar që: "Duhet të hartohet nje plan konkret per administrimin e sherbimeve, trajtimit dhe kushtetve materiale te burgjeve. Politika Strategjike duhet të adresojë masat dhe mjetet për aktivitete të përbashkëta në qeli, vizita (të hapura dhe mbyllura), njësitë e pritjes dhe një gamë të njësive të tjera që lejojnë klasifikimin e duhur të burgosurve".

Trajtimi i personave të privuar nga liritë e tyre:

Rregullat Standarde Minimale të OKB-së për Trajtimin e të Burgosurve, Rregullat Evropiane të Burgjeve kanë përcaktuar kërkesat në lidhje me regjimin e burgut: e cila do t'i sigurojë të burgosurve mundësi për të dalë jashtë qelive të tyre, më shumë orë në ditë, të nevojshme për një nivel të duhur për ndërveprim ndërnjerëzor dhe social.⁵ Ky rregull thekson se autoritetet e burgut nuk duhet të përqëndrohen vetëm në rregullat e veçanta, të tilla si ato që kanë të bëjnë me arsimin, punën dhe ajrosjen, por edhe për të shqyrtuar regjimin e përgjithshëm të burgut për të gjithë të burgosurit, për të parë nëse kërkesat themelore të burgosurve dhe të dinjitetit njerëzor janë përmbushur.

Protokolli Opsional i Konventës kundër Torturës dhe trajtimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore dhe Poshtëruese (OPCAT), përcakton krijimin e një kuadri kombëtar për parandalimin e torturës, që i bashkëlidhet Avokatit të Popullit. Si pasojë, në janar të vitit 2008 u krijua Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës që përfaqëson një profil të përshtatshëm institucional, plotësuar me burime financiare dhe njerëzore sipas nevojës për funksionimin e aktiviteteve të kësaj strukture.

Gjithashtu, neni 19/1 i ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999 "Për Avokatin e Popullit", i ndryshuar, autorizon një veprimtari monitoruese të pavarur hetimore, të plotë për çdo rast të torturës, trajtimit çnjerëzor dhe degradues, përmes aksesit të garantuar në çdo zyrë apo objekte, të çdo zyrtari, pa imunitet, dhe të gjithë dokumentet nëse janë klasifikuar apo jo nga institucionet administratës publike.

Ndryshimet e kryera në ligjin nr. 8328 datë 02.04.1998, "Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve", si dhe në ligjin për Avokatin e Popullit bënë të mundur shfrytëzimin e një hapësire më të madhe të Mekanizmit Kombëtar të Parandalimit të Torturës (MKPT) për të kryer detyrat e tij gjatë kontrollit të shërbimeve penitenciare. Në nenin 74 të këtij ligji, Avokatit të Popullit në rolin e MKPT-së, i njihet e drejta si subjekt i veçantë për mbikëqyrjen e zbatimit dhe realizimit të ligjit për të dënuarit dhe paraburgosurit. Ai gëzon kompetenca për të vëzhguar rregullisht trajtimin e individëve, që u është hequr liria në vendet e ndalimit, arrestimit ose burgosjes, me qëllim që të forcohet, kur është e nevojshme, mbrojtja e individëve nga tortura, trajtimi ose dënimi i egër, çnjerëzor ose poshtëruës. Gjithashtu, në këtë dispozitë njihet e drejta që ky institucion të paraqesë në mënyrë specifike raporte dhe rekomandime për organet përkatëse, me qëllim që të përmirësohen trajtimi dhe kushtet e individëve që u është hequr liria dhe të parandalohet tortura dhe trajtimi ose dënimi i egër, çnjerëzor ose poshtëruës.⁶

⁵ Rregullorja 25/3

⁶ "Kutia postare, të dënuarit mundësi të shprehin ankesat", Gazeta Koha Jonë, 19 nëntor 2008

Në kuadrin e përmbushjes së rekomandimeve të lëna nga ndërkombëtarët, rëndësi të veçantë merr plotësimi i detyrimeve që lind në kuadër të integritimit evropian të vendit. Sistemi i Burgjeve Shqiptare është pjesë e këtij procesi zbatimi i masave të cilat parashikohen në Rekomandimin 12.⁷ Zbatimi i ligjshmërisë në vendin e vuajtjes së dënimit, përmirësimi i trajtimit të të burgosurve përmes zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit, përmirësimit të kushteve infrastrukturore të institucioneve dhe ofrimit të aktiviteteve edukuese dhe rikrijuese për personat me liri të kufizuar, kanë qenë disa prej angazhimeve kryesore në këtë kuadër. “Kushtet e përgjithshme të burgjeve në Shqipëri, veçanërisht gjatë viteve të fundit, kanë pësuar ndryshime pozitive, duke ndikuar në përmirësimin e jetës së personave që mbahen në burgje dhe paraburgime, por në të njëjtën kohë dhe sigurinë e gjithë sistemit.”⁸ Ndjekja e zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit, e cila ka ardhur në rritje, ka pasur një impakt pozitiv në kushtet e dënimit.”⁹

Procesi i rregullt ligjor:

Ka pengesa të shumta në përfaqësimin ligjor të të burgosurve, të cilat jo vetëm ndërhyjnë në aftësinë e të burgosurit për të siguruar përfaqësimin, por ndikojnë edhe në vetë marrëdhënien avokat-klient:

- a. Shkeljet e privatësisë dhe konfidencialitetit në marrëdhënien avokat-klient nga rojet e institucionit, gjatë intervistave dhe përmes monitorimit të postës dhe telefonatave.
- b. Mungesa e njoftimit të avokatëve dhe familjarëve e të paraburgosurve, kur ata transferohen në institucionet e tjera.

Regjimet në rrezik

Shqetësime janë identifikuar edhe me menaxhimin e të burgosurve me çështjet e shëndetit mendor në njësi të rrezikut. QSHRT foli me një numër të burgosurit me probleme të shëndetit mendor, shpesh në kushte ndalimi, me mundësi të kufizuara për të bashkëvepruar me të tjerët. Të burgosurit mbeten mbyllur për orë dhe ditë. Kjo është për shkak se njësitë janë të përqendruar në ruajtje më tepër se në trajtim. Ne të kundërt, i njëjti i burgosur, ndërsa në kujdesin spitalor është në regjim të hapur zakonisht për shumicën e ditës dhe ka mundësinë për të bashkëvepruar me të tjerët. Kjo është për shkak se menaxhimi i spitalit i ofron trajtim të fokusuar në, jetën e të dënuarit me konsiderata përkujdesje të nivelit të mesëm. Regjimet e rrezikut mbeten fokus primar për monitorimin e burgimit në të gjithë vitin 2015.

⁷ Ministria e Integritetit, *mie.gov.al*

⁸ European Commission, *Commission staff working document, Albania 2012 Progress Report, 2012-2013* {com(2012) 600} Brussels, 10.10.2012 swd(2012) 334, fq. 16

⁹ European Commission, *Commission staff working document, Albania 2012 Progress Report, 2012-2013* {com(2012) 600} Brussels, 10.10.2012 swd(2012) 334, fq. 16

Kushtet çnjerëzore

Shumë qendra penitenciare të të gjitha madhësive dhe niveleve të sigurisë ofrojnë ushqim të pamjaftueshëm, kujdes të përgjithshëm shëndetësor, dhe kujdes për shëndetin mendor, por nuk arrijnë të plotësojnë nevojat themelore të tilla si pajisje sanitare dhe dyshekë, situata vazhdon të raportohet në nivelet më të këqija në paraburgim; infrastruktura e dobët mbetet degraduese për Burgun e grave (325 raste njëtentative arratisjeje është raportuar në këtë objekt), mungesa e seksioneve të veçanta për të miturit mbetet një çështje me shqetësime.

Tortura psikologjike

Tortura fizike dhe psikologjike mund të përkufizohet si "akte që përgatiten dhe kryhet qëllimisht ndaj viktimës, në mënyrë për të mposhtur rezistencën e tij psikike dhe ta detyrojë atë që të inkriminohet, të pohojë vetë për sjellje të caktuara kriminale ose të dorëzohet për akte ndëshkuese shtesë për heqje të lirisë në vetvete".

Torturë psikologjike dhe mendore është konsideruar në vijim: Kërcënim për t'u torturuar "kërcënimet dhe rreziku i vërtetë i dorëzimit të një personi ndaj lëndimeve fizike prodhon, në rrethana të caktuara, ankth moral në masë të tillë që mund të konsiderohet torturë psikologjike". Kërcënim për t'u torturuar: "kërcënimi i thjeshtë i ndodhjes së një sjellje, kur ajo është mjaft reale dhe e afërt, mund të përbëjë në vetvete një shkelje të normës Për të përcaktuar shkelje të nenit 5 të Konventës, jo vetëm vuajtjet fizike, por edhe ankthi psikik dhe moral duhet të merren parasysh. Kërcënimi i vuan një dëmtim serioz fizik mund të përbëjë një formë e ndikimit psikologjik të torturë fizike "torturë psikologjike": "Sipas dëshmive të marra në këtë procedurë, viktima është dërguar për akte të rënda të dhunës fizike dhe mendore gjatë një periudhe të zgjatur kohe për qëllimin dhe, kështu, vendosjen e me qëllim në një situatë të ankthit dhe vuajtjeve fizike intensive që mund të cilësohet si torturë fizike dhe mendore".

Kërcënimi ndaj jetës së tij/saj ose jetës të afërmve: "kërcënime të përsëritura kundër jetës së tij nga ana e policisë, të shoqëruara shpesh nga akte brutaliteti, shkaktuar prej vuajtjes së rëndë psikologjike kërcënim: "shfuqizon çdo teknikë të marrjes në pyetje duke përfshirë metoda që përfshijnë poshtërim seksual, tortura me ujë, akte për të nxjerrur frikën, që përbëjnë trajtim torture ose trajtim mizor, çnjerëzor ose poshtërues"¹⁰

Ushqimi

Një tjetër çështje e ngritur në rrjedhën e vitit është cilësia e ushqimit të dhënë për të burgosurit, si dhe dietat e veçanta. Ndërsa pati garanci se do të përmirësonin cilësinë, përmirësim i rëndësishëm është ende për t'u parë. QSHRT do të vazhdojë të moni-

¹⁰ Komiteti kundër Torturës, Vërejtje Përmbyllëse mbi Shqipërinë, Maj 2012

torojë në lidhje me ushqimin në vitin e ardhshëm. Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet kategorive të burgosurve me sëmundje kronike.

Ndalimi i duhanit

Gjatë QSHRT mbledhjes së të dhënave dhe intervistat, QSHRT vuri në dukje shqetësimi lidhur me vazhdimin e pirjes së duhanit. Në vitin 2015 është mësuar se stafi dhe vizitorët e burgut nuk do të lejohen për të pirë duhan brenda perimetrit të sigurisë së burgut, dhe po ashtu do ketë kontroll për sasinë e duhanit që do të futet brenda regjimit. Stafit duhet t'i lejohet pirja e duhanit në zonat e përcaktuara në mënyrë të qartë, jashtë perimetrit të sigurt të burgut, por vetëm gjatë pushimeve të autorizuara. Po kujdes duhet patur mënyra e administrimit të orarit të ajrosjes, pasi mund të çojë në mbipërdorim apo shpërdorim të së drejtës për ajër të pastër.

Temperaturat e qelive

Kjo çështje është ngritur vazhdimisht nga të burgosurit gjatë monitorimit dhe intervistimit. Gjatë muajve të verës temperaturat e të qelive janë shënuar të larta deri 39 gradë (me dyer të hapura të qelive). Ndërkohë DPBSH ka një politikë që trajton këtë çështje në formën e ofrimit të ngrohësve të vogla elektrike, por zakonisht nuk respektohet gjithmonë në disa vende. DPBSH ka siguruar që të gjitha vendet të jenë në pajtueshmëri me politikat (me mjete vetjake të të burgosurve).

Gjatë muajve të dimrit, politika është që të përdorin sistemet e ngrohjes (sidomos në objektet e sapondërtuara) kur temperaturat e qelive shkojnë të ulëta si -5 gradë. Edhe pse shumica e burgjeve të sigurisë së lartë janë në kushte malore, sistemi i ngrohjes nuk vihet në përdorim për shkak të mungesës së karburantit.

Të intervistuarit dhanë shqetësime rreth mungesës së privatësisë në banjo dhe dushe.

Shëndeti në burg

Duke pasur parasysh përhapjen e çështjeve të shëndetit mendor mes njerëzve në burgim, kujdesi dhe trajtimi në dispozicion për personat me sëmundje mendore është një zonë me interes të veçantë për autoritetet e zbatimit të OPCAT, në veçanti për QSHRT si nismëtare e ratifikimit dhe krijimit të MKP shqiptar. Të dënuarit kanë të drejtë për të njëjtat standarde të kujdesit shëndetësor, si ato në dispozicion të tjerëve në komunitet. Megjithatë, ata shpesh vijnë nga sektorët vulnerabël të shoqërisë, me nevojat shëndetësore të larta dhe komplekse, dhe një prevalencë shumë më të lartë e sëmundjeve të rënda mendore dhe problemeve të keqpërdorimit të substancave se sa popullata e përgjithshme.

Ka një nevojë të veçantë për të siguruar disponueshmërinë dhe aksesin e ambjenteve dhe shërbimeve të përshtatshme. Në përgjithësi, ekziston një nevojë për të siguruar që njerëzit janë vendosur në një mjedis që është në gjendje të ofrojë nivelin e kujdesit dhe trajtimit terapeutik që ata kërkojnë.

Një arritje e rëndësishme ishte përfshirja e të burgosurve në skemën e sigurimeve shoqërore, duke krijuar një mundësi për trajtim shëndetësor të mirë. Rreth 75% e të burgosurve të intervistuar raportuan probleme mjekësore që kërkojnë kujdes mjekësor. 80% e personave që kërkonin këtë kujdes ishin të pakënaqur me trajtimin që kanë marrë.

Intervistat tona sugjerojnë një problem të përhapur të aksesit jo të përshtatshëm për kujdesin mjekësor, veçanërisht kujdesin emergjent mjekësor.

Aksesi i pamjaftueshëm për kujdesin mjekësor, shkel Deklaratën e Kombeve të Bashkuara të Drejtave të Njeriut dhe Standartet Minimale të Parimeve të OKB-së për personat e paraburgosur. Lejimi i një personi që të vuajë nga dhimbje ekstreme pa trajtim, është trajtim mizor, çnjerëzor dhe degradues, një shkelje e ligjit ndërkombëtar dhe nenit 87 të Kodit Penal Shqiptar.

Mjekimi i detyruar

Në vitin 2015, ekipet monitoruese identifikuan probleme të konsiderueshme informative rreth mënyrës së administrimit të mjekimit të detyrueshëm për rreth 150 të dënuar, sipas nenit 46 të Kodit Penal dhe ndikimin që këto probleme kishin për shkelësit e dënuar sipas këtij neni. Ka pasur raste që për shkak të mungesës së stafit dhe arsye sigurie, të burgosurit nën mjekim të detyrueshëm të mbeten më gjatë se koha administrative. Rastet gjyqësore kanë treguar se përgjithësisht, personat janë të braktisur prej familjeve të tyre/të afërmeve, dhe kjo ka shkaktuar probleme në drejtim të rishikimeve mjekësore dhe mjekoligjore.

Gjatë intervistave, vëzhguesit u njohën me klientë me diagnoza primare paaftësi intelektuale, por që trajtohen si të sëmurë mendorë. Këshillohet përdorim më të mirë të instrumenteve të shqyrtimit dhe masave alternative dhe trajtimet. Personat nën mjekim të detyrueshëm shpesh përjetojnë probleme të tjera shëndetësore, duke krijuar vështirësi në menaxhimin e mjekimit të shumëfishtë.

Shëndeti mendor

Detyra për të mbrojtur të dënuarit ndaj vetëvrasjes dhe vetëdëmtimit ilustron se siguria dhe kujdesi shëndetësor mund të jenë të lidhura ngushtë¹¹. Siç e kemi parë, vizita të rregullta, vlerësim dhe trajtim nga mjekët dhe psikiatër duhet të jenë të detyrueshme për rastin e të burgosurve të sëmurë mendorë që mund të vrasin veten. Për më tepër,

Komiteti i të Drejtave të Njeriut është shprehur se dështimi për veçimin e burgosurve me sëmundje ngjyese nga tjerët mund të ngrejë çështje në radhë të parë të drejtën e jetës dhe të drejtën e trajtimit human të të burgosurve. Së fundi, shëndetësia mund të ndihmojë në parandalimin e dhunës ndaj të burgosurve, duke mbajtur sistematikisht lëndimet dhe duke (brenda limiteve të caktuara) komunikuar informacion tek autoritetet e burgut.

Megjithatë, edhe në situata ku kjo lidhje mes sigurisë dhe kujdesit shëndetësor nuk ekziston qartë, autoriteteve duhet ti kërkohej të ofrojnë ndihmë mjekësore dhe psikiatrike si dhe mjete. Në të dyja rastet detyrimi pozitiv qëndron kryesisht në faktin se shtetin e ka sjellë dikush në një situatë në të cilën ai nuk mund të ofrojë për shëndetin ose sigurinë e tij si do mundej përgjithësisht në shoqërinë e lirë. Prandaj është në përputhje të plotë me parimin bazë se autoritetet janë të detyruara aktivisht të ofrojnë masat e kujdesit shëndetësor si një kompensim për pasojat e paqëllimshme të burgimit.

Gjykata Evropiane ka bërë të qartë se mohimi i kujdesit psikiatrik mund të bjerë ndesh me ndalimin e torturës dhe trajtimin çnjerëzor (neni 3 KEDNJ), në qoftë se kjo shkakton vuajtje për të dënuarit që mund të klasifikohen si çnjerëzore apo poshtëruese. Në përputhje me parimin bazë, për më tepër është që detyra për të siguruar kujdes shëndetësor për të burgosurit nuk është i kufizuar në situata ku gjendja e të burgosurve ka nevojë për mjekim, apo është për shkak të qëndrimit të tij në burg. Detyrimi, për shembull, vlen edhe për të burgosurit që ishin tashmë të sëmurë para se u privuan nga liria.

Rreth 20% të burgosurve të intervistuar raportuan se ata kanë vuajtur nga çështjet e shëndetit mendor, të cilat kërkojnë vëmendje. Ndërsa shumë prej tyre që nuk ankohen, edhe pse vuajnë nga depresioni, të folurit e tyre dhe gjuha e trupit sugjerojnë të kundërtën. Përshtypja e përgjithshme e intervistuesit tone, ishte se një përqindje e konsiderueshme e të burgosurve duken depresiv, nervoz ose që vuajnë nga një kombinim i çrregullimeve. Gjithashtu duket se ekziston përdorimi i pavend dhe i tepruar i kufizimit/izolimit të atyre që vuajnë nga probleme të shëndetit mendor.

Në institutin e veçantë të Krujës, mungesa e aktiviteteve rekreative; çimentoja dhe rrethinat e dritareve, mungesa e privatësisë, izolimi social dhe pasiguria në mjedisin përreth qelive të tyre, të gjitha këto kontribuojnë në paqëndrueshmërinë e shëndetit mendor. Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve ka punësuar vetëm dy psikiatër në të gjithë sistemin. Trajtimi joadekuat i të sëmurëve mendorë është një shkelje e së drejtës ndërkombëtare. Mohimi i trajtimit të duhur mund të përbëjë një trajtim mizor, çnjerëzor dhe degradues. Sipas ligjit të brendshëm, të burgosurit kanë të drejtë për të marrë trajtim mjekësor për sëmundje dhe lëndime, e cila përfshin të drejtën për kujdes

¹¹ Shihni në të drejtën e njeriut për kujdes shëndetësor në përgjithësi: Brigit CA Toebe, e drejta për Shëndet, si një e drejtë njerëzore në të drejtën ndërkombëtare, Antwerpen / Groningen / Oxford, Intersentia - Hart 1999..

psikiatrik dhe kujdes të shëndetit mendor, si edhe të drejtën për t'u mbrojtur nga vetëlëndimet, të tilla si vetëvrasja.

Kujdesi mjekësor:

Rreth 75% të burgosurve të intervistuar raportuan probleme mjekësore që kërkojnë kujdes mjekësor. 80% të personave që kërkonin këtë kujdes ishin të pakënaqur me trajtimin që kanë marrë. Intervistat tona sugjerojnë një problem të përhapur të aksesit jo të përshtatshëm për kujdesin mjekësor, veçanërisht kujdesin emergjent mjekësor. Aksesit i pamjaftueshëm për kujdesin mjekësor, shkel Deklaratën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut dhe Standartet Minimale të Parimeve të OKB-së për personat e paraburgosur. Lejimi i një personi që të vuajë nga dhimbje ekstreme pa trajtim, është trajtim mizor, çnjerëzor dhe degradues, një shkelje e ligjit ndërkombëtar dhe nenit 87 të Kodit Penal Shqiptar.

Shpërndarja e personave me nevoja të veçanta në sistemin penitenciar:

Kur analizohen kushtet e burgimit në sistemin penitenciar në Shqipëri, mund të theksojmë një mospërputhje të dukshme mes ligjeve që kanë të bëjnë me trajtimin e këtyre të burgosurve me aftësi të kufizuara dhe kushteve në të cilat ata në fakt jetojnë. Këto mospërputhje janë përmendur në përdorimin e "aftësisë së kufizuar" si një portë shpëtimi për ata kriminelë të cilët mund të përfitojnë nga një sistem gjyqësor i korruptuar në Shqipëri. Përpjekjet janë bërë për përmirësimin e sistemit, por ka dështime në menaxhimin e institucionit penitenciar të Krujës (me një numër prej 70 të burgosurve), pas një kohe të gjatë pas rindërtimit të ambjentëve të Durrësit, çështje të ofrimit të mjekësisë ligjore dhe vlerësimit psikiatrik janë ngritur vazhdimisht nga monitoruesit e jashtëm. Gjatë 2015, paraburgimi i Durrësit ka pranuar rreth 46 të burgosur të cilët kane raportuar gjatë intervistave që kane pasur probleme mendore pas burgosjes.

Monitorimi dhe dokumentimi ka krijuar një bazë solide për ndërhyrje në shumë nivele:

- ◆ Për identifikimin e rasteve dhe ofrimit të ndihmës juridike dhe përfaqësim gjyqësor për ata të burgosurve të cilët kanë kërkuar këtë shërbim nga QSHRT;
- ◆ Ndryshimet institucionale dhe përmirësimet; QSHRT ka zhvilluar një protokoll për dokumentimin e dhunës dhe keqtrajtimit në burg bazuar në parimet e protokollit të Stambollit

Protokolli është në dispozicion dhe në përdorim nga mjekët në sistemin penitenciar-PTD, PRI dhe institucionet e veçanta të Krujës dhe spitalit të burgjeve, duke prodhuar raste dhe duke identifikuar brutalitetin policor gjatë arrestimit dhe transferimit, një manual i konsoliduar duke prezantuar kuadrin ligjor dhe institucional për përdorim

nga personeli mjekësor që punon në sistemin penitenciar, është shpërndarë gjerësisht përmes trajnimeve në të gjitha burgjet dhe paraburgimet.

Personat me aftësi të kufizuara që trajtohen si të pambrojtur dhe në nevojë, janë si vijon: 1600 të burgosur diagnostikuar me forma të ndryshme të patologjive në 21 institucion penitenciar, nga të cilat 302 të burgosur me aftësi të kufizuara mendore (në institucionet penitenciare 21); 459 të burgosur me sëmundje kronike në 21 institucione penitenciare; 99 të burgosur me mjekim të detyrueshëm (11 në Spitalin e Burgut dhe 70 në Krujë); Monitorimi i QSHRT dhe të dhënat tregojnë mospërputhje në aspektin e raportimit të ndjekies periodike të procedurave dhe ekzaminime mjekësore për këtë kategori të të burgosurve. Kjo u reflektua në mbështetje për popullatën e burgosur nën trajtim të detyrueshëm të cilëve u ka kaluar afati.

Siguri më të mirë brenda burgjeve për ndryshimin e kulturës institucionale:

Shumica e profesionistëve në sistem punojnë nën rrethana të vështira për të ruajtur sigurinë dhe për të ndihmuar në përmirësimin e jetës së të dënuarve. Por për shkak se ushtrimi i pushtetit është një karakteristikë përcaktuese e burgjeve korrektuese, ka mundësi të vazhdueshme për abuzim.

Përpjekjet për ndryshimin e kulturës nuk mund të kenë sukses pa rekrutimin dhe mbajtjen e një kuadri shumë të kualifikuar zyrtarësh edukatorësh të kualitetit të lartë krerët të rëndësishëm për burgjet. Shumë shpesh, kjo nuk është e mundur. Drejtorët e sistemeve mbeten në punë për jo më shumë se tre vjet mesatarisht, dhe qarkullimi i tyre i vazhdueshëm destabilizon të gjithë sistemet.

Qeveria qendrore duhet të përmirësojë pagat për oficerët dhe për të gjetur mënyra të tjera për të zhvilluar forcën e punës në të gjitha nivelet. Trajnimi për zyrtarët duhet të përmirësohet me aktivitete ndërsektoriale në mënyrë që ata të jenë të përgatitur mirë për të bashkëvepruar në mënyrë efektive me të burgosurit me prejardhje të ndryshme. Aftësitë dhe kapacitetet e stafit që kanë ndikim më të madh duhet të zhvillohen në kulturën e përditëshme të burgjeve.

Vdekjet në burgim:

Mbrojtja efektive e jetës dhe sigurisë personale (duke përfshirë integritetin fizik, mendor dhe moral) të të gjithë të burgosurve është e nevojshme edhe në të drejtën e jetës që "duhet të mbrohen me ligj" (neni 4 QSHDNJ), si dhe të drejtën për trajtim human, dmth, "e drejta për të pasur integritetin e tij fizik, mendor, respekt moral (neni 5 i QSHDNJ). Shteti ka një detyrim për të garantuar sigurinë dhe për të ruajtur rendin publik, veçanërisht brenda burgjeve. Sipas Gjykatës Interamerikane, baza e kësaj detyre është që shteti është përgjegjës për atë që ndodh me ata që janë në paraburgim. Në të vërtetë, autoritetet e burgut ushtrojnë kontroll të rënda ose komanda mbi per-

sonat në paraburgim. Në mënyrë që të ekzekutojë detyrën për të mbrojtur të ndaluarit dhe të përmbushë rolin e saj si "garantues" të drejtave të shtetit duhet të shfrytëzojë të gjitha mjetet e mundshme për të rikrijë nivelin e dhunës dhe miratojnë të gjitha masat e duhura për të garantuar të drejtat për jetën dhe trajtim human.

Këto masa dhe implementimi i tyre duhet të jenë efektiv. Më konkretisht, masat që shteti duhet jetë i detyruar të ndërmarrë janë konfiskimi i armëve të poseduara nga të burgosurit, parandalimi i trazirave (që duhet të jetë shkaktuar nga siguria e pakënaqshme, infrastruktura, kushtet e burgosjes dhe shëndeti dhe higjiena), hapësirë të pranueshme për çdo të burgosur, ndryshimet në modelet të mbikqyrjes, segregacioni fizik i kategorive të ndryshme të të burgosurve, dhe synimi dhe aplikimi i politikave në burgje që të parandalohen krizat. Masat parandaluese duhet të kenë përparësi mbi ato represive.

Padyshim, në asnjë prej dispozitave të drejtave të njeriut që u diskutua ka disa obligime pozitive ndaj të burgosurve për mbrojtjen e tyre, të përcaktuara saktësisht. Kjo, megjithatë, nuk do të thotë se këto detyrime nuk janë të përfshira logjikisht brenda tyre. Ajo mund të thuhet se shteti është duke bërë presion mbi të drejtën e jetës dhe të drejtën e trajtimit njerëzor dhe për këtë masë është mposhtur detyrimi negativ të mos shkelin të drejtat e njeriut.

Secili me një argumentim pak më ndryshe, organet e bëjnë të qartë se pse detyrimi për të mbrojtur individët në përgjithësi është më urgjent në rastin e të burgosurve sesa atij të personave të lirë.

Detyrimi i shtetit për të mbrojtur të burgosurit kundër dhunës vdekjeprurëse dhe trajtimit çnjerëzor nga të burgosurit e tjerë ndaj vetëvrasjes dhe vetëdëmtimit është pranuar gjerësisht në jurisprudencën kombëtare dhe ndërrajonale në konventat e të drejtave të njeriut. Të gjitha të drejtat e përfshira (e drejta për jetën, ndalimi i torturës dhe trajtimit çnjerëzor dhe e drejta për trajtim human së të burgosurve) janë absolute dhe përveç kësaj, në zbatim të nenit 10 KNDKP, ata janë të paderogueshme.¹²

Kjo do të thotë se të burgosurit gëzojnë të gjitha të njëjtat të drejta njerëzore si individë të lirë, përveç të drejtës për liri, dhe se autoritetet kanë kështu një obligim të vërtetë për të siguruar këto të drejta të njeriut në burg. Kështu, kufizimi me parimin që këto të drejta janë subjekt i kufizimeve që janë të pashmangshme në një mjedis të mbyllur ose të nevojshme në funksion të sigurisë dhe ruajtjen e rendit nuk mund të aplikojë, duke pasur parasysh karakterin absolut i të drejtave të përfshira. Çfarë është më shumë:

¹² Shih nenin. 4 § 2 ICCPR, Neni. 15 § 2 KEDNJ, dhe arti. 27 § 2 KDNJ. Shih për qasje të ndryshme brenda sistemit të Afrikës, AfCionHPR, Raporti i 15 nëntor 1999, Comm. 140/94, 141/94, 145/95, paragrafi 4143 (Projekti i të drejtave kushtetuese, Lirive Civile Organizata të Drejtat & Media Axhenda v Nigeri) në lidhje me artin. 27 § 2 AfCHPR.

Shtetet nuk mund të thirren në mungesë të mjeteve materiale për të justifikuar një performancë të gabuar të kësaj detyre.¹³

Rritja e vetvrasjeve është shqetësuese. Burgjet, në veçanti, tashmë duhet të kujdesen për një rritje të njerëzve të cilët janë të vjetër dhe vdesin nga shkaqe natyrore. Çdo vdekje, e çfarëdo shkak, është një çështje e trishtueshme për familjen dhe miqtë dhe një arsye për të reflektuar në monitorimin tonë se çfarë mund të ishte bërë për të parandaluar një vdekje të panevojshme ose të ofrojë kujdes më të mirë për të vdekurin. Dallimet e tendencave të mundshme dhe kërkimi për të nxjerrë mësim është arsye me rëndësi.

Rasti i MK (76 vjeç), i intervistuar nga stafi ligjor dhe psikologjik i QSHRT mbetet një shembull përshkruar se sa i ngadalshëm dhe pa ndonjë qëllim është sistemi në shikim të parë.

Disa nga gjetjet mbështesin atë që ne tashmë e dimë për vdekjet në burgim, duke treguar se gati dy të tretat e vdekjeve kanë ndodhur në burgje me infrastrukturë të vështirë që na tregojnë se ekziston nevoja për vigjilencë të madhe në këto burgje. Kjo tregon se ata akuzohen për vepra të dhunshme, veçanërisht ndaj një anëtar të familjes, janë në rrezik më lartë vetëvrasjesh. Megjithatë investigimi i rasteve të vdekjeve mund të japë informacion për rastet ndodhura, jo shpesh mund të përdoret për parandalimin e rasteve të tjera. QSHRT investigon dhe mbledh fakte mbi shkaqet e vdekjes duke bërë një vlerësim të përgjithshëm të gjithë shkaqeve. Ky vit I është dedikuar shqetësimeve në rritje për personat me paaftësi dhe të moshuarve në sistemin e burgjeve.

Të miturit dhe femrat në sistemin e burgjeve

Si në vitet e mëparshme, të rinjtë dhe gratë kanë bërë një numër të vogël të ankesave. Vetëm 3% e ankuesve ishin gra dhe vetëm 2% janë nën 21 vjeç, edhe pse ata përbëjnë 5% dhe 11% të popullsisë së burgjeve, respektivisht. Këto ankesa kanë tendencë të jenë të ndryshme në natyrë nga ankesat e bëra nga të burgosurit e rritur meshkuj. Pak janë rreth pronës, për shembull dhe një përqindje më të lartë në lidhje me regjimet, lidhjet familjare dhe kontrollin dhe incidentet e shtrëngimit.

¹³ Cf. HRC, "trajtim human të personave të privuar nga liria (neni 10) 'Komenti i përgjithshëm nr 21, 10 prill 1992, para 4; ECtHR, Judgment of 9 June 2005, Appl. 44082/98, para 77 (Case of I.I v Bulgaria); IACtHR, Judgment of 5 July 2006, para 85 (Case of MonteroAran guren et al (Detention Center of Catia) v. Venezuela); AfCionHPR, Report of October 1995, Comm. 25/89, 47/90, 100/93 (1195), para 47 (Free legal Assistance Group v. Zaire).

Misionet e Monitorimit, gjetje dhe rekomandime per cdo institucion:

IEVP ALI DEMI

TË DHËNA TË PËRGJITHSHME

Ky institucion përfaqëson infrastrukturën e burgjeve të vjetra të trashëguara para viteve '90. Me një infrastrukturë të amortizuar dhe kapanone 1-katëshe, ky institucion paraqitet i mirëmbajtur, ambientet e jashtme dhe të brendshme të saj ishin të pastra me mure të lyera me gëlqere dhe dyert të lyera me bojë vaji.

Aktualisht, në IEVP Ali Demi janë akomodur gratë në konflikt me ligjin në sektorin e paraburgimit (kapaciteti 56, aktualisht 58) dhe në sektorin e burgut (kapaciteti 78, aktualisht 49). Sektori i paraburgimit u paraqit i mbipopulluar; kjo, për shkak, të transferimeve të të gjithë kontigjentit të grave të ndaluara. Me një staf policor prej 73 punonjësish dhe staf civil prej 31 punonjësish ky institucion paraqet një praktikë të mirë në favor të programeve rehabilituese, formave të komunikimit të të dënuarave me stafin drejtues të Institucionit dhe atmosferës së qetë brenda regjimit.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE:

Stafi shëndetësor ka në dispozicion një dhomë mjeku, një dhomë për stomatologun dhe një dhomë për farmacinë jashtë regjimit të institucionit. Ndërsa brenda regjimit ka dy dhoma infermierie (pa korridore dhe me kubaturë të vogël), veçanërisht dhoma e farmacisë (2x1,5 m). Dhoma e mjekut ka një raft për mbajtjen e kartelave, tavolinë, tre poltrona, kompjuter dhe pajisje të tjera të nevojshme për mbarëvajtjen e punëve.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR:

Stafi i shëndetësisë përbëhet nga mjekja e përgjithshme, përgjegjësjë e shërbimit shëndetësor, një dentist, një farmacistë dhe katër infermierë. I gjithë personeli ishte me kohë pune të plotë. Ndërsa mjekja patologe, stomatologu dhe farmacistja punonin me kohë ditore 8-orëshe, përkundrazi infermierët ishin organizuar të punonin me shërbim 24 orësh. Mjekja patologe, stomatologu ishin me arsim të lartë, ndërsa farmacistja dhe infermierët me arsim të mesëm. Mjekja patologe është e trajnuar për emergjencën mjekësore. Asistenca psikiatrike për të sëmurët mendorë sigurohej nga specialistët e Spitalit të Institucionjeve të cilët disa herë vinin në institucion dhe herë të tjera i dërgonin për konsultë pranë spitalit të institucionit.

Mjeku i përgjithshëm kryente 4-7 vizita mjekësore në ditë. Numri i vizitave për një muaj arrin në 20. Ndihma mjekësore e infermierëve gjatë shërbimit 24-orësh konsiston në kontrollin e dekursit të sëmundjes, dhënien e këshillave mjekësore, kontrollin e tensionit të gjakut, matjen e temperaturës trupore, dhënien e medikamenteve të përditshme nga goja, në bërjen e injeksioneve në muskul për të sëmurët kronikë dhe akutë, etj.

NDIHMA MJEKËSORE URGJENTE

Transporti i rasteve urgjente apo i vizitave, ekzaminimeve me specialistë mjekësore bëhet vetëm me autoambulancën e spitalit të burgjeve. Mungonte barrela për transportimin e rasteve urgjente. Dhomat e infermierisë ishin të pajisura me solucione rehidratuese si sol Glukozë 5 % dhe sol fiziologjike së bashku me aparatin përkatës rehidruës. Në infermieri kishte një *raft të vogël dhe çantë* për ndihmën urgjente mjekësore.

SHËRBIMI STOMATOLOGJIK

Dhoma e dentistit kishte hapësirë të mjaftueshme. Kishte pajisjet dhe furnizimet e nevojshme të punës së tij si poltronë, llambë polimerizimi, shiringa metalike, materiale mbushje, anestetik, frezë, mjete për sterilizimin e instrumenteve mjekësore si aerosteril apo autoklave, etj. Gjatë punës së tij dentisti përdorte doreza llastiku sterile dhe maskë. Gjatë një dite pune dentisti kryente 2-5 vizita kontrolli, mjekime, pastrim gurzash, mbushje dhe heqje dhëmbësh. Gjatë 6 muajve të parë ishin kryer 264 veprime stomatologjike me të dënuarat.

AMBIENTET E FARMACISË DHE FURNIZIMI ME ILAÇE

Ambientet e farmacisë ishin të pranueshme, megjithëse nuk kishte hapësirë të bollshme (dimensione 2x2.5m). Farmacia kishte raftë të reja për mbajtjen e ilaçeve, frigorifer (për ruajtjen e insulinave, serumit antitetanik, supposteve etj.). Konform rregullave, sipas një formati të hartuar ashtu siç shkruhej në recetë, firmosur nga mjekja, farmacistja dhe infermiera merrnin në dorëzim ilaçet e personit përkatës. Furnizimi me medikamente të urgjencës jashtë kuadrit të recetës rimbursuese bëhej 2 herë në vit. Kishte një *fond vjetor medikamentesh*, por kishte edhe një fond tjetër *suplementar* që normalisht përdorej për blerje e ilaçeve në rastet kur rriteshin kërkesat. Nevojat e të sëmurave plotësoheshin nga farmacia, por në ato raste kur familjarët siguronin medikamente me cilësore apo më specifike për nevojat e tyre, autoritetet e institucionit në bashkëpunim me personelin shëndetësor, i lejonin që ti mbanin e ti përdornin në ambientet e institucionit.

PUNA ORGANIZATIVE

shërbimit 24 orësh me anë të një registri të posaçëm. Me anë të raporteve të veçanta me shkrim zbardheshin në mëngjes, pas lënies së turnit, problemet e verifikuara të dala gjatë shërbimit 24 orësh të infermierëve. Po ashtu *listoheshin* prej infermierëve, të gjithë të dënuarat që kishin pasur probleme mjekësore gjatë shërbimit 24 orësh së bashku me një përshkrim të problematikës së tyre. Në bazë të kësaj liste, këta persona të sëmurë të shoqëruar edhe prej një gardianeje i paraqiteshin mjekes.

Ekipit të monitorimit iu paraqit një rast ku e dënuara paraqiste shenja të temperaturës së lartë prej disa ditësh dhe kërkonte ndihmë dhe trajtim mjekësor më të përshtatshëm pranë Spitalit të Burgjeve. E dënuara ankohej për dhimbje në gjoks, temperaturë dhe frymëmarrje të rënduar.

SËMUNDSHMËRIA

Nga grup sëmundjet kardiovaskulare kishte me hipertension arterial 16 persona (11 tek institucioni, dhe 5 tek paraburgimi), me sëmundje endokrinologjike me Diabetes melitus një grua që nuk i merrte rregullisht kokrrat sepse analizat nganjëherë i dilnin normal. Me sëmundje neurologjike kishte 2 gra, me sëmundje reumatologjike kishte shumë raste për të cilat mjekoheshin por jo rregullisht, me spondyloarthrosis pars lumbaris 1 grua, me patologji pulmonare kishte 1 grua që vuante edhe nga Asthma Bronchiale, gjithashtu një grua me sëmundje dermatologjike me psoriasis. Me probleme të shëndetit mendor ne instiutcion ka 13 gra. Kur këta të sëmurë kishin nevojë për konsulta apo ekzaminime mjekësore ishte traditë që ti çonin në spitalin e institucionut.

PUNA PËR PARANDALIMIN E SËMUNDJEVE INFEKTIVE

Para disa kohësh kishin pasur një rast me zgjebe të cilën e kishin mjekuar dhe i kishin bërë veprimet e tjera përkatëse të dezinfektimit në dhomën ku kishte qenë dhe ky rast ndejti për një kohë të shkurtër në institucion sepse u lirua. Nuk kishte raste me HIV/AIDS apo me sëmundje infektive. Kryhej kontroll higjenik nga personeli shëndetësor çdo javë.

ÇERDHJA DHE KOPSHTI I FËMIJËVE

Brenda regjimit të brendshëm të institucionit kishte një ndërtesë të veçantë ku kryheshin shërbime të posaçme për *gratë shtatzëna para e pas lindjes dhe për nënat* me fëmijë të vegjël. Si rregull fëmijët e vegjël deri në 3 vjeç duhej të rrinin aty së bashku me nënat e tyre. Ambienti ishte me 5 krevate në tre ambiente, dhomë për ndjenje fëmijësh e pajisur me shumë objekte lojërash, dhe një dhomë tjetër e madhe që përdoresh si kuzhinë me të gjithë pajisjet përkatëse si lavaman, sobë, mikrovalë, frigorifer dhe dy anexe të mëdha 3x2m me dushe dhe vaskë, lavatriçe, tharëse rrobash dhe që përdoreshin edhe si tualet.

Aktualisht këtu nuk kishte gra shtatzëna të shtruara në këtë ndërtesë por kishte dy gra shtatzëna, njëra 8 muajsh dhe tjetra 5 muajsh por që rrinin në ambiente të veçanta pranë ambienteve të qelive.

KUSHTET E USHQYERJES

Kushtet e gatimit janë të amortizuara, Kuzhina ishte me një hapësirë të bollshme dhe pajisje të mira me soba dhe me enë të reja, frigorifer ngrirës (për mishin) dhe fresku dhe pajisje të tjera mobilierie.

Shumica e të dënuarave frekuentonin ushqimin e kuzhinës dhe hanin por edhe guatuanin në mensat përkatëse. Përdornin enë personale plastike. Shpërndarja e ushqimit ishte e organizuar nga vetë të dënuarat. Kishte 4 kuzhiniera dhe 4 të punësuar nga të dënuarat. Bombolat e gazit ishin jashtë ambientit të kuzhinës dhe të mbuluara me çati. Po ashtu bëhesh përkujdesje edhe për një ushqyerje të veçantë që respektonte përkushtimet dhe bindjet *fetare* dhe që të përkonte me *kërkesat zakonore dhe kulturore* (vlen të përmendet që këtë vit kishin pasur përkujdesje për 14 gra që agjëronin. Ishte instaluar një lavaman i ri. Në një aneks të kuzhinës në vëndin ku lahashin enët ndodhesh një depozitë uji.

KUSHTET PËR LARJE

Ekzistonte një shërbim lavanterie ku shërbenin dy gra të dënuara. Furnizimi me detergjentë dhe sapunë përballohej nga administrata e institucionit.

KUSHTET E QELIVE

Qelitë ishin mirembajtur nga vetë të dënuarat me dritë dhe ventilim si brenda ashtu dhe jashtë. Ata ishin pajisur me tavolina, karrike, aparate televizori, frigorifer, fornella për ngrohje. Në sektorin e paraburgimit kishte 17 qeli ndërsa në sektorin e brendshëm 10. Këtu kishte 7 banjo të përbashkëta e të ndara me ndarëse. Qelitë kishin nga 4-6-8-12 persona. Kishte 10 dushe. Çdo ambient dushi dhe ambient *C-je përballonte dy qeli. Qelitë ishin të kompletuara me çarçafë të pastër, batanije, dyshekë sfungjeri në krevate hekuri dyshe marinari. Kushtet higjeno-sanitare të ambienteve ku jetohej dhe tualeteve, dusheve dhe të instalimeve hidrosanitare ishin të pranueshme.

SHËRBBIMI I EDUKIMIT

Ky sektor përbëhesh nga 4 punonjëse. Objektet e sektorit të edukimit ishin të bollshme dhe të kompletuara mirë për të zhvilluar kurse gjuhe, kompjuteri, lojëra të ndryshme sportive, etj. Sidomos bibliotekat ishin të mëdha 8x6m me etazhe të larta e të mëdha plot me libra, me nga dy dritare të mëdha të pajisura me mbi 10 karrige secila, me kompjuter, me televizor të madh dhe me plot tavolina. Trajtimi i grave të dënuara (me

përbërje sociale të varfër dhe kushte të rënda familjare) bëhej i diferencuar duke përm-bushur të drejtat themelore për një trajtim human dhe të drejtë. Gra analfabete ka 11. Të akuzuara për vrasje janë 20, por ardhjet më të mëdha janë gratë që kanë mashtruar, që janë marrë me prostitucion dhe që kanë vjedhur. Kishte 31 gra të punësuar nga këto 14 ishin në paraburgim. Ata merreshin me punë të ndryshme si pastrim në dushe, lavanteri, kuzhinë, bojatisje, korier, në bibliotekë. Kishte edhe kërkesa të tjera. Zhvil-loheshin kurse të ndryshme si parukeri, rrobaqepësi, punë artizanale.

PROBLEME TË SHËNDETIT MENDOR

Nga monitorimi 1-javor i IEVP-së, rezultojnë 6 gra të dënuara me probleme të rënda të shëndetit mendor nga 13 me çrregullime mendore. Me patologji të shëndetit men-dor kishte një grua me çrregullim personaliteti të dekompensuar, tre gra me çrregul-lime skizoafektive, dy gra me çrregullime afektive, një me çrregullim bipolar, një grua me neurosis, dy gra me çrregullime sjellje dhe tre gra me çrregullime personaliteti.

Me problemet psikologjike merrej mjekja dhe në raste më të lehta merreshin punon-jësit e edukimit sepse psikologe nuk kishte. Kishte disa gra ish përdoruese droge, të trajtuara fillimisht me metadon, dhe ndërkohe të rehabilituara. *Sektori i kujdesit të veçantë.* Për të institucionosurat me risk të lartë në parametrat e shëndetit mendor dhe për personat me konflikte kishte prioritete të veçanta trajtimi dhe për këtë shkak ishte hapur sektori i kujdesit të veçantë, një ndërtesë e veçantë me dy dhoma (2x3m me 4 krevate, ku shërbenin dy persona të kualifikuar dhe të trajnuar posaçërisht për raste të tilla. Kapaciteti i këtij sektori ishte 4 veta. Aktualisht tani aty mbahesh vetëm një grua me probleme deri diku të rënda por që në sajë të marrjes së mjekimit dhe këshillimit të duhur tani gjendja e tyre ishte e qetë. Njëra ishte me çrregullim person-aliteti të dekompensuar deri diku edhe me një gjendje skizoafektive që mjekohesh me haldol - depo, tegretol, dhe diazepam.

SEKTORI LIGJOR

Sektori ligjor përbëhesh nga dy persona: shefi i sektorit ligjor dhe kartelistja. Ishin dhënë 4 leje shpërblyese por leje të veçanta nuk kishte asnjë. Masa disiplinore ishin dhënë 3 tek të paraburgosurat dhe 1 tek të dënuarat (për grindje me njëra tjetrën). Telefonatat lejoheshin 2-3 herë në muaj edhe pse me ligj lejoheshin vetëm një herë në muaj. Ajrimi ishte i pakufizuar. Zbatohej me korrektësi ligji për të konsideruar një ditë paraburgimi sa për një ditë e gjysmë burg. Të paraburgosurat i çonin në institucion kur të dilte vendimi i gjykatës.

PROCEDURAT ME TË PORSAARDHURAT

Komisioni i pranimit të porsaardhurave për cdo rast transferimesh. Ky ishte një komision i veçantë i përbërë prej specialistësh të fushave të ndryshme si jurist, mjek, psikolog,

punonjës edukimi, shefi i policisë, i logjistikës, dhe financieri. Të porsaardhurat kontrolloheshin për gjendjen e tyre fizike dhe mendore. Pas vizitës mjekësore bëheshin shënimet përkatëse nga mjeku përgjegjes dhe u hapesh edhe një kartelë psikosociale.

Për muajin qershor kishte 7 hyrje dhe 6 lirime në paraburgim dhe 1 lirim nga burgu. Krahas këtyre kishte 2 ekstradime dhe dy transferime.

DOKUMENTIMI I KEQTRAJTIMEVE FIZIKE

Ndiqeshin procedura për dokumentimin dhe denoncimin e keqtrajtimeve fizike. Në regjimin e paraburgimit kishte një ambient të përbashkët me një dhomë takimi 3x4m dhe 3 dhoma veçimi me hapësirë 2x1.5m. Kapaciteti i këtyre ambienteve ishte për 3 persona me nga një krevat (sepse me rregullore dhomat e veçimit duhet të kishin vetëm një krevat. Ndërsa tek institucionu kishte 2 dhoma veçimi krahas edhe dhomës së takimit.

INTEGRITETI PROFESIONAL NË KRYERJEN E DETYRËS

Personeli shëndetësor nuk viresh në pozita të vështira prej autoriteteve të institucionit gjatë kryerjes së detyrës së tyre humanitare. Mjekja nuk ishte anëtare e komisionit disiplinor por nuk dërgohesh asnjë grua në izolim pa marrjen e opinionit të saj lidhur me gjendjen e saj shëndetësore.

REKOMANDIME:

- ◆ Është e nevojshme pajisja me një autoambulancë, për shkak të specifikave të të dënuarave në institucion
- ◆ Të merren masa që përmirësimin dhe zëvendësimin e pajisjeve stomatologjike, për shkak të shkallës së amortizimit të tyre.
- ◆ Të konsiderohet mundësia për planifikimin e një institucioni të ri për gratë në konflikt me ligjin.
- ◆ Të bashkëpunohet me shërbimin e provës për referimin e rasteve të lehta, për lirim me kusht, apo alternativa të tjera – me qëllim uljen e kapacitetit të institucionit, dhe kostove të mëdha njerëzore dhe financiare.
- ◆ Të shihet mundësia e hapjes së atij dyqani, në të cilin më parë shiteshin punët artistike të grave të institucionosura, krahas hapjes edhe të një dyqani shitjesh ushqimore.
- ◆ Të plotësohet vendi i lirë i psikologut në sektorin e edukimit, për adresimin e programeve rehabilituese dhe vlerësuese.
- ◆ Të rekomandohet që edhe ekipi administratës së institucionut të shtojë tolerancën për një trajtim sa më të diferencuar ndaj disa individëve që tregojnë një brishtësi më të rënduar psikologjike.

IEVP TROPOJE

Vizita monitoruese pranë këtij institucioni u zhvillua me praninë e drejtorit të Institucionit grupit monitorues iu ofrua mundësia për akses brenda rregullave dhe pa vështirësi në të gjithë personat dhe ambientet që duhet të monitoroheshin.

Gjatë vizitës monitoruese u vizitua ndërtesa aktuale e IEVP-së, si dhendërtesa e re e institucionit të paraburimit. Godina e vjetër sërish u gjet në kushtet e një amortizimi të plotë dhe e papërshtatshme. Qëllimi i vizitës së grupit monitorues, përfshinte verifikimin e përmbushjes së standardeve si në godinën aktuale, ashtu edhe në godinën e re ende jo në gjendje pune, ndaj sa me poshtë përfshin konstatimet e grupit monitorues në të dyja godinat.

Gjatë inspektimit të Komisarariatit të Policisë Tropojë, nga Shefi i Rendit të këtij komisarati, grupit të inspektimit ju bë me dije se ky komisarati kishte 3 dhoma sigurie, të cilat në bazë të një marrëveshjeje me IEVP Tropojë, ndodheshin në mjediset e këtij të fundit.

Kushtet materiale

IEVP Tropojë ka një vendosje gjeografike që i privon të paraburgosurit nga ndriçimi natyror. Gjithsej institucioni ka 11 dhoma, 2 prej të cilave përdoren nga Komisarati i Policisë Tropojë. Nga 11 dhoma, 8 prej tyre ishin dhoma për një person, ndërsa 2 dhoma me nga 4 krevate secila, dhe 1 dhomë veçimi. Dy prej të paraburgosurve ishin vendosur nga 1 për dhomë, ndërsa në një dhomë tjetër ishin vendosur dy të tjerët. Të paraburgosurit e strehuar në dhoma për një person flinin në dyshek të vendosur sipër një dërrase në lartësi 10 cm nga toka. Dyshekët ishin prej sfungjeri dhe në kushte disi të mira. Shumica e ndërresave dhe shtresave të gjumit si çarçafë e batanije ishin sjellë dhe laheshin nga familjarët. Për sa i përket pajisjeve elektro-shtëpiake në një nga dhomat ku ndodheshin dy të paraburgosur kishte TV, ndërsa elektro-shtëpiaketë tjera nuk u vunë re. Gjate intervistave të paraburgosurit u ankuan për dhunë dhe kushte shumë të vështira. Gjate intrvistave kishte mjaft të ndaluar nga Kosova.

Rekomandime:

- ◆ Të merren masa për të eliminuar lagështirën e theksuar tek dhoma e takimeve speciale.
- ◆ Të pajiset farmacia me rafte të mbyllura (ilaçet mbahen në sergjene të hapura) dhe me frigorifer (për insulinat, etj.).
- ◆ Të merren masa për të gjendur ambiente të veçanta për të kryer ritet fetare, një dhomë observimi, një dhomë edukimi, një bibliotekë.
- ◆ Të merren masa për të pakësuar mbipopullimin vlerësimin eligjshmërisë së procedurës së vendosjes së dhomave të sigurisë së Komisarariatit të Policisë Bajram Currinë ambientet e IEVP Tropojë me prezencë të dyfishtë të personelit policore.

IEVP KORÇE

KAPACITETI

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale – Drenovë, Korçë, në bazë të Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë, është kategorizuar si burg i sigurisë së lartë, me një seksion të sigurisë së zakonshme, një seksion paraburgimi dhe një seksion paraburgimi për të mitur. Kapaciteti i burgut ishte 312 veta dhe që aktualisht ndodhen 461 veta; nga këta të paraburgosur 190 veta dhe të dënuar kishte 271 veta. Mbi 65 vjeç ishin 9 veta. Të huaj kishte 2 grekë. Stafi gjithsej ishte i përbërë prej 274 vetash.

KUSHTET JASHTË KONSTRUKSIONEVE

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale – Drenovë, Korçë ndodhet në anë të rrugës nacionale Korçë-Ersekë. Ky është një institucion i ri, hapur gjatë vitit 2008 dhe është ngritur me investimin e Komisionit Evropian. Burgu i Korçës ndodhet në rrethinat e këtij qyteti.

25 metra jashtë rrethimit të burgut dhe nga cepi tjetër i këtij burgu, kishte gropë septike të madhe prej nga vinte një erë e rëndë dhe që kur ajo fryhesh, përmbajtja e pisët dilte jashtë gropës dhe derdhesh në kanalet e kullimit të ujërave të zakonshme që mblidheshin për qark. Ankesat e përsëritura të administratës së burgut dhe QSHRT-së pranë autoriteteve rajonale të shëndetësisë kanë rezultuar pa efekt. Impianti i menaxhimit të ujërave të zeza ka krijuar ndotje dhe shqetësim edhe për banorët e komunës përreth për shkak të vendndodhjes dhe moszgjidhjes së mirëmbajtjes apo vënies nën tubacion nga strukturat përkatëse. 2 km larg ndodhesh një pulari që sipas disa të burgosurve, veçanërisht gjatë orareve ku bëhesh pastrimi ndihesh ardhja e erës së rëndë.

KUSHTET BRENDA RRETHIMIT TË JASHTËM TË BURGUT

Ambientet e brendshme brenda regjimit të burgut. Në oborrin kryesor të burgut dallohesh majtas një ndërtesë me një kat që shërbente për takime e biseda me avokatin, prokurorin, për policinë gjyqësore, me familjarët, etj. Në krahun e djathtë të këtij oborri ishte një ndërtesë në formë katërkëndëshi kënd drejtë në të cilën ishin vendosur qelitë e observimit. Më tutje kësaj ishte një ndërtesë më e vogël që shërbente si punëtori dhe vend magazinash. Përballë ishte një ndërtesë me dy kate në formë gjysmë rrethi që shërbente për kultet fetare. *Ambienti i kultit* ishte me një sipërfaqe të bollshme rreth 30-35 m2. Ishte i ndarë në dy pjesë dhe e pajisur me bibliotekë librash fetare.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Godina e ambienteve shëndetësore është me dy kate, e re dhe me një konstrukt shumë të mirë. Në katin e parë të ndërtesës kishte një korridor të gjerë, një dhomë mjeku, një dhomë infermierie, një dhomë vizite me 2 krevate me dimensione 4x10m, me katër dritare. Krahas këtyre dhomave kishte edhe një dhomë farmacie dhe një dhomë stomatologu. Ambientet ishin të pajisura më së miri me të gjithë orëditë e nevojshme. Në dhomën e vizitave kishte dy krevate dhe një raft i pajisur me të gjitha gjërat e nevojshme për të përballuar një urgjencë mjekësore. Stomatologu kishte një dhomë me dimensione 4x4m me dy dritare 1,5x1m dhe ishte i kompletuar me pajisjet përkatëse si poltronë, autoklav, freza, turbina, etj. Edhe ambienti i farmacisë ndodhesh në katin e parë të spitalit; ishte relativisht i vogël me një raft të madh 4x1,5m i ndarë me ilaçe tableta, injeksione, me materiale të ndryshme shëndetësore si shiringa, fasha, kateterë, etj. dhe vendi ku mbaheshin librezat shëndetësore.

Spitali ndodhet në katin e dytë dhe ka 5 dhoma me nga 2 shtretër dhe 1 dhomë teke. Këtu ishin të shtruar 6 veta. Njëri ishte me çrregullim personaliteti, një tjetër ishte astmatik, dy të sëmurë ishin me Hipertension arterial plus diabet, një person ishte me adenomë prostate. Përveç këtyre në spital ndodheshin edhe dy minoren sepse nuk ka vend për minorenët në ambientet e tjera. *Mobilimet dhe pajisjet e tyre ishin krejtësisht të reja.*

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Shefi i shërbimit mjekësor mungonte dhe kjo detyrë kryesh nga një ndihmës mjek, i cili ishte i komanduar. Kishte një mjek psikiatër. Kishte edhe një mjek stomatolog, një ndihmës mjek shërbente si farmacist dhe 6 ndihmës mjekë. Njëri prej infermierëve ishte me leje të zakonshme. Të gjithë punonin me kohë të plotë. Vetëm me turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa angazhim 24 orësh kishin vetëm ndihmës mjekët.

ZËNIA NË PUNË

Edhe pse ishin shumë të ngarkuar, (burgu shumë i madh) në punën e gjithsecilit dallohej përkujdesja dhe trajtimi mjekësor që bëhesh sigurisht falas dhe në çdo kohë. Ndihma mjekësore e infermierëve gjatë shërbimit 24 orësh, konsistonte në kontrollin e dekursit të sëmundjes, në dhënien e këshillave mjekësore, në kontrollin e tensionit të gjakut, në përkujdesjen e marrjen e medikamenteve të përditshme nga goja ose në injeksionet në muskul, në damar në rastet urgjente apo në dehidratimet me pika etj. Medikamentet e të sëmurëve tashmë siguroheshin në bazë të librezës shëndetësore nëpërmjet recetës së rimbursueshme nga Drejtoria Rajonale e Sigurimit të Kujdesit Shëndetësor dhe furnizimi me to bëheshin një herë në muaj. Në shërbimin 24 orësh çdo infermier kryente procedura mjekësore për 5-10 persona.

NDIHMA MJEKËSORE URGJENTE

Zakonisht ndihmën urgjente mjekësore jashtë orarit zyrtar të punës e kryente ndihmës mjeku i shërbimit 24 orësh.

Në infermieri kishte një *raft të vogël* por të pajisur mirë me të gjithë medikamentet posaçërisht për ndihmën urgjente dhe që ishin brenda datës së skadencës. Disponohesh insulinë, ultrakorten dhe ilaçe të tjera ndihmës së shpejtë pa mungesa. Kanë çantë urgjente për dhënien e ndihmës së parë dhe barelë për të transportuar të sëmurët rëndë. Ka dy aparate glukometri, një aparat EKG-je dhe një laringoskop.

Raportohet mungesa e autoambulancës. *Transporti* i të sëmurëve në rastet urgjente dhe transportet e planifikuara për ekzaminimet dhe konsultimet e të sëmurëve bëhesh nga një furgon i adaptuar si autoambulancë që nuk ka kushte për kushte për *tranzitimin e ndihmës urgjente* si p.sh. barelë, krevat, bombol oksigjeni, mundësi për perfuzione intravenoze, etj. Këto urgjenca mjekësore kryesisht bëheshin në spitalin rajonal të Korçës, të shoqëruar me eskortë policie.

PUNA ORGANIZATIVE

Dorëzimi i të sëmurëve prej infermierëve bëhej pas mbarimit të shërbimit të tyre 24 orësh nga një turn tek tjetri. Problemet e verifikuara të dala gjatë shërbimit 24 orësh të infermierëve dokumentohen në regjistrat përkatës dhe në rastet e veçanta lihet një raport me shkrim në një regjistër të posaçëm në mëngjes pas lënies së turnit.

Ilaçet jepeshin me receta rimbursimi nga Instituti i sigurimit shëndetësor dhe duke i regjistruar në librezat shëndetësore personale. Hapja e librezave bëhej e vështirë sepse një pjesë e të burgosurve nuk kishin karta identiteti. *Dokumentacioni farmaceutik* mbahesh në mënyrë të rregullt.

SHËRBIMET DOKUMENTUESE DHE STATISTIKORE

Të gjithë të burgosurit dhe të paraburgosurit, pavarësisht se ishin të shëndetshëm apo jo ishin të pajisur me kartela dhe librezat shëndetësore. Të gjitha veprimet me të sëmurët si vizitat, dhënia e medikamenteve, injeksioneve, ekzaminimet e ndryshme mjekësore, konsultat me mjekë të ndryshëm specialistë ishin të dokumentuara në një regjistër të veçantë dhe në kartelën mjekësore përkatëse.

KONSULTIME

Për të sëmurët që kanë nevojë për konsulta me mjekë specialistë apo për të bërë ekzaminime të ndryshme ishte traditë që të dërgoheshin në poliklinikat dhe spitalin e Korçës.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte persona me ankesa kronike: nga këta më kryesorët ishin me probleme kardiologjike 25, me probleme pneumologjike 5, me probleme urologjike 7, me probleme onkologjike 3, me probleme okulistike 7, me probleme otorinolaringologjike 6, gastrohepatologjike 11, dermatologjike 3, kirurgjikale 3, rheumatologjike 4. Të sëmurët me diabet ishin 7 nga këta 2 ishin me insulina. Raste me sëmundje infektive kishte dy; njëri ishte me HIV plus Hepatit B dhe tjetri ishte me HIV me Hepatit C 1 ndërsa me TBC nuk kishte. Kishte 33 të sëmurë mendorë me çrregullime personaliteti, afektive, bipolar, psikotik, etj. Përdoruesit nuk merrnin më Metadon por mjekoheshin me Bupremorfinë (Supotex) e cila jepesh nga shoqata Aksion Plus, në formën e tabletave me përdorim sublingual.

PROCEDURAT NË KOMISIONIN E PRANIMIT PËR TË PORSAARDHURIT

Pritja e të porsaardhurve bëhesh prej një *komisioni të veçantë* që përbëhesh prej specialistëve të fushave të ndryshme si jurist, mjek, psikolog apo punonjës social dhe edukimi, punonjës policie, shefi i logjistikës ose financier.

Gjate periudhes se monitorimit numri i hyrjeve ishte 30 të paraburgosur dhe të dënuar 8. *Lirime* kishte pasur 20 të paraburgosur dhe 12 të dënuar. *Transferime* kishte 7 veta të dënuar. Vazhdonte akoma një qarkullim i fortë hyrjesh e daljesh dhe kjo dukesh qartë nga mbipopullimi në sektorin e observimit.

QELITË

Aktualisht ndodhen 461 veta; nga këta të paraburgosur 190 veta dhe të dënuar kishte 271 veta.

Mbi 65 vjeç ishin 9 veta. Të huaj kishte 2 grekë. Sektori i sigurisë së lartë ka 34 qeli në secilin dy shtretër 13 prej të cilëve ishin me dënim të përjetshëm; Sektori i sigurisë së zakonshme ka 44 qeli, (çdo qeli ka 4-5-6 krevate); Në qendrën e paraburgimit (me 44 qeli me nga tre krevate), Qelitë e veçimit (10 qeli në secilën kishte nga dy krevate dhe po aq edhe dhoma ajrimi), 2 qeli vëzhgimi. 21 krevate ishin të destinuar për minorët por që në fakt nga që kishte mbipopullim ishte populluar me të tjerë dhe 2 minorenët që ekzistonin i kishin dërguar tek spitali.

Kishte një sektor i kujdesit të veçantë që përbëhesh nga 6 dhoma. Dhomat kishin vetëm një dritare. Në këto dhoma nuk kishte frigorifer. Në secilën prej dhomave kishte 6 veta. Dushet i kishin me 4 kompartimente të pajisura me pjata kaoline dhe kokat e dusheve ishin të ngulura në mur. Në dushet kishte 3 lavamane dhe një kalorifer. Tek dushet konstatoheshin shenja lagështie në mur.

Ka ankesa nga të burgosurit që në sezonin e verës uji i ngrohtë të vinte edhe më shpesh. Nëpër koridoret e qelive ishin instaluar kamera (65). Dezinfektimi dhe deratizimi bëhet 2 herë në muaj dhe analizat e 2 depove të ujit bëhen 1 herë në muaj nga Drejtoria e Higjenë-Epidemiologjisë së Korçës. Niveli i tyre i popullimit ishte i pranueshëm dhe të ndara sipas grupmoshave.

- ◆ *Kushtet e përgjithshme materiale të qelive* (ndriçimi dhe ajrosja brenda dhe jashtë qelisë, pajisja me tavolina, karrige, sirtarë plastikë, televizor, frigorifer, ventilatorë personale) ishin të plota.
- ◆ *Kushtet materiale për mirëmbajtjen e higjienës personale.* Ambienti i banjave dhe i dusheve kolektive ishin të pastra.
- ◆ Bëhesh rregullisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave.
- ◆ *Veshjet e brendshme dhe të jashtëme* siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pastra dhe kishin mundësi larje në lavanteri. Mjetet *detergjente larëse dhe sapuni* siguroheshin nga administrata e burgut.
- ◆ *Shërbimi i mirëmbajtjes dhe i vetëmbajtjes pastër të ambientit* (si p.sh. mirëmbajtja e instalimeve hidraulike dhe pajisjeve dhe aparaturave elektrike apo i mbajtjes pastër të ambientit, lyerja e tyre dhe pastrimi i banjave). Ambienti jashtë ndërtesave të qelive ishte i pastër
- ◆ Po kështu ishte e organizuar edhe *qethja dhe prerja flokëve*.

KOHA E AJRIMIT

Kishte edhe dy sheshe ajrimi por pa mbulesa për kohë me diell apo kur bie shi. Koha e ajrimit respektohesh shumë mirë. Ka edhe dhjetë ambiente ajrosjeje. Koha e ajrimit *respektohesh* (paradite 2 orë dhe një orë pasdite) bile kalohesh orari i zakonshëm nga ora 7.30 e deri në ora 15 të mbas ditës. Kjo kohë ishte e dyfishtë *për të sëmurët* me astmë ose me sëmundje zemre.

KUSHTET E USHQYERJES

Personeli ishte i veshur *me uniformën përkatëse* të bardhë dhe me kapuç dhe të pajisur me *librezë shëndetësore* (kishte 4 kuzhinierë dhe kishte të punësuar 12 të burgosur). Të punësuarve ju njiheshin ditët e punës. Bukët mbaheshin me qese plastamasi në rafte të posaçme që ishin me bollëk. *Sasia e kalorive* për çdo person në ditë respektohet (norma 3325 kalori). *Përqindja e frekuentimit* të ushqimit të kuzhinës ishte e lartë edhe pse konstatuam mentalitete të gabuara për ato që hanin gjellët e kuzhinës.

Ekzistonte *rregjimi nutritiv special* për shkaqe mjekësore, kulturele apo fetar dhe kjo veçanërisht për sëmundje të veçanta si *ulcera, diabeti* (mollë jeshile, mish i freskët pa dhjam). Po ashtu bëhesh edhe një përkujdesje edhe për një ushqyerje të veçantë që respektonte përkushtimet dhe bindjet *fetare* sidomos gjatë muajit të Ramazanit.

Regjimi nutritiv special bëhesh në bazë të një liste të përpiluar nga mjeku, ku ishin regjistruar 16 persona.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPEN GRUPEVE TË RRISKUT

Stafi i saj është përbërë prej 9 vetash. Në sektorin e sigurisë së zakonshme punojnë 4 veta (një punonjës social, 2 psikolog dhe një specialist biblioteke). Në sigurinë e lartë punon njëri, dy veta janë në paraburgim dhe një edukator është në observim).

Aktivitetet fetare ofrohen në ambjentet e kultit. Në kultin e xhamisë vijnë rregullisht 44 veta nga paraburgimi, 5 nga siguria e lartë dhe 47 nga siguria e zakonshme. Nga të krishterët vijnë 19 nga paraburgimi, 5 nga siguria e lartë, 42 nga siguria e zakonshme. Nga dëshmitarët e Jehovait vijnë 3 nga siguria e lartë dhe 4 nga siguria e lartë.

Kishte 33 të sëmurë mendorë me çrregullime personaliteti, të përshtatjes, afektive, ankthi, bipolare, psikotike, me depresione, me psikoza delusionale, me prapambetje mendore, etj.

Kishte 30 ish përdorues që për abstinencën e tyre merrnin qetësues të ndryshëm si haloperidol, valium, parkopan, etj. Disa nga ish përdoruesit me heroin (4), nuk merrnin më Metadon por mjekoheshin me Bupremorfinë (Supotex) e cila jepesh nga shoqata Aksion Plus, në formën e tabletave me përdorim sublingual. Nuk kishte raste tentative vetëvrasje apo që shpreheshin se do ta bënin një gjë të tillë.

Për *parandalimin e incidenteve apo konflikteve* bëhesh një punë sistemike në zbatimin në mënyrë korrekte të rregullores; në konsiderimin e burgut si një familje e madhe edhe pse me mentalitete, kultura dhe gene të ndryshme, në një menaxhim të mirë të stresit të dyanshëm si tek punonjësit të institucionit ashtu edhe tek të burgosurit.

SEKTORI JURIDIK

Në këtë sektor ishin të punësuar 3 veta, shefi, specialisti dhe kartelisti. Stafi juridik ishte i angazhuar edhe në trajnimet me tematikë respektimin e të drejtave të njeriut. ishin dhënë leje shpërblyese 36 të dënuarve dhe dy leje të veçanta tek të paraburgosurit për raste vdekje dhe sëmundje në familje.

RRETH TORTURËS SË PRESUPOZUAR DHE RASTEVE TË KEQTRAJTIMIT

Nuk kishte raste keqtrajtimi. Ndiqeshin procedura strikte për dokumentimin dhe denoncimin e raporteve të shërbimit dhe masave disiplinore.

Nuk konstatuam *individë të rrezikshëm* që sipas rregullores duheshin imobilizuar. *Masa disiplinore* për muajin korrik ishin 27 raste ndwr tw cilat: posedim i sendeve të ndaluara

18, ushtrim i dhunës fizike dhe psikike ndaj bashkëvuajtësve 5, kryerja e veprimeve për qëllime përfitimi 2, përdorimi i fjalëve fyese ndaj personave të tjerë 2.

Takime me familjarët për muajin korrik 1757. Numri i takimeve të veçanta 29. I sugjerohet drejtorisë së përgjithshme për të rishqyrtuar kontratën me firmën telefonike sepse të dënuarit kanë ankesë për çmimet e tyre mbasi me një kartë që kushton 1000 lekë të reja tani flasin vetëm 50 minuta ndërsa më parë me të njëjtin çmim flisnin 200 minuta.

KONFIDENCA DHE ZBATIMI I ETIKËS MJEKËSORE

Vizita mjekësore ishte konfidenciale dhe zhvillohesh larg vërejtjes dhe duke respektuar përkujdesjen që duhet të ketë gardiani. Kur personi konsiderohet i rrezikshëm vizita mjekësore vëzhgohet nga polici përtej xhamit.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të merren masa që sheshet e ajrimit të mbulohen me streha në mënyrë që të burgosurit të mbrohen nga kushtet atmosferike si shiu, bora, dielli, etj.
- ◆ Të merren masa që kalçeto të jetë e shtruar me tapet plastik bari.
- ◆ Të kërkoheshin investime për mbylljen e gropës septike dhe që ujërat e zeza të kalonin nëpër kanalizimet përkatëse.
- ◆ Të zgjidhet problemi me furnizimin e ujit.
- ◆ I sugjerohet drejtorisë së përgjithshme për të rishqyrtuar kontratën me firmën telefonike
- ◆ Të plotësohet organika e brendshme në pozicionin e shefit të shëndetësisë.

IEVP VLORE

TË DHËNA TË PËRGJITHSHME

Ky institucion paraburgimi ishte ndërtuar krejt i ri në maj të vitit 2008. Vlen të përmendet që rruga që të çonte tek ky burg (1-2 km), që kishte qenë në kushte tejet të këqija, aspak e mirëmbajtur dhe me plot gropa, që nuk i përgjigjesh gjithë këtij lloj investimi, që cenonte elementet e sigurisë dhe që u jepte shqetësime punonjësve të këtij institucioni, familjarëve që vinin për vizitë, tashmë po ndërtohej e re. Qysh nga rrethimi me tela me lartësi mbi 7-8m, që lejonte pamjen e plotë arkitekturale të ndërtesave të jepej përshtypja që ndodheshe para një burgu të ri.

KAPACITETI

Paraburgimi i Vlorës kishte një kapacitet prej 125 vetash dhe që në fakt aktualisht ishin 180 veta (mbipopullim). Sektori i minorenëve e kishte kapacitetin 41 veta (10 dhoma) por që aktualisht ishin 24 vetë. Kapaciteti për të rritur ishte 85 por që aktualisht ishin 156 veta (mbipopullim tek të rriturit – 76 më tepër). Të huaj kishte një italian.

Stafi gjithsej ishte i përbërë prej 146 vetash; nga këta stafi civil kishte 34 persona ndërsa ai policor kishte 112. Ky staf kishte dy mungesa.

KUSHTET E JASHTME DHE TË BRENDSHME TË KONSTRUKSIONEVE

Ky institucion paraburgimi ishte përbërë nga katër ndërtesa të mëdha dhe disa më të vogla; dy ndërtesa ishin trekatëshe dhe një dykatëshe të regjimit të brendshëm dhe një ndërtesë tjetër dykatëshe jashtë regjimit të brendshëm ku ishin vendosur zyrat e administratës.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Në ndërtesën e administratës kishte një dhomë mjeku. Pranë tyre ishte edhe dhoma e psikologut. Po në këtë korridor ishte edhe dhoma e dentistit dhe farmacia. *Mobilimet* dhe *pajisjet* e tyre ishin krejtësisht të reja. Në fakt nuk u gjet asnjë punonjës i shëndetësisë në punë. Njëri prej infermierëve të shërbimit ishte duke shoqëruar një të sëmurë.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Në sektorin e shëndetësisë së këtij institucioni punonin 1 mjek patolog dhe 5 infermierë, 1mjek dentist dhe 1 ndihmës farmacist. Nuk kishte shërbim psikiatrik dhe por kishte dy psikologë. Punësimi i gjithë personeli shëndetësor ishte fulltime përveç shefit të shëndetësisë që ishte me kohë të pjesëshme. Shërbimi shëndetësor 24 orësh mbu-

lohet nga infermierët. Të gjithë të paraburgosurit ishin të kartelizuar. Dentisti kartelizon vetëm ata që paraqiten për trajtim dentar.

KUALIFIKIMET DHE TRAJNIMET QË KA STAFI MJEKËSOR

Stafi mjekësor bënte vazhdimisht *kurse kualifikimi* dhe *trajnimi* dhe *seminare* për ngritjen e tyre tekniko-profesionale të organizuara nga Qendra e Trajnimeve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. I gjithë personeli shëndetësor kishte ndjekur seminare të ndryshme për kualifikimin tekniko profesional.

Nuk kishte *asistencë psikiatrike* për të sëmurë mendorë por ata i kishin nën patronazh mjekët dhe dy psikologët që punonin në këtë institucion.

MBI ORGANIZIMIN E SHËRBIMIT STOMATOLOGJIK

Ambienti i dentistit ishte i rregullt dhe i pajisur deri diku mirë me poltronë të posaçme, tavolinë, karrike, raft dhe kutinë e ndihmës së shpejtë të pajisur me ilaçet e nevojshme, por nuk kishte autoklav, shiringë metalike, llampë polimerizimi dhe kishte edhe probleme të furnizimit me material arseniku për mbushje. Lokali i *farmacisë* i mirëmbajtur dhe raftet kur ruheshin ilaçet ishin të reja të mbuluara me dyer dërrase apo me xhama. Kishte një frigorifer i posaçëm për ilaçet që kërkonin temperatura të ulëta si serum antitetanik, për supostet dhe insulinat. Furnizimi me ilaçe ishte i mjaftueshëm. Riqarkullimi i ilaçeve kryhesh mirë dhe nuk kishte ndodhur që ilaçet të skadonin dhe të groposeshin.

Për të paraburgosurit që kishin nevojë të *konsultoheshin* apo të ekzaminoheshin me aparatura të veçanta mjekësore apo kishin probleme me shëndetin mendor organizoheshin konsulta me specialistë të këtyre fushave në Spitalin e Burgut në Tiranë. Por disa herë konsultoheshin edhe me specialistët që ndodheshin në poliklinikat e qytetit të Vlorës.

SHËRBIMET DOKUMENTUESE DHE STATISTIKORE

Të gjithë të paraburgosurit pavarësisht nëse janë apo jo të sëmurë, ishin të pajisur me *kartela mjekësore*. Të gjitha këto dokumentoheshin në regjistra të veçantë dhe në kartelat mjekësore ku përveç të tjerash *përshkruheshin në to të gjithë veprimet me të sëmurët* si p.sh. vizitat, diagnozat, medikamentet, injeksionet, ekzaminimet e bëra, konsultimet dhe rekomandimet e bëra nga *specialistët e ndryshëm* të poliklinikave dhe të spitaleve, etj. I gjithë ky dokumentacion dhe material statistikor ruhet në *dosjet përkatëse* dhe në *rafte të posaçme*.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte 16 persona me ankesa kronike: nga këta më kryesorët ishin me probleme kardiollogjike 3, me probleme pneumologjike 1, me probleme neurologjike 1, me probleme neurologjike 1, me probleme okulistike 1, me probleme otorinolaringologjike 1, gastrohepatologjike 3, urologjike 1, dermatologjike 1, kirurgjikale 3.

Tek sektori i të miturve kanë pasur një të sëmure me epilepsi të cilin para disa kohësh e dërguan në spital dhe më vonë ishte liruar. Aktualisht mosha mbi 65 vjeç nuk ka.

RRETH PARANDALIMIT DHE TRAJTIMIT TË SËMUNDJEVE INFEKTIVE DHE KONTAMINUESE

Raste me sëmundje infektive 1, Hepatit B 2, Hepatit C 1, me TBC nuk kishte, kishte 1 rast me HIV/AIDS. Në kuadrin e marrjes së masave për parandalimin e sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për të përmirësuar parametrat të *higjienës personale* si p.sh. për të parë frekuencën e larjeve të trupit, llojin veshjeve personale, kontrollin për zgjebe dhe morra, krahas kontroleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, shpërndarjes së *ushqimit* dhe kontrollit të vizitorëve apo familjarëve.

Po ashtu kontrolloheshin normalisht edhe ushqimet që sillnin familjarët dhe merreshin masa për të ndaluar ato ushqime që prisheshin shpejt në periudhën e ngrohtë.

PROCEDURAT NË KOMISIONIN E PRANIMIT PËR TË PORSAARDHURIT

Zyra e Komisionit të Pranimi ishte me dimensione 4x10m me një dritare 1x1.5m. Të porsaardhurit informoheshin për *rregulloren e brendshme* të institucionit, duke u a lexuar apo duke u a lënë rregulloren ta lexojnë vetë.

Të porsaardhurit ekzaminoheshin sa më shpejt të ishte e mundur për gjendjen e tyre mendore dhe fizike me anë të një *vizite mjekësore* në mënyrë që në të njëjtën kohë të përjashtohesh ekzistenca e ndonjë sëmundje infektive kontaminuese, të viresh re ndonjë defekt fizik apo mendor e cila mund të pengonte rehabilitimin, të përcaktohesh shkalla e kapacitetit për të punuar dhe për më tepër të zbulohesh apo saktësohesh ndonjë keqtrajtim i bërë në komisaritate apo në ambientet e paraburgimit.

Pas gjithë këtyre, atyre u bëheshin shënimet përkatëse në *kartelat e tyre mjekësore dhe në dosjen psikologjike*. Për të ardhurit *komisioni i veçantë për pritjen* mblidhej brenda 8 orëshit ndërsa ata jashtë 8 orëshit i priste infermjeri i shërbimit. Për muajin korrik, numri i *hyrjeve* ishte 32. *Lirime* kishte pasur 17. *Transferime* kishte 2 veta.

QELITË

Kishte gjithsej 56 qeli ku 36 ishin tek godina A ndërsa 20 qeli ishin tek godina D. Këto qeli ishin me dimensione të ndryshme (6x7m), me plot dritë natyrale sepse dritaret i kishin të mëdha dhe në to banonin 1- 2 - 4- 6 e deri 8 persona me krevate marinari hekuri por edhe teke. Kishte dhoma me frigorifer kishte edhe pa frigorifer. Personeli i burgut na tha se frigoriferët lejoheshin por duhet ti blenin atje ku do ti themi ne, për efekt sigurie dhe lekët për të blerë këtë frigorifer duhet të siguroheshin duke i mbledhur së bashku pjesëtarët e qelisë. Çdo dhomë kishte edhe televizor, rafte dhe orenditë e tjera shtëpiake.

Kishte dhoma me një, dy krevate, me tre apo me katër krevate. Ishin lejuar që zgjidhnin vetë se me cilin nga shokët të rrinte dhe për këtë nuk kishte ankesa. Dimensionet e dhomave ishin të ndryshme: 2x4m, 3x4m, me dritë të bollshme sepse kishin dritare 1x1m. Dhomat kishin tualetin brenda. Kishte dhoma edhe me tualete të mëdha 3x2m.

Nëpër dhomat e të miturve nuk kishte frigorifer. Personeli i burgut na tha se frigoriferët lejoheshin por duhet ti blenin vetë. Diskutohet që të blihesh një frigorifer i madh i përbashkët për të miturit dhe po mendohesh se si mund të ishte zgjidhja më e mirë. Banjat e qelive ishin brenda por kishte edhe një banjë të jashtme me dimensione 8x2m.

Të burgosurit kishin ankesa *për ujin* sepse nuk sigurohesh për 24 orë dhe se uji vinte 3 herë në ditë në një kohë të shkurtër prej 1-1.5 orë. Kur pyetëm për këtë problem na thanë se depozitat i kemi vendosur nën tokë dhe se harxhohet shumë energji elektrike për të çuar ujin në mënyrë të pandërprerë. Nga ana tjetër na thanë se ka shumë bashkëvuajtës abuzojnë me ujin duke lënë çezmat hapur dhe kjo ndodh tek qelitë e të miturve.

Niveli i tyre i popullimit ishte i pranueshëm dhe të ndara *sipas grupmoshave*. *Kushtet e përgjithshme materiale të qelive* (ndriçimi dhe ajrosja brenda dhe jashtë qelisë, pajisja me tavolina, karrige, sirtarë plastikë, televizor, frigorifer, ventilatorë personale) ishin të plota. Bëhesh rregullisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave.

Veshjet e brendshme dhe të jashtme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pas-tra dhe kishin mundësi larje në lavanteri. Mjetet detergjente larëse dhe sapuni siguroheshin nga administrata e burgut.

Furnizimi me ujë aktualisht bëhesh në bazë të një grafiku i afishuar në vende të dukshme të çdo holli. Ujë të rrjedhshëm kishte në tre kohë të ditës nga 3 orë pa ndërprerje.

Shërbimi i mirëmbajtjes dhe i vetëmbajtjes pastër të ambientit. (si p.sh. mirëmbajtja e instalimeve hidraulike dhe pajisjeve dhe aparaturave elektrike apo i mbajtjes pastër të ambientit, lyerja e tyre dhe pastrimi i banjave). Organizimi i grumbullimit të

plehrave ishte i tillë: në orare të caktuara vinte karroca e plehrave dhe të gjithë të burgosurit çonin atje qeset e plasmanit me plehra. Po kështu ishte e organizuar edhe qethja dhe prerja flokëve.

LAVANTERIA

Lavanteria kishte ambient e bollshëm. Aty ishte punësuar një i burgosur.

FURNIZIMI ELEKTRIK

Ndriçimi dhe ngrohja. Nuk kishte ankesa për ndriçimin, por kishte furnizim me ndërprerje të rrymës elektrike gjë që shkaktonte fikjen e dritave. Dritat u fikën disa herë edhe kur ne ishim aty. Sidoqoftë në rastet kur iknin dritat i vinin në punë elektromotorët.

AJRIMI

Nuk funksiononin aspiratorët nëpër qeli kështu që ishin të detyruar ti hapnin dyert e qelive qysh në ora 8 e mëngjesit. Bokset e ajrimit ishin 5 me dimensione 20x20m. Për ajrimin dhe kohën e ajrimit nuk kishte asnjë ankesë sepse kryesh normalisht dy herë në ditë. Gjatë kohës së ajrimit mund të luanin edhe lojëra të ndryshme futbolli dhe volejbolli.

Koha e ajrimit *respektohesh* (paradite 2 orë dhe një orë pasdite) bile kalohesh orari i zakonshëm nga ora 7.30 e deri në ora 15 të mbas ditës.

KUSHTET E USHQYERJES

Kuzhina kishte kondita të mira higjieno – sanitare, me hapësirë të bollshme, pajisje të mjaftueshme me enë, sobë të madhe e të re, rafte për sistemimin e ushqimeve dhe bukëve, rafti i ruajtjes së kampioneve të ushqimeve etj. Ishin aty të punësuar 2 kuzhinieri dhe 4 ndihmesa nga të burgosurit të pajisur me bluza të bardha, kapuçe, doreza plastike dhe me libreta shëndetësore.

Ekzistonte *rregjimi nutritiv special* për shkaqe mjekësore, kulturale apo fetar dhe kjo veçanërisht për sëmundje të veçanta si *ulcera*, *diabeti* (mollë jeshile, mish i freskët pa dhjam). Po ashtu bëhesh edhe një përkujdesje edhe për një ushqyerje të veçantë që respektonte përkushtimet dhe bindjet fetare sidomos gjatë muajit të Ramazanit. Rregjimi nutritiv special bëhesh në bazë të një liste të përpiluar nga mjeku, ku ishin regjistruar 16 persona.

Ushqimi konsumohesh në qelitë. Shpërndarjen e ushqimit e kishin organizuar me të burgosurit që ishin pajisur me libreta shëndetësore dhe me veshje të bardhe. Shpërndarja e ushqimeve kryesh me karroca të mira dhe të pastra.

PËRPARËSITË QË U JEPESHIN TË MITURVE

Spektori i të miturve ishte në katin e dytë dhe ndahesh në dy nënsektorë të veçantë A dhe B nga 4 dhoma secili. Në mes të dy sektorëve ndodhet një dhomë ku qëndronin gardianët me dimensione 5x5m. Aktualisht ndodheshin 24 minoren. Kishin dy salla klasash për minorenët nga e VI-VII. Këtë vit u morën 7 dëftesa dhe njëri prej tyre mori dëftesën e mbarimit të klasës së IX-të. Tek të miturit për vitin 2014 kishte 2 recidivantë ndërsa për vitin 2015 kishte 5 recidivantë.

Nuk ka pasur konflikte. Drejtori e vizitonte shpesh sektorin e të miturve dhe komunikimi me punonjësit e edukimit ishte i përditshëm. Ekzistonin plane masash të shkruara në drejtim të edukimit. Monitorimi i situatës ishte i përditshëm deri në orën 18. Sipas shefit të policisë është ndjekur taktika duke lejuar që përkohësisht rregullin brenda në sektor ta mbajnë më të fortit. Është kërkuar nga familjarët që sipas mundësive të sjellin televizorë sepse e kanë lejuar që të shihet televizori nëpër dhoma.

Kishte një të mitur që rrinte i izoluar në vetvete me pretekstin që nuk dëshironte të grindesh me të tjerët dhe nga që nuk shkonte mirë me një shok të dhomës. Ai as në shkollë por as në palestër nuk shkonte. Përveç këtyre ai ndjente nevojë për tu takuar me prindërit sepse babanë e kishte të sëmurë. Rastin ja rekomandua administratës që ta kishte më në fokus shqetësimet e tij.

Në janar ka pasur një grindje fizike të çastit (shkaku vetëm për një xhezve kafe) që zgjati vetëm një ditë por pastaj u pajtuan. Si masë disiplinore ishte përjashtimi nga aktivitetet për 10 ditë. Pati një ankesë nga njëri që ishte përjashtuar si ndihmës kuzhinier. Kishte 7 përdorues hashashi; nga këta vetëm njëri mjekohet. Kishte 3 persona me probleme të shëndetit mendor me çrregullime afektive, personaliteti dhe një me prapambetje mendore. Ishte edhe një i katërt që paraqiste një gjendje stresi por i pa diagnostikuar përfundimisht. Ai ishte i veçuar dhe do ta dërgonin në spitalin e burgut për një vizitë më të specializuar.

SEKTORI JURIDIK

Në sektorin juridik figuronin 2 juristë dhe një kartelist. Kutitë e Avokatit të Popullit ishin të reja dhe ishin vendosur në vende të dukshme. Punonjësit e policisë kishin problem neglizhencën për moszbatimin e ligjit mbi policinë. Sipas tyre ai ligj ishte aprovuar edhe për policinë e burgjeve por nuk kanë dalë akoma aktet nënligjore për policinë e burgjeve. Ata nuk marrin orët e natës; nuk marrin dieta kur shkojnë p.sh. për trajnim. Tek të rriturit kishte 17 recidivista për vitin 2014 ndërsa për vitin 2014 kishte 40 recidivista.

Nuk kanë pasur raste të *keqtrajtimit fizike*. Nuk kishte tentativa për arratisje Po ashtu nuk kishte tentativa për vetëvrasje apo që shpreheshin se do të vrisnin veten. Kishte

tre dhoma veçimi me dimensione 5x4m me nga një krevat por ato ishin pa dritare. Kishte edhe një dhomë observimi me nga dy krevate. Nuk kishte çarçafë dhe batanije por na thanë se me ato i pajisnin në orët e natës. Në izolim nuk kishte asnjë person të mitur vetëm në një dhomë observimi ishte një person i rritur. Kishte një dhomë veçimi me dimensione 1.5x1.5m dhe me dritare 1x1m. Por dhoma nuk mbahesh aspak mirë me krevat dhe dyshek sfungjeri i grisur.

Masa disiplinore për muajin korrik ishin 6 raste. Këto masa ishin marrë për mos zbatim urdhëri, konflikte dhe mbajtje celulari. *Shoqërimi* në gjykatë 156 dhe në spital 49. Kishte dy *salla të mëdha takimi*. Në to kishte edhe një dhomë për të luajtur fëmijët e familjeve që do të takoheshin. Ato ishin të konceptuara me telefona dhe me një xham të madh ndërmjetës dhe të ndara në 8 kompartimente. Dimensionet e sallës së takimit ishin 10x20m.

AMBJENTI I TAKIMEVE ME FAMILJARËT

Ky ambjent ishte i plotësuar me kushte të përshtatshme si xhamat, muret ndarës, nën vëzhgimin e kamerave dhe me hapësira të bollshme qëndrimi. Me të miturit lejoheshin 1-2-3 takime në muaj. Kishte raste që i kishin lënë edhe 5 takime në muaj. Takimet me xham zgjatnin një orë ndërsa ato fizike një çerek ore. Ka familje që nuk vinin ti takonin thuajse fare fëmijët e tyre; ka rastisur që e kanë vizituar fëmijën e tyre pas 8 muajsh. Kjo ndodh për shkak të largësisë së shtëpive të prindërve të tyre nga institucioni i paraburgimit por edhe për shkak se disa prej prindërve ishin me probleme sociale, se ishin divorcuar apo ishin të varfër dhe që nuk mund të përballonin udhëtime të tilla. Kjo gjë ndikonte shumë në rëndimin psikologjik të tyre.

Kishte *ambiente kulti* si për myslimanët por edhe për krishterët si ortodokse ashtu edhe katolike. Çdo të premte vinte imami i xhamisë dhe çdo të martë dhe të mërkurë vinin veçmas përfaqësuesi i kishës katolike dhe ortodokse për të kryer shërbesa fetare.

KONFIDENCA DHE ZBATIMI I ETIKËS MJEKËSORE

Vizita mjekësore ishte konfidenciale dhe zhvillohesh larg vërejtjes dhe duke respektuar përkujdesjen që duhet të ketë gardiani. Kur personi konsiderohesh i rrezikshëm vizita mjekësore vëzhgohesh nga polici përtej xhamit.

INTEGRITETI PROFESIONAL NË KRYERJEN E DETYRËS

Personeli shëndetësor nuk vihet në pozita të vështira prej autoriteteve të institucionit gjatë kryerjes së detyrës së tyre humanitare. Mjeku nuk ishte anëtar i komisionit disiplinor.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të merren masa sidomos nga personeli i edukimit për të shtuar vëmendjen në përmirësimin e kushteve të mirëmbajtjes në qelitë e të miturve.
- ◆ Të shikohet mundësia për të shtuar orët e furnizimit me ujë.
- ◆ Të mirëmbahen dhe të lyhen dhomat, orenditë e tyre dhe banjat përkatëse.
- ◆ Të mendohet për tu blerë një frigorifer i përbashkët tek të miturit.
- ◆ Të krijohet mundësia e larjes më e shpeshtë me dush.
- ◆ Të ndiqet me përparësi problemi i shijes së ujit.
- ◆ Të shikohet mundësia për të vendosur zile emergjente.
- ◆ Të vazhdohet me prioritet puna edukative sidomos në rastet delikate dhe me problematikë të rëndë socio-familjare.
- ◆ Të parashikohet mundësia për të zëvendësuar dyshekët e amortizuar të sfungjerit.
- ◆ Të shikohet insistimi për të siguruar një autoambulancë.
- ◆ Të tregohet kujdes në plotësimin e orarit me furnizim me ujë deri në 9 orë në ditë.
- ◆ Të shikohet mundësia e vendosjes së mureve ndarës midis dusheve kolektive.
- ◆ I sugjerohet drejtorisë së përgjithshme për të rishqyrtuar kontratën me firmën telefonike sepse të dënuarit kanë ankesë për çmimet e tyre.

IEVP FUSHE KRUJA

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimit Penale Fushë-Krujë është krijuar në korrik të vitit 2008.

Me Urdhër nr. 329, datë 15/ 01/ 2009, “Për kategorizimin e institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale”, të ndryshuar, “Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale Fushë-Krujë kategorizohet burg i sigurisë së lartë, me një seksion burg i sigurisë së zakonshme dhe një seksion paraburgimi”. Kapaciteti maksimal zyrtar i kësaj IEVP-je është 312 persona. Në kohën e vizitës, institucioni strehonte 420 persona (një prej të cilëve ishte dërguar në Institucionin e Veçantë Shëndetësor të Burgjeve), me një mbipopullim prej 107 persona mbi kapacitet. Ndarja nëpër sektor në momentin e inspektimit ishte: 140 të paraburgosur, 100 siguri e lartë dhe 180 persona siguri e zakonshme.

Seksioni i të paraburgosurve me kapacitet për 30 persona, figuron i ndarë në dy sektorë, përkatësisht sektori 3 me dhjetë dhoma, dhe sektori 4 me 7 dhoma. Në mungesë të drejtorit të institucionit grupi monitorues u prit nga përfaqësuesi ligjor shefi i sektorit juridik. Objektivi kryesor i kësaj vizite monitoruese ishin kushtet dhe trajtimi i të burgosurve dhe të paraburgosurve. Institucioni strehonte në kohën e vizitës 8 të paraburgosur të grup moshës 18-21 vjeçare. Të paraburgosurit, strehoheshin kryesisht në dhoma me dy shtretër, por për shkak të mbipopullimit në disa raste në dhomat me dy shtretër strehoheshin 4-5 vetë. Të paraburgosurit e grup moshës 18-21 vjeçare nuk ishin të sistemuar në seksion më vete, por ata strehoheshin në dhoma së bashku me të paraburgosurit e rritur.

Në institucion ndodheshin shtetas të huaj maqedonas dhe bullgarë me të cilët nuk paraqiteshin probleme komunikimi, pasi të gjithë e flisnin gjuhën shqipe.

Kategori të veçanta në IEVP Fushë-Krujë ishin 3 të sëmurë mendorë dhe me trajtim me metadon Nga verifikimi dhe inspektimi i dokumentacioneve çdo gjë regjistrohej në regjistrin përkatës dhe protokollohej. Regjistrat mbaheshin nga Sektori i Edukimit. Të paraburgosurit në këtë IEVP, plotësonin një formular kërkesë / ankese dhe ia dorëzonin më pas edukatorit në zarf ose jo. Ky i fundit i dërgonte në protokoll. Pas protokollimit i kalonin Drejtorit të Institucionit, i cili kthente përgjigje me shkrim, apo i takonte të dënuarit. Pjesa e kërkesë/ ankesave që nuk është e destinuar për drejtorin postoheshin.

Kjo procedurë nuk garanton ruajtjen e fshehtësisë dhe konfidencialitetit të shkrimit apo materialit të hedhur në letër. Përgjigjet e kërkesë/ ankesës përgjithësisht jepen brenda 24 orëve, por jo të gjithë kishin marrë një përgjigje kaq të shpejtë. Sipas intervistave kishte pasur raste kur ankesave dhe nuk i ishte kthyer përgjigje ose ishte kthyer me shumë vonesë.

Grupi monitorues gjatë vizitës në IEVP Fushë-Krujë vuri re se kuzhina ishte pastër dhe e rregullt. Cilësia dhe gramaturat e ushqimit të gatuar ditën e vizitës ishin brenda standardeve. Në të punoninkuzhinierë, ndihmës kuzhinierë dhe 7 persona që vuajnë dënimin në institucion. Menyja e përditshme ishte e afishuar. Kampionët e ushqimit të gatuar një ditë më parë ruheshin në kushte frigoriferike. Ankesat nga të paraburgosurit për cilësinë dhe gatimin e ushqimit ishin të shumta. Ankesat kryesisht ishin lidhur me gatimin jo të mirë që i bëhet ushqimit, mungesën e larmisë, si dhe shërbimin jo në kushtet e duhura sanitare.

Në IEVP ekzistonte edhe një godinë e cila shërbente si spitali i këtij Institucioni. Farmacia ka nevojë për furnizime.

Rekomandime:

- ◆ Të merren masa sidomos nga personeli i edukimit për të shtuar vëmendjen në përmirësimin e kushteve të mirëmbajtjes në qelitë e të miturve.
- ◆ Të shikohet mundësia për të shtuar orët e furnizimit me ujë
- ◆ Të shikohet mundësia për të vendosur zile emergjente.
- ◆ Të tregohet kujdes në plotësimin e orarit me furnizim me ujë deri në 9 orë në ditë.
- ◆ Të shikohet mundësia e vendosjes së mureve ndarës midis dusheve kolektive.

IEVP BURREL

TË DHËNA TË PËRGJITHSHME

Burgu ishte me të dënuar dhe të paraburgosur, me siguri të lartë dhe me siguri të zakonshme. Kapaciteti i burgut ishte 195 vetë. Kapaciteti me të dënuar ishte 130 veta (siguria e zakonshme 117 veta dhe siguria e lartë 24 veta, të paraburgosur ishte me 65 veta). Aktualisht kishte të dënuar 124 veta (siguria e zakonshme 100 veta dhe siguria e lartë 24 veta) ndërsa të paraburgosur kishte 74 veta. Në fakt në total ishin aq sa kapaciteti por kishte një mbipopullim prej 10 vetash në sektorin e paraburgimit Stafi policor ishte me 122 persona (në fakt dy persona nga stafi policor mungojnë akoma) dhe 33 ai civil.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Kishte një dhomë të posaçme për mjekun dhe infermieret. Në fakt ishte e kompletuar me të gjitha sendet e nevojshme si krevat vizite, raftin e ndihmës së shpejtë, por glukometër dhe aparat EKG-je nuk dispononte. Megjithatë mjekja nga që kishte punuar gjatë gjithë kohës si infeksioniste pranë spitalit të Burrelit, e kishte pasur gjithmonë derën e hapur për ti kryer analizat dhe ekzaminimet pranë spitalit të Burrelit.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Kishte edhe një stomatolog me kohë të plotë. Kishte edhe 4 ndihmës mjekë. Ndër të tjera kishte edhe një farmacistë e cila edhe kjo punonte me kohë të plotë. Infermierët punonin me kohë 24 orësh që më të shumtën e kohës rrinin në infermierinë brenda regjimit të burgut i pajisur e tavolina, dy krevate, televizor dhe një raft medikamentesh të urgjencës.

KUALIFIKIMET DHE TRAJNIMET QË KA STAFI MJEKËSOR

Stafi mjekësor bënte vazhdimisht kurse kualifikimi dhe trajnimi dhe seminare për ngritjen e tyre tekniko-profesionale të organizuara nga sektori i trajnimeve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve.

Ndihma mjekësore e infermierëve gjatë shërbimit 8 orësh, konsistonte në kontrollin e gjendjes shëndetësore të paraburgosurve, në dhënien e këshillave mjekësore, në kontrollin e tensionit të gjakut, në dhënien e medikamenteve të përditshme për ata që ishin të sëmurë. Medikamentet e të sëmurëve jepeshin çdo ditë nga infermierët konform një dokumenti format të firmosur nga mjeku. Këto medikamente u jepeshin të sëmurëve në mënyrë korrekte nga infermierët në kohën e vaktet e duhura.

SHËRBIMI STOMATOLOGJIK

Çdo muaj kryente mesatarisht 35 vizita si mbushje, heqje, merrte masa të dhëmbëve kur dëshironin të vinin proteza.

SHËRBIMI FARMACEUTIK

Kishte një ambient të vogël por të mirëmbajtur dhe të pajisur mirë farmacie. Ilaçet ishin të vendosura në rafte të rregullta dhe të sistemuara mirë. Furnizimi ishte i rregullt dhe nuk kishin pasur probleme me furnizimin. Ilaçet jepeshin në bazë të recetës së rimbursueshme që përpilohesh e firmosesh nga mjekja. Një i burgosur me emrin Ajet Prençi i dënuar për jetë u ankua se nuk kishte një ilaç për dhimbje gjuri me emrin Ibuprofen. U bisedua si me farmacisten po ashtu edhe me mjeken për këtë problem dhe ato na u zotuan se do ta gjenin një zgjidhje për të siguruar këtë medikament.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte 16 të sëmurë kronikë ndër ta: me hipertension 5 veta, me diabet me kokrra kishte dy veta por që edhe këta vuanin nga hipertensioni, dy veta ishin me azëm bronkiale, dy raste me gastrit, dy raste me infeksion kronik të veshkave, një rast me epilepsi, dy veta me reumatizëm artikular dhe një rast me dermatomykozë.

Të sëmurë me probleme mendore kishte 8 veta (me çrregullime ankthi, neurozë depressive, çrregullime personaliteti por që ishte arritur të qetësoheshin duke i dhënë amitriptilina dhe diazepam. Me TBC, HIV/AIDS apo sëmundje tjetër infektiv nuk kishte. Poashtu edhe zgjebe nuk kishte.

SHËRBIMET DOKUMENTUESE DHE STATISTIKORE

Të gjithë të paraburgosurit apo të burgosurit pavarësisht në se ishin apo jo të sëmurë, ishin të pajisur me *kartela mjekësore*.

Të gjitha këto dokumentoheshin në regjistra të veçantë dhe në kartelat mjekësore ku përveç të tjerash *përshkruheshin në to të gjithë veprimet me të sëmurët* si p.sh. vizitat, diagnozat, medikamentet, injeksionet, ekzaminimet e bëra, konsultimet dhe reko-mandimet e dhëna nga *specialistët e ndryshëm* të poliklinikave dhe të spitaleve, etj. I gjithë ky dokumentacion dhe material statistikor ruhesh vetëm në rafte të veçanta që në fakt nuk mund të kyçesh.

KUZHINA

Kishte kushte të pranueshme. Kishte dy dhoma njëra prej të cilave shërbente si magazinë ushqimore. Hapësirat ishin të pranueshme po ashtu të mjaftueshme ishin edhe

pajisjet me dy soba njëra prej të cilave me furrë dhe me dy vatra gazi. Ndërsa tjetra nuk përdoresh sepse kur ndizesh nxirre gaz të zi dhe për ta rregulluar kishin ardhur me radhë disa teknikë por që nuk kishin mundur ta rregullonin. Bombolat e gazit ishin jashtë dhe larg ambientit të kuzhinës. Kishte lavapjatë të madhe, bolierë, frigorifer, lavatrice, pajisje kuzhine, tavolina, rafte, peshore etj. Ishin punësuar 4 kuzhinier por nuk kishte të punësuar të burgosur. Ambienti i kuzhinës nuk kishte aspirator por vetëm ventilator. Sasia dhe cilësia e përmbajtjes ushqimore ishin të pranueshme.

Përqindja e frekuentimit të ushqimit të kuzhinës ishte e lartë megjithatë kishte nga ata që konsumonin ushqimet që i sillnin familjarët e tyre.

QELITË

Në fillim të këtij korridori të sektorit C prej nga filluam monitorimin në krahun e djathtë ndodhesh një banje e përbashkët. Ajo përmbante dy sifona, 2 lavamane dhe dy boliera. Bolierat ishin me koka dushi. Por kishte edhe qeli të tjera ku banjat dhe dushet ishin brenda tyre. Në tualetet e dusheve kokat e dusheve ishin instaluar nëpër mure. Qelitë e sektorit C ku ishin të paraburgosur por edhe të burgosur ishin normale me 3-4 -6 krevate teke por edhe marinari. Kushtet higjeno-sanitare të qelive ishin të mira. Brenda qelive lejoheshin frigoriferë dhe televizorë. Qelitë që pamë ne ishin të mira, të mëdha dhe me dritare të mëdha; me dritë të mjaftueshme si natyrale dhe artificiale. Dyert e banjove si brenda po ashtu edhe ato të banjave të jashtme ishin të reja prej duralumini me ngjyrë të murrme.

Por nga ana tjetër binte në sy që sektori i burgut si ai i sigurisë së zakonshme gjithashtu edhe ai i sigurisë së lartë kishte korridore të ngushta ku në të dy anët ishin dyert e qelive të vogla 2x1.5m me dritare të vogla lart afër tavanit. Në dhomat e vogla të sektorit të burgut ishin vendosur nga një krevat marinari por kishte edhe nga dy krevate marinari. Sidoqoftë tek sektori i sigurisë së lartë kishte vetëm nga një person në dhomë. Banjat dhe dushet në sektorin e burgut ishin vendosur në fillim dhe në fund të atij korridori të ngushtë që përshkonte qelitë. Ato ishin me dy tre kompartimente, lavamanë të përbashkët me 3-4 rubineta por kishte edhe me lavamane të veçuara. Wc-të dhe ambientet e tjera të dusheve ishin të pastra dhe të lyera. Në të gjitha qelitë lejoheshin mbajtja e frigoriferëve, televizorëve, kutive plastike e orendi të tjera private. Të gjitha banjot edhe në zonën e burgut që në shumicën e rasteve ishin të përbashkëta ishin të rikonstruara të lyera, dhe të pastra. Dushet dhe tualetet ishin me lavamanë të përbashkët por edhe me lavamane të ndarë 2-3 veçmas. Askush nuk u ankua se nuk kishte pasur ujë të bollshëm. Mjetet *detergjente larëse dhe sapuni* siguroheshin nga administrata e burgut.

Furnizim me ujë ishte i bollshëm për 24 orë sepse kishte një pus që kishte ujë pa mbarim dhe larja mund të kryhesh çdo javë.

SHËRBIMI ME MAKINA LARËSE

Kishte 3 makina larëse. Dy ishin industriale njëra prej të cilave nuk funksiononte edhe pse ishin munduar shumë teknikë ta rregullonin. Tjetra lante batanijet ndërsa ajo familjarja lante rrobet dhe çarçafët. Kishte një punonjëse të punësuar.

NGROHJA

Kaldajat e sektorëve A dhe B punojnë normalisht, vetëm ajo e sektorit C nuk funksiononte sepse duheshin siguruar tubat e kaloriferëve.

KOHA E AJRIMIT

Koha e ajrimit respektohesh normalisht bile edhe tejkalohesh. Kërkohej prej disa që të shtohesh koha e ajrimit tani që ishte verë edhe pse dyert hapeshin nga ora 8 e mëngjesit e deri në ora 21 i darkës. Ata kërkonin që dyert të qëndronin hapur edhe një orë më shumë deri në ora 22. Ambientet e ajrimit ishin tepër të mëdha 300m².

SEKTORI JURIDIK

Në këtë sektor punonte edhe pergjegjesja dhe një karteliste. Nuk kishte pasur leje shpërblyese me rastin e zgjedhjeve lokale ishin ndaluar fare lejet; leje të veçanta 2, masa disiplinore 0, transferime 0, lirime 13 nga këto të dënuar 6 dhe të paraburgosur 7. Për muajin Korrik kishte pasur 24 leje gjithsej nga këta 22 leje ishin shpërblyese dhe 2 leje ishin të veçanta (të paraburgosur).

SEKTORI I EDUKIMIT

Shef i sektorit të edukimit ishte Z. Sokol Bruci. Krahas këtij këtu shërbenin edhe tre punonjës të tjerë ndër ta dy ishin specialist edukimi dhe një psikolog. Nuk kishte *asistentë psikiatrike* për të sëmurë mendorë punën e të cilit e mbulonte mjekja dhe psikologja. Nuk kishte raste tentative për *vetëvrasje* ose individë që shpreheshin se do të vetëvriteshin.

Secili prej të burgosurve kishte dosie të veçantë psikosociale. Kishte regjistra të veçantë nga këto regjistrat për vlerësimin e sjelljes për gjykatë, për leje shpërblyese, për ulje dënimi, mbi punësimin dhe mbi ngjarjet e rënda. Kishte raste analfabetësh nga këto dy ishin të paraburgosur dhe tre të dënuar.

KEQTRAJTIMET

U konstatua vetëm një rast i keqtrajtuar i cili ishte një i dënuar për jetë. Atij i ishin vënë prangat brenda qelisë për një sjellje të acaruar por që sipas tij ishte shkelje e rregullores

sepse prangat duheshin vënë në ambientet që kontrolloheshin nga kamerat. Nga ana tjetër po ky i burgosur grindej me të tjerët dhe për këtë arsye kërkonte që ajrimin të bënte veçmas nga të tjerët sepse ndjehesh i kërcënuar. Nuk kishte greva urie.

KONFIDENCA DHE ZBATIMI I ETIKËS MJEKËSORE

Vizitat mjekësore ishin konfidenciale dhe zhvilloheshin larg vërejtjes dhe duke respektuar përkujdesjen që duhet të ketë gardiani.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të shikohet mundësia e sigurimit të një autoambulance që të përmbajë të gjitha mjetet e nevojshme për transportimin e të sëmurëve rëndë si barelë, bombol oksigjeni.
- ◆ Të shikohet mundësia që raftet e ruajtjes së dokumentacionit të mund të mbyllen me kyç.
- ◆ Të mendohet seriozisht që edhe kalçeto që ndodhet jashtë regjimit të brendshëm të burgut të mund të përdoret disa herë brenda javës nga të burgosurit.
- ◆ Të shikohet mundësia për të qënë në prioritet furnizimi edhe me disa medikamente antireumatizmale.
- ◆ Tani në periudhën e verës të shihet mundësia e lënies hapur të dyerve edhe një orë më tepër deri në ora 22 të darkës.
- ◆ Të shikohet se përse disa të punësuar nuk u njiheshin ditët e tyre të punës.

IEVP DURRES

Shërbimi është i ndarë në: sektori i paraburgimit, sektori i veçante për të sëmurë me probleme të shëndetit mendor (47 të dënuar, kur kapaciteti është 50).

Stafi shëndetësor: 3 mjekë (psikiatër + 2 mjekë të përgjithshëm); 1 stomatolog, 1 farmacist, 10 n/mjekë (4 n/mjekë në sektorin e paraburgimit, 6 n/mjekë në sektorin e veçantë).

Procedurat që nga ardhja e një personi të ri:

Pritja: Në komision të pritjes bëhet vlerësimi i personit për sa i përket shenjave të keqtrajtimit, problemë të shëndetit fizik dhe mendor (në rast se dyshohet për keqtrajtim bëhet veçmas një anamneze e hollësishme).

Kartelizimi: Për çdo person të ri bëhet hapja dhe plotësimi i karteles me një vlerësim të hollësishëm shëndetësor. Kur një person i ri vjen në institucion në oraret pasdite apo në fundjavë gjeneralitetet e karteles plotësohet nga personeli i mesëm dhe kompletëhet të nesermen nga mjeku.

Ndjekja e pacientit: Personat me probleme kronike pas një kontrolli të specializuar vazhdojnë me trajtimin mbajtës (konsultat e specialisteve realizohen pranë spitalit civil të Durrësit.) Problemet akute ndiqen nga mjeku i institucionit (në rastet kur shihet e arsyeshme kryerja e analizave rutinë, në pamundësi shoqërimesh të shpeshta materialet i çojmë dorazi në laboratorin e spitalit civil). Në fund të mbarimit të trajtimit bëhet rivlerësimi i gjendjes shëndetësore.

Konsultat: Çdo ditë konsultat e të paraburgosurve realizohen në bazë të listës së kërkesave të plotësuar nga n/mjeku i një dite më parë. Plus këtyre konsultohen dhe rastet urgjente. Çdo ditë realizohen 8-10 vizita mjekësore.

Urgjencat: Urgjencat që mund të menaxhohen në spitalin civil të Durrësit dërgohen aty, ndërsa rastet që duan ndjekje të përhershme të specializuar dërgohen në QSB.

Transferimi: Kur personi transferohet në një institucion tjetër e shoqëron dhe kartela e tij shëndetësore bashkëgjatë me një raport ku specifikohet gjendja aktuale dhe mjekimet e nevojshme.

SEKTORI I VEÇANTE:

Çdo ditë bëhet vizita e mëngjesit në të gjithë sektorin nga mjeku psikiatër. Shërbimi i ndihmësmjekëve: Shërbimi 24 orësh mbulohet nga personeli i mesëm në të 2 sektoret (një ndihmësmjek në sektorin e paraburgimit dhe një në sektorin e veçantë).

Shoqërimi i personave në spital civil apo QSB bëhet nga një ndihmësmjek që është gjatë gjithë kohës 8 orësh. Ndhmësmjeku i turnit gjatë pasdites bën një vlerësim (brenda mundësive) të personave që vërtetë kanë nevojë për konsulte mjekësore dhe plotëson listen e vizitave (nuk mund të listohet çdo person që thotë “dua te takojë doktorin”, sepse përveç se e përealizueshme është dhe joefikase për punën e mjekut. Shërbimi stomatologjik: Një mjek stomatolog mbulon të 2 sektoret. Në bazë të listës së kërkesave realizohen konsultat çdo ditë. Shërbimet më të specializuara stomatologjike mundësohen në klinika dentare jashtë institucionit tonë.

Farmacia: Furnizimi me medikamente realizohet nga depoja e spitalit, blerjet që bën drejtorja janë në bazë të kërkesës së sektorit të shëndetësisë me fondin e ilaçeve dhe një donacion.

Çdo ditë në perfundim të konsultave bëhet nga farmacia ekzekutimi i recetave të lëshuara nga mjekët.

Për trajtimet që nuk mundësohen nga institucioni dhe rastet kur personat dëshirojnë të sigurojnë vetë medikamentet e tyre (gjithmonë me recetë të mjekut) ato vijnë në farmaci ku familjari firmos në një regjistër për medikamentet që sjell.

Edukimi dhe veprimtaria çlodhëse: në bashkëpunim me shkollën profesionale vjen një mësues 3 herë në javë; palestra është shumë e mirë, 20 të dënuar janë të punësuar, ofrohen kurse anglisht dhe italisht nga ndihma e huaj; ofrohet frunizim me ujë dhe drita për 24 orë pa ndërprerje.

Ushqimi: nuk konsumohej, pavarësisht se shërbimi kishte një staf prej 4 vetash në turne. Nuk ofroreshin kushtet teknike, dhe kampionet nuk mbahen në kushte frigoriferike.

Problematika dhe rekomandime: Ndonëse nuk janë dhe aq të rralla konsultat në specialiste jashtë institucionit kanë probleme si për vështirësitë e shoqërimeve ashtu dhe për mosmarrjen shumë seriozisht për shkak të statusit të tyre. Konsulta të mbingarkuara me raste pa një problem real shëndetësor (kur forcat që i shoqërojnë marrin përsiper të bëjnë në mënyre të papërgjegjshme një vlerësim paraprak të gjendjes së tyre shëndetësore, ose kur personeli i mesëm shënon kërkesën për konsulte pa u thelluar nëse ka vërtet një nevojë të tillë).

- ◆ Teprimi në trajtime me benzodiazepina dhe anksiolitike që personi arrin të fitojë në bazë të presioneve të ndryshme.
- ◆ Plotesimi me analiza të rutinës në një shkallë më të gjërë sidomos për rastet kronike për tu përditësuar për gjendjen e tyre.
- ◆ Mungon ambulanca për transferimin e të sëmurëve.
- ◆ Rekomandohet vemendja e Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve për përshejtimin e pajisjes së këtij institucioni me ambulancë.

IEVP FIER

IEVP Zaharia, Krujë

Ekipi i monitorimit i QSHRT (4 anëtare të stafit) morën takim me shefin e policisë dhe shefin e edukimit. Stafi policor është 97, i reduktuar me 10 punonjës nga këta 1 oficer dhe 9 punonjës policie, por edhe stafi civil është reduktuar nga 57 në 52.

Kushtet e këtij institucioni duke filluar nga rruga që të çon në institucion por edhe ambientet e brendshme janë shumë të renduara pavarësisht punës për mirëmbajtjen, fonde nuk ka patur për rikonstrukcion.

Kapaciteti ë këtij institucioni është për 196 të dënuar ku aktualisht po vuajnë dënimin 158 të dënuar me dosje nga këta 81 të dënuar janë me sëmundje kronike dhe psiqike dhe mbahen në sektorin B dhe në sektorin A mbahen 76 me mjekim të detyruar, 2 janë në spitalin e burgut në Tiranë.

Ambulanca është në gjendje të mjerueshme dhe nuk plotëson asnjë standard. Shërbimi mjeksor aktualisht ka 27 punonjës, shef shërbimi janë dhe 4 mjekë ku nga këta 1 është psikiater, 1 mjek stomatolog (part-time 3 herë në javë) 1 farmacist, 1 kryeinfermiere, 11 infermierë ku njëra është 8 orëshe pasi kryen edhe funksionin e laborantes, 5 kujdestare sanitare, dhe 3 kujdestarë/sanitare. Farmacia furnizohej nga depo farmaceutike e DPB.

Aktualisht farmacia është e kompletuar me ilace, dhoma e ndihmës së shpejtë është e pajisur me medikamentet e nevojshme ku ishte e pranishme dhe barrela dhe çanta e ndihmës së shpejtë, janë mbi 40 persona mbi 65 vjeç.

Spektori i edukimit përbëhej nga përgjegjësj e edukimit, 2 psikologe dhe 1 specialiste edukimi, pavarësisht punës së madhe që bënin është i pamjaftueshëm si numër për vetë kontigjentin dhe numrin e madh të të sëmurëve.

Zyra juridike është e përbërë nga 2 persona dhe 1 kartelist ku për muajin e fundit janë dhënë 3 leje shpërblyese, liruar 2 të denuar dhe 1 me mjekim të detyruar, masa disiplinore nuk ka patur.

Gjendja e godinës është drejt degradimit, dhomat janë për 3 deri në 4 persona nga koha e nxehtë janë vendosur nga një ventilator të sjellë nga familjarët e tyre.

Të denuarit ankoheshin për kushtet si p.sh banjot nuk janë të mira, uj herë herë nuk ka, dhe ushqimi nuk është i mirë dhe frutat në shumë raste janë të prishura.

Rekomandimet:

- ◆ Kushtet materiale dhe infrastruktura janë të mjerueshme, me gjithë angazhimin e përhershëm të stafit, higjienes së përmirësuar dhe desinfektimit
- ◆ Mbajtja e të denuarve mbi 65 vjeç, dhe atyre me paaftësi, e me mjekim të detyrueshëm konsiderohet si çnjerezore dhe degraduese, ndaj masat emergjente mbeten transferimi i kontigjentit të të denuarve pranë Spitalit të Burgjeve, dhe Seksionit të Posaçëm të Durrësit, deri në mbylljen përfundimtare të këtij institucioni.

IEVP VAQARR

IEVP “Vaçar” është një institucion i sigurisë së zakonshme, i cili nuk ka seksion të veçantë për të miturit, apo për të dënuarit e moshës 18-21 vjeç. Institucioni ka kapacitet maksimal prej 176 personash. Në momentin e inspektimit, në mjediset e institucionit ishin 164 persona të dënuar. Një numër i konsiderueshëm personash të dënuar kishin përfituar nga amnistia e shpallur me Dekret të Presidentit të Republikës.

Në momentin e inspektimit, kishte një numër të konsiderueshëm të dënuarish të huaj, të cilët, nga intervistat që grupi i inspektimit kreu me ta, ishin të kënaqur me trajtimin që iu bëhej. Egjithatë, ata kishin shumë ankesa lidhur me trajtimin e çështjeve të tyre penale, kryesisht lidhur me kërkesat për transferim, që ata kishin bërë pranë autoriteteve përkatëse. Kishte edhe nga ata syresh, të cilët, pretendonin se dokumentet e procesit, i kishin vetëm në gjuhën shqipe dhe jo në gjuhën e tyre amtare.

Nga intervistat me të dënuarit, grupit të inspektimit iu shprehën ankesa edhe lidhur me transferimet. Nga ana e tyre pretendohesh se ato bëheshin pa kriter dhe në disa raste edhe si masë ndëshkimi.

Sa i përket çështjes së sigurisë, në regjim kishte mangësi kamerash sigurie. Në korridore kishte kamera sigurie, por kishte kënde, të cilat nuk mbuloheshin nga ato. Nuk kishte kamera në korridoret e dhomave të veçim/observimit.

KUSHTET MATERIALE

Përveçse tualetet brenda dhomave të banimit ishin tejet të amortizuara, me lagështirë të theksuar, dushet ishin gjithashtu problematike, me mungesa kokash të dusheve dhe në një dhomë, automati i bojlerit ishte shqyer dhe telat ishin të ekspozuara duke krijuar kërcënim për jetën e të burgosurve që bënin dush aty. U konstatua, gjithashtu, se në disa prej dhomave kishte prezencë të insekteve.

Dhoma e stomatologut ishte e pajisur me autoklavë, uniti funksiononte mirë, por kishte mungesa në instrumente e materiale dentare, për rrjedhojë nuk kryheshin ekstrakcione e mbushje të dhëmbëve.

Në çdo kat të godinës së dhomave të banimit, ishte i afishuar orari i veprimeve, përfshirë këtu zgjimin, rregullimin e pastrimin e dhomave dhe ambientit të përbashkët, punës edukative e profesionale etj. Gjithashtu, ishte afishuar edhe orari suplementar i ajrimit, i cili u jepej personave të sëmurë, që sipas edhe mendimit të mjekes, kishin nevojë suplementare për ajrim.

Rekomandime:

- ◆ përmirësimin e kushteve të tualeteve dhe dusheve, veçanërisht të pajisjeve/ instalimeve elektrike në to.
- ◆ pajisjen dhe përshtatjen e ambienteve të tualetit dhe dushit në seksionin e veçim/ observimit sipas standardeve lidhur me privatësinë dhe dinjitetin njerëzor, pasqyruar këto në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.
- ◆ mbulimin me kamera në korridoret pranë dhomave të veçim/ observimit
- ◆ uljen e mbipopullimit
- ◆ ofrimin te shërbimit te perkthimit/ ose kurse te gjuhes per te huajt

IEVP KAVAJA

KAPACITETI

Ky institucion është i ri sepse ka filluar aktivitetin e tij si burg në tetor 2009 dhe si burg plus paraburgim në maj 2010. Është parashikuar të ketë vetëm meshkuj të mitur ndërmjet moshave 14 dhe 18 vjeç. Kapaciteti i burgut ishte 40 veta. Aktualisht kishte 44 të denuar të regjistruar; nga këta 35 ishin të paraburgosur dhe 9 të burgosur duke nënkuptuar një mbi popullim në sektorin e të paraburgosurve. Kishte 4 sektorë ku secili sektor kishte nga 5 qeli të pajisura krevate marinari. Sektori i parë dhe i dytë ishin në katin e parë ndërsa sektori i tretë dhe i katërt ishte vendosur në katin e dytë. Kishte 3 sektorë paraburgimi dhe 1 sektor burgimi. Personeli i administratës ishte përbërë nga 84 vetë nga këta 37 ishin civilë dhe 47 të veshur policë së bashku me oficerët e informacionit.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Në ambientet e jashtme kishte një dhomë mjeku e kompletuar me të gjitha orenditë e nevojshme. Po ashtu siç e përmendëm edhe më lart, në regjimin e brendshëm kishte një dhomë mjeku dhe infermieri me një shtrat vizite dhe një krevat observacioni, një dhomë stomatologu dhe një dhomë për farmacinë. *Korridoret*, ishin të mëdha dhe me ndriçim të bollshëm. *Mobilimet* dhe *pajisjet* e tyre ishin krejt të reja dhe bashkëkohore.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Shefe e shërbimit mjekësor ishte një mjeke e përgjithshme. Edhe stomatologu tashmë ishte kthyer me kohë të plotë. Kishte edhe katër veta të tjerë me shkollë mjekësore të mesme, me kohë të plotë, ku njëri prej tyre bënte edhe punën e farmacistit. Ndihmës mjekët punonin me shërbim 24 orësh ndërsa mjekët punonin me kohë 8 orëshe.

KUALIFIKIMET DHE TRAJNIMET QË KA STAFI MJEKËSOR

Stafi mjekësor bënte vazhdimisht *kurse kualifikimi*, *trajnimi* dhe *seminare* për ngritjen e tyre tekniko-profesionale të organizuara nga sektori i trajnimeve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve.

PUNA NË SHËRBIMIN STOMATOLOGJIK

Në dhomën e stomatologut nuk ishin pajisjet e nevojshme të punës; mungonte poltrona e duhur sepse ajo ishte difektoze; mungonte aerosterili për sterilizimin e instrumentave dentare dhe për këtë dentisti detyrohej që mjetet e tij ti sillte me vete të sterilizuara. Për më tepër mungonte edhe darta. Kishte 5 komplete ekzaminimi por të gjitha ishin personale sepse i sillte nga klinika e vet.

MBI AMBIENTET E FARMACISË DHE FURNIZIMIT ME ILAÇE

Furnizimi me medikamente të karakterit urgjent për të burgosurit dhe të paraburgosurit ishte pa probleme. Kur shtoheshin problemet dhe rriteshin kërkesat me të sëmurët u jepesh mundësia për të marrë fonde shtesë. Bilancin për furnizimin me medikamente e bënte mjekja e cila bazohesh në harxhimet e bëra të cilat ishin të regjistruara nga infermierja në regjistra të veçantë. Recetat e rimbursueshme regjistroheshin në librezat shëndetësore të bashkëvuajtësve. Nëse bashkëvuajtësit do të kishin pretendime rreth firmës farmaceutike atyre u jepesh leje që këto medikamente ti siguroheshin nga familjarët e tyre. Dokumentacioni farmaceutik mbahet në mënyrë të rregullt.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte dy të sëmurë: njëri ishte me eneurezë nocturne dhe një tjetër epilepsi motore. U kontrolluan kartelat e tyre mjekësore ku u pa se ndaj këtyre dy të sëmurëve bëhesh një ndjekje e përgjegjshme profesionale.

RRETH PARANDALIMIT DHE TRAJTIMIT TË SËMUNDJEVE INFEKTIVE DHE KONTAMINUESE

Nuk kishte më asnjë rast që dyshohesh për HIV/AIDS. Nuk kishte të sëmurë me sëmundje lëkure ngjitëse si zgjebe etj. Nuk u konstatuan gjithashtu edhe raste me parazitë.

Në kuadrin e marrjes së masave parandaluese për parandalimin e këtyre sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për ruajtjen në parametra të mira të higjienës personale si p.sh. kontrolli i frekuencës së larjeve të trupit, të veshjeve personale, kontrollit për zgjebe dhe morra, krahas kontroleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, të shpërndarjes së ushqimit dhe të kontrollit të vizitorëve apo familjarëve. Po ashtu kontrolloheshin normalisht edhe ushqimet që sillnin familjarët dhe merreshin masa për të ndaluar ato ushqime që prisheshin shpejt në periudhën e verës.

QELITË

Regjimi i brendshëm ishte i ndërtuar nga katër sektorë me nga pesë qeli secila që mbanin deri në 10 vetë për sektor. Në hyrje të çdo sektori kishte një holl të madh me karrige dhe tavolina, një televizor të madh varur në mur, me antenë kablllore. Ky holl ishte i ndriçuar mirë nga dritaret e mëdha. Në tavan kishte një ventilator dhe një ndriçues të fuqishëm. Ky holl kishte një aneks me një lavatriçe për të larë teshat bashkëvuajtsit. Në mur ishte instaluar një telefon. Brenda hollit ishte një aneks i veçantë për punonjësin e shërbimit. Në xhamat e këtij aneksi ishin afishuar numri e telefonit të avokatit të popullit dhe programi i veprimeve. Në krah të këtij aneksi para se të hyje tek korridori e qelive ishte dhoma e këshillimit. Të gjithë këto ambiente ishin

krejt të reja me pamje moderne, me pllaka të bardha të lyera dhe me dysheme të mbajtur pastë dhe pa kurrfarë lagështie.

Qelitë ishin me krevate një katshe por edhe me krevate marinari, dy-tre për çdo dhomë. Me hapësirë dhe dritë të mjaftueshme si natyrale po ashtu edhe elektrike. Qelitë kishin banjot brenda dhe lavamanë me ujë 24 orë. Normalisht për dushe ishte një ambient i veçantë që përmbante një hapësirë për tre dushe të ndara me mur dhe tre lavamanë. Nëpër qeli nuk kishte frigoriferë sepse sipas drejtorit nuk lejohesh një gjë e tillë me rregullore, ku për më tepër fëmijët i konsumonin shpejt ushqimet që i sillnin familjarët e tyre.

Kushtet higjeno-sanitare brenda qelive nuk ishin aq të pranueshme. Edhe pse bëhesh periodikisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave, ra në sy amortizimi i banjove dhe i dusheve. Nuk mirëmbaheshin sepse kishte rubineta të prishura në WC-të dhe në dushet mungonin kokat e dusheve. I pyetëm të burgosurit se si laheshin na thanë se lahemi brenda qelive dhe me kova dhe kokme uji.

Veshjet e brendshme dhe të jashtëme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pastra dhe kishin mundësi larje në lavanteri me sapun sepse mjetet detergjente vonoheshin nga administrata e burgut. *Kishte një lavanteri qëndrore* në të cilën ishte e punësuar një grua. Ambjenti i lavanterisë ishte i bollshëm me dimensione 4x5m me tre dritare me dimensione 1x1.5m, me tre lavatriçe dhe një tharëse. Aktualisht përdornin sapun sepse nuk kishin pasur furnizim me ilaçe detergjente. Teshat laheshin pa probleme në lavatriçet që ndodheshin për çdo sektor.

MIRËMBAJTJA DHE VETËMBAJTJA PASTËR TË AMBIENTIT

Edhe pse burgu relativisht ishte i ri, në ambientet brenda qelive, mirëmbajtja e instalimeve hidraulike dhe pajisjeve dhe aparaturave elektrike apo mbajtja pastër të ambientit, lyerja e tyre dhe pastrimi i banjave, ishin jo të mira (konstatoheshin rubinete të prishura që shkaktonin derdhje të kotë të ujit, ëc të pa pastruara, ke dhoma e dusheve ishin këputur kokat dhe zorrët e dusheve. Kur i pyetëm fëmijët se si laheni ju në dushet pa koka dushesh, ata na thanë se lahemi nëpër dhoma me kova dhe kokme me ujë.

FURNIZIMI ELEKTRIK

Kishte furnizim me rrymë elektrike *të vazhdueshme*. Në rastet kur iknin dritat punonin gjeneratorë të fuqishëm. Ngrohja ishte qëndrore me kalorifer. Në periudhën e verës kishte ventilator tavani në çdo holl.

KOHA E AJRIMIT

Kishte 4 bokse ajrimi dhe një kalçeto. Koha e ajrimit *respektohesh* (paradite 2 orë dhe një orë pasdite). Sidoqoftë ajrosja nuk ishte problem me gjithë atë hapësirë të madhe që kishte vetë ky institucion.

KUSHTET E USHQYERJES

Personeli i kuzhinës përbëhesh nga 3 veta që punonin me sistem 12 orësh. Kuzhina kishte kushte tepër të mira. Kishte shumë hapësirë dhe pajisje të mirë me sobë dhe lavapjatë të madhe, *pajisje* kuzhine, tavolina dhe raftë të mëdha, frigorifer.

Kishte aspirator sipër kompletit të tavolinës së madhe të gatimit porse mungonin ventilator. Bombola e gazit nuk ishte jashtë ambientit të kuzhinës por ishte vendosur një metër afër sobës së gatimit. U interesuam tek drejtori dhe na tha që duhet çarë muri për të kaluar tubin e gazit por që kërkonte investime të cilat nuk na i kanë dhënë.

STAFI I SEKTORIT JURIDIK

Stafi i sektorit juridik përbëhet prej dy personash: Shefi i sektorit juridik me emrin Gani Shehu dhe kartelistja. Masa disiplinore nuk kishte; tentativa për vetëvrasje dhe për tu arratisur gjithashtu nuk kishte pasur. Nga bërja e pyetësorëve doli që një pjesë e të paraburgosurve ishin mbajtur më tepër se tre ditë në ambientet e Drejtorisë së Tiranës pasi sipas ligjit lejohesh një gjë e tillë deri në 15-30 ditë edhe pas dhënies së masës së dënimit me burg.

RRETH TORTURËS SË PRESUPOZUAR DHE RASTEVE TË KEQTRAJTIMIT

Dy persona që ishin të dënuar për krimin e rëndë të vrasjes tashmë ishin transferuar në burgje të tjerë. Ka 3 dhoma observimi/veçimi me nga një krevat secili.

PËRPARËSITË PSIKOSOCIALE QË U JEPESHIN GRUPEVE TË RISKUT

Aktivitetet psiko-sociale zhvilloheshin prapa ndërtesave ku ishin vendosur qelitë e cila ishte një ndërtesë e gjatë një kateshe ku zhvillohesh mësimi i punës me metal, saldatrice, hidraulik, elektrik dhe me dru. Kishte 1 klasë për mësimin e ciklit të ulët fillor (nga klasa 1-4 fillore) dhe 1 klasë për mësimin e ciklit më të lartë (nga klasa 4-9), 1 klasë kompjuteri, 1 bibliotekë, një klasë argëtimi (me dy fusha ping-pongu), një sallë të madhe palestra me pajisje bashkëkohore, 4 bokse ajrimi (pra 1 për secilin sektor) të bollshme në hapësirë dhe të sistemuara shumë bukur, një fushë futbollit (që aktualisht ishte prej betoni por po interesoheshin për ta veshur me tapet), 1 dhomë kulti. Çdo ambient i lartpërmendur ishte funksional. Këto ambiente ishin të pastra por me një nivel relativisht amortizuar në infrastrukture dhe materiale për shkak se nuk mirëm-

baheshin nga bashkëvuajtësit. *Puna për parandalimin e incidenteve apo konflikteve.* Vetë drejtori i institucionit na tregoi që në të kaluarën kishte gjetur në kontrollet e befasishme të organizuara nga grupi i gatshëm të objekteve të ndaluara si thika të sajuara nga brisqet e rrojes, me majë të sajuara si kaçavida me anë të vidave, të çelsave, sajesa tip dorezash për të veshur gishtat për ti përdorur për grusht; bishtat e fshesave plastike të mbushura me sheqer për të goditur si dru; thika të sajuara nga metalet që përmbajnë tabanët e këpucëve. Nuk kishte më konflikte midis moshatarësh apo të organizuara në grupe.

Për çdo individ krahas dosjes psikosociale kishte për çdo individ me probleme edhe një *program trajtimi të veçantë individual.*

Aktualisht e kishin një djalë me çrregullime të sjelljes që kishte ardhur nga 313-ta, i cili është referuar edhe si rast që kishte pasur tentativa vetëvrasje. Ndiqesh rekomandimi i specialistëve të huaj që për personat jo të disiplinuar të mos u lejohesh për një kohë të caktuar pjesëmarrja në aktivitetet e dëfrimit. Nuk kishte gjithashtu raste tentative për arratisje apo individë që bënin plane *për arratisje*. Nuk kishte persona që kishin qenë *përdorues droge*. Kishte 10 të punësuar: 2 pastrues, 2 punonjës biblioteke, 1 dizenjator, 1 berber, 1 tek workshopet, 2 në mirëmbajtjen e lulishtes dhe një ndihmës kuzhinier. Nga këta 4 ishin të paraburgosur dhe 6 ishin të burgosur.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të parashikohet që në investimet e ardhshme në hyrje të portës kryesore të institucionit të ndërtohet një tendë e pajisur me karrige dhe tavolina, në mënyrë që vizitorët të presin, të çlodhur dhe të mbrojtur nga dielli dhe shiu.
- ◆ Të merren masa që në hollet e sektorëve të ketë frigoriferë të paktën për të mbajtur të freskëta lëngjet në stinën e verës.
- ◆ Të vazhdohet insistimi për të siguruar një autoambulancë.
- ◆ Të plotësohen mungesat e shumta që ka në pajisje dhoma e stomatologut.
- ◆ Të shikohesh mundësia për të shtuar normën e ushqyerjes të paktën e asaj të bukës.
- ◆ Tu jepet një prioritet furnizimit me ilaçe detergjente për larje tek lavanteria.
- ◆ Të shikohet mbipopullimi në sektorin e paraburgimit.
- ◆ Të parashikohet që të investohet për të nxjerrë bombolën e gatimit me gaz jashtë kuzhinës.

- ◆ Gjithashtu në kuzhinë të mendohet për të vendosur edhe ventilatorë gjë që janë të nevojshëm sidomos në periudhën e nxehtë të verës.
- ◆ Ambientet e fjetjes dhe banjat të mbahen pastër dhe të riparohen rubinetat e prishura. Gjithashtu dushet duhet të pajisen me koka dushi dhe ata të instalohen në mur.
- ◆ Të shikohesh mundësia të shtohesh një punëtor ndihmës kuzhinier.
- ◆ *Të pajiset fusha e futbollit me tapet plastik.*

IEVP RROGOZHINA

U tregua një gatishmëri e plotë nga stafi i këtij burgu veçanërisht prej drejtorit të këtij burgu, Shefit të Policisë Shefit të Edukimit dhe Shefit të Zyrës Juridike etj. që kontribuan në kryerjen sa më të mirë të detyrës sonë monitorizuese. Gjetjet e këtij monitorizimi ishin si më poshtë vijon:

Të dhëna të përgjithshme

Si konstruksion ky burg ishte i amortizuar megjithëse muri rrethues ishte shumë i sigurte, prej betoni dhe i lartë mbi pesë metra dhe sipër rrethuar me tela me gjemba. Ky institucion ishte i një *sigurie të zakonshme*. Si repartet e paraburgimit ashtu edhe repartet e burgimit kishin nga 4 sektorë dhe në çdo sektor kishte nga 6 dhoma me nga 6 veta. Këto ambiente kishin një paradhomë me një karrige dhe pranë saj një tavolinë rrinte roja e sigurisë dhe pastaj duke kaluar nëpër korridore të veçanta në krah ndodhesh një banjo me wc, lavaman dhe bolier për larje me ujë të ftohtë dhe të ngrohtë por që ishin të amortizuara. Aktualisht kishte 418 veta (kapaciteti 343). Nga kjo vetëkuptohet se kishte mbipopullim. Ndër to sektori i paraburgimit kishte 140 (kapaciteti 113) ndërsa burgu 278 veta (kapaciteti 230). Në sektorin e paraburgimit ishin vendosur 14 veta me moshë të re 18-21 vjeç. Kishte 3 të huaj (2 italianë dhe një me pashaportë gjermane me origjinë nga Kazakistani). Në këtë institucion nuk mbaheshin femra. Kishte 22 qeli në sektorin e *paraburgimit* ku ndodhesh edhe një dhomë observacioni që aktualisht kishte 6 veta por që mund të mbante deri 12 veta (nga krevatet e vendosur). Ndërsa në sektorin e *burgimit* kishte 40 qeli me 8 dhoma veçimi. Binte në sy ambienti i gjithi i lyer me gëlqere të bardhe dhe nuk u vunë re shenja të lagështisë në ambiente e dhomave dhe koridoreve (vetëm nëpër banjot dhe në një dhomë të fillimit të sektorit të paraburgimit). Stafi policor kishte kapacitetin 164 persona (kishte një mangët) ndërsa stafi civil kishte 40 vetë. Në sheshin e madh që ndodhesh midis këtyre tre sektorëve kishte 4 fusha të mëdha që shërbenin për lojëra futbollit edhe si fusha ajrimi. Ekzistonin bombola hydranti të varura në vende të dukshme.

Mbi shëndetësinë

Në ndërtesën e administratës (*jashtë regjimit*) kishte një dhomë mjeku dhe në ndërtesën e policisë kishte një dhomë për farmacinë. Ndërsa *brenda në regjim* kishte një dhomë mjeku me një krevat vizite, një dhomë infermieri ku përveç pajisjeve të tjera plotësuese, disponohesh edhe rafti i vogël me ilaçe të ndihmës së shpejtë. Aty pranë ishte edhe dhoma e dentistit. Në sektorin e shëndetësisë së këtij institucioni punonin 2 mjekë të emëruar patologë dhe 5 ndihmës mjekë, 1 mjek dentist dhe 1 ndihmës farmacist. Nuk kishte shërbim psikiatrik. I gjithë personeli shëndetësor kishte ndjekur seminare të ndryshme për kualifikimin e tyre tekniko profesional.

I gjithë personeli shëndetësor ishte fulltime ndërsa dentisti (partime) vinte 1 ditë në javë 6 orë. Mjekët punonin 8 orësh dhe pas këtij orari, shërbimin shëndetësor e mbulonin infermjerët që ishin të organizuar për të punuar 24 orësh. Të gjithë të burgosurit në paraburgim dhe në burg, pavarësisht se ishin apo jo të sëmurë, kartelizoheshin. Dentisti kartelizon vetëm ata që paraqiten për trajtim dentar. Mjeku patolog bënte mesatarisht 5-6 vizita por disa herë edhe mbi 10-12 persona në ditë. Raportoheshin 150-180 vizita në muaj. Gjatë shërbimit 24 orësh infermjerët u japin ndihmë mjekësore dhe terapi mbi 32 vetave.

Të sëmurët liheshin në dorëzim nga mjeku tek *infermjeri* i cili do të kontrollonte ecurinë e sëmundjes deri në mbarim të 24 orëshit. Anasjelltas edhe infermieri dokumentonte këtë ecuri dhe e raportonte këtë në mbledhjen e mëngjesit. Të gjitha këto veprime dokumentoheshin në një regjistër të veçantë. Të sëmurët që kanë pasur probleme mjekësore gjatë shërbimit 24 orësh, regjistroheshin në një listë së bashku me problematikën e tyre, nga infermieri i shërbimit. Në bazë të kësaj liste ata paraqiten në mëngjes për vizitë tek mjeku të shoqëruar me punonjës policie. Vizita mjekësore kryhesh pa praninë e policit dhe duke ruajtur gjithmonë konfidencialitetin.

Lokali i *farmacisë* i mirëmbajtur dhe raftet kur ruheshin ilaçet ishin të reja të mbuluar me dyer dërrase apo me xhama. Ambienti i dentistit ishte i rregullt dhe i pajisur deri diku mirë. Kishte poltronë të posaçme, aerosteril, tavolinë, karrike, raft dhe raftin e vogël të ndihmës së shpejtë të pajisur me ilaçet e nevojshme. Kishte *autoambulancë* por jo me të gjitha pajisjet e nevojshme për transitimin e ndihmës urgjente mjekësore si bombol oksigjeni dhe pajisjet e nevojshme për injeksione intravenozë. Mjeku kishte çantën e ndihmës së shpejtë.

Për sa i përket *sëmundshmërisë* u referua se kishte mbi 51 veta me sëmundje kronike ndër ta me hipertension 20, diabet 13 (njëri me insulinë), pneumopati kronike obstruktive 4, arthrite reumatizmale 3, gastrite 9, njëri me prurit, njëri me pneumotpathi pas plagosjes me armë zjarri, një me vegjetacione adenoide në hundë, me urolithiazë 2, , të sëmurë mendor 22 (çrregullime personaliteti, psikomotorike, gjumi dhe ankthi). Të sëmurë infektive apo me sëmundje infektive të lëkurës nuk kishte. As të sëmurë me HIV/AIDS nuk kishte.

Në punën profilaktike ndaj *sëmundjeve infektive* dhe atyre ngjitëse si ajo e Tuberkulozit apo e HIV/AIDS-it, ishte bërë traditë marrja e masave për izolimin e këtyre rasteve, mjekimin korrekt sipas konsultave që bëheshin me specialistë të mirëfilltë të kësaj fushe, dokumentimin dhe denoncimin e tyre urgjent pranë institucioneve përkatëse dhe nxjerrjen e komunikatave të herëpashershme në lidhje me ecurinë e rezultatet e punës së bërë deri më tani. Dy herë në javë bëhesh klorifikimi dhe dezinfektimi i tualeteve të burgut. Punonjësit e shëndetësisë dhe personeli tjetër bënin vaksinën e hepatitit viral (kishin bërë dy doza dhe tani ishin tek doza e tretë).

Qelitë ishin të mëdha si kapanone të vogla me dimensione rreth 8x10 metra ku aty banonin 8-10-12 e deri 14 veta me krevate marinari hekuri (sidomos dhomat e veçimit). Veçanërisht në sektorin e paraburgimit, në anekset e këtyre qelive ndodheshin banjat me lavamanin, bolierin dhe sifonin krejt të amortizuara dhe jo efektive pavarësisht se mirëmbaheshin. Bashkëvuajtësit laheshin me kova me sapllak edhe pse nuk kishin ankesa për ujë të ngrohtë. Konditat higjeno-sanitare të atyre banjave të vogla ishin të mjerueshme dhe aspak të meremetuara dhe pa sifon ku kundërmonte erë fekalesh. Efektet e lagështisë në disa banja janë aq të shprehura sa që disa nga dyert janë kalbura, të shqitura dhe të ngrëna së tepërmi nga poshtë. Kishte raste që një banjë ta përdornin deri në 11 veta po ashtu edhe për tu larë kishte një bolierë që të laheshin mbi 10 vjeta. Veçanërisht të binte në sy bërja e disa përmirësimeve sepse ambjentet ishin të lyera me gëlqere dhe se ishin shtuar numri i pajisjeve me tavolina plastike për të ngrënë bukë sepse ishin 8-10-12 veta në një dhomë. Kishte ankesa edhe për mos furnizim qysh prej 6 muajsh me detergjente, sapun, fshesa. Krevatet prej hekuri e kishin të nevojshme të lyheshin me bojë zmalto.

Të burgosurit na paraqitën ankesa edhe për ujin që nuk sigurohesh për 24 orë por tre herë nga dy orë në ditë. Disa ankesa të tjera ishin *për ujin* e pijshëm sepse ishin të detyruar të blenin shtrenjtë bidonat e ujit në dyqan. Por në ballafaqim me drejtorin na siguroi se uji ishte i pijshëm sepse vinte direkt nga dy pusa që me analizat e laboratorit të Drejtorisë higjeno-epidemiologjik rezultonte i lejueshëm edhe për pirje. Rrëzë kuzhinës binte në sy një depozitë uji që derdhte ujë pa pushim sepse ishte pa galegjant. Nuk kishte ankesa për ujë të ngrohtë.

Ndriçimi dhe ngrohja

Nuk kishte më ankesa për ndriçimin sepse shpesh ky problem mund të zgjidhesh sepse kishte 3 gjeneratorë (njëri ishte shëtitës) dhe kishin lidhje direkte me centralin. Ndrohje centrale nuk kishte, sidoqoftë lejoheshin fornelat elektrike.

Ajrimi

Për ajrimin dhe kohën e ajrimit nuk kishte asnjë ankesë sepse kryesh normalisht. Gjatë kohës së ajrimit mund të luanin lojëra të ndryshme futbollit, volejbollit, pingpong, ngritje peshash, ushtrime force me vegla etj.

Lavanderia

Kishte dy lavatriçe 5 kilogramshe dhe tani së fundmi kishte ardhur edhe një lavatriçe e re. Në periudhën e marsit frekuentonin lavatriçet vetëm 16 të burgosur (në ditë 1-2 vetë). Kishte një të punësuar nga të burgosurit.

Kushtet e Ushqyerjes

Kuzhina kishte kondita të mira higjieno – sanitare, lyer me bojë të bardhë, me hapësirë të bollshme, pajisje të mjaftueshme me enë, sobë të madhe e të re gazi, aspirator (nga 5 metro e gjatë dhe 1.5 metra të gjëra), rafte për sistemimin e ushqimeve dhe bukëve etj. Kishte një frigorifer të madh 2x2 metra, vend ku përveç të tjera ruheshin edhe kampionet e ushqimeve. Aty ishin të punësuar 4 kuzhinierë civilë dhe 5 ndihmesa nga të burgosurit; ishin të pajisur me bluza të bardha dhe libreza shëndetësorë. Konstatohesh se gjellët ishin të larmishme dhe të gatuar mirë, (pilaf, mish, makarona, supë) me fruta, me bukë të ngrohta e të buta të mbështjella me plastmasë. Frutat shpërndaheshin dy herë në javë. Kishte edhe një enë të veçantë me gjellë me mish pa yndyrë vetëm për diabetikët. Bombolat e gazi të gatimit ishin të vendosura jashtë territorit të kuzhinës por në oborrin që ndodhesh para dhomës ku përgatiteshin ushqimet. Raste të refuzimit të ushqimit apo të kërcënimit për greva nuk kishte por sidomos tek të paraburgosurit ishte tendenca më e madhe e gatimit vetë dhe e përdorimit të ushqimit të ardhura nga familjarët. Punonjësit shërbenin me bluza të bardha, doreza plastike dhe kishin libreza të rregullta shëndetsore.

Stafi psikosocial

Përbëhesh nga 8 persona (shefi, 2 specialistë të edukimit në paraburgim dhe 4 në sektorin e burgut; njëri prej tyre ishte angazhuar për grupin vulnerabël 18-21 vjeç). Dy prej këtyre punonjësve ishin punonjës social.

Stafi i Zyrës Juridike

Ishte të angazhuar 4 veta ndër to përgjegjësi; specialisti, kartelisti dhe ai që punonte pranë zyrës së arkivit dhe protokollit.

Përparësitë që duhet tu jepeshin grupeve të rriskut.

Sipas shefit të edukimi dhe përkujdesjes sociale kishte mbi 4 analfabetë në moshat që varionin nga 18-45 vjeç. Marrëveshja midis Ministrive të Drejtësisë dhe asaj të Arsimit që mundësonte ardhjen e tre mësuesve për vitin e ri arsimor dhe pas aprovimit të dhënë nga Zyra arsimore e Kavajës është arritur në përfundim të realizimit të të gjitha gjërave. Pas sjelljes së vërtetimeve nga shkollat, bërjes së listave të detyrimeve për tu kryer për çdo person që ndjek shkollën, ka vazhduar rregullisht frekuentimi i shkollës me 35 nxënës dhe tashmë funksionojnë 3 klasa me 3 mësuesit për 1-4 vjeçarët dhe 4-9vjeçarët. Po sipas tyre janë siguruar edhe baza materiale duke ja marrë librat nga nxënësit e mëparshëm të shkollave.

Nuk kishte ambiente kishe por vetëm xhamie (ajo ishte e madhe dhe e mirëmbajtur). Vjen rregullisht duke ndihmuar edhe shoqëria kristiane e të burgosurve shqiptarë e

cila organizon aktivitete të ndryshme sportive, minispartakiada (lojëra tavolinash, shahu, pingpongu, futboll, volejboll, basketboll, tërheqje litari,) kokteje etj.. Hoxha vjen çdo të premte për të organizuar faljen e kësaj dite.

U referua gjithashtu se kishte mbi 30 ish përdorues droge por që nuk merrnin ndonjë trajtim të veçantë. Organizata Aksion Plus nuk kishte ardhur prej disa kohësh. Mosha 18-21 vjeç: ishin 30 veta, nga këto 19 ishin të paraburgosur dhe 11 të dënuar. Tek qelitë e grup moshës 18-21 vjeç kishte ankesa për mungesën e televizorit, frigoriferit apo ngrohjes, se nuk i dërgonin në palestër apo në bibliotekë apo në kurse kompjuteri apo për mësimin e gjuhës së huaj.

Nuk kanë patur raste të *keqtrajtimit fizike apo presione psikologjike*. Kur kishin raste të tilla kishin gati për të plotësuar formularin për protokollin e Stambollit. Për muajin tetor kishte patur 5 masa ndëshkuese (3 për debate dhe 2 për mbajtjen e sendeve të ndaluara, celular etj.). Ndërsa për muajin mars kishte 40 leje shpërblyese dhe 9 të veçanta.

Dhoma e izolimit ishin 8 brenda godinës 2. Ishin me dimensione 2-3 metra, të pajisura me katër krevate, kundërmonte erë mbytëse, ishin pa ngrohje, pa televizor, pa frigorifer. Këtu ndodheshin 12 veta të ardhur nga burgjet e Tepelenës dhe të Peqinit. Këto dhoma shërbenin edhe si dhoma observacioni në pritje për tu shpërndarë nëpër dhomat e tjera; kishte vonesa në shpërndarje sepse nuk binin ujdi me njëri tjetrin. Kishte të izoluar që e kryenin ndëshkimin e tyre në dhomat e tyre për shkak të mbipopullimit këtu. Ke sektori i observimit kishte edhe 10 veta në një dhomë 3x5 metra.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të merren masa që të pajiset ambulanca me bombol oksigjeni dhe me mjetet për transfuzionet intravenoze.
- ◆ Të merren masa që ti bëhen furnizimet e nevojshme dentistit.
- ◆ Të merren masa drejtimit të shtimit të furnizimit me artikuj larës, detergjentë, sapun etj. dhe për afishimin e çmimeve të artikujve ushqimorë që shiten në dyqan.
- ◆ Të vendoset galegjant tek cisterna e ujit pranë kuzhinës.
- ◆ Të restaurohen totalisht banjot sëbashku me rrjetin elektrik.
- ◆ Të lyhen me bojë zmalto krevatet e hekurit.
- ◆ Të merren masa për sektorin e izolimit për të zgjeruar dritaret, për të ulur mbipopullimin.
- ◆ Të merren masa që kati i dytë i paraburgimit të mund të përshtatet në mënyrë që të shtohen ambientet e banimit, për klasa etj.
- ◆ Të krijohet një ambient për kishë.

IEVP PEQIN

KAPACITETI

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale të Peqinit klasifikohesh burg i sigurisë së lartë, por që këtu përfshihesh edhe një seksion sigurie të zakonshme krahas edhe një seksioni paraburgimi.

Kapaciteti i burgut ishte 640 veta dhe që aktualisht ndodhen 788 veta. Nga këta 24 të paraburgosur dhe 764 të dënuar kishte veta. Nga këta të dënuar 204 ishin të sigurisë së lartë (67 të dënuar për jetë). 560 është numri i të dënuarve me siguri të zakonshme. Të huaj nuk kishte.

Stafi gjithsej ishte i përbërë prej 361 vetash; nga këta stafi civil kishte 45 persona ndërsa ai policor kishte 313 veta. Punonjës të shërbimit të kontrolli të brendshëm ishin 3 veta. Të hequr nga puna ishte 1 i mirëmbajtjes, 1 magazinier i brendshëm dhe 1 lavantiere.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Shefi i shërbimit mjekësor ishte Dr. Robert Dhima. Stafi i mjekëve përbëhesh nga tre mjekë (dy prej të cilëve me kohë të plotë). Kishte dy mjekë të përgjithshëm, një stomatolog, një farmacist dhe 6 ndihmës mjek dhe një laborante. Njëri prej infermierëve ishte me leje të zakonshme. Nuk kishte psikiatër por ai vinte i atashuar një herë në muaj. Të gjithë punonin me kohë të plotë. Vetëm me turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa angazhim 24 orësh kishin vetëm ndihmës mjekët.

NDIHMA MJEKËSORE URGJENTE

Zakonisht ndihmën urgjente mjekësore jashtë orarit zyrtar të punës e kryente ndihmës mjeku i shërbimit 24 orësh por në ato raste kur gjendja e të sëmurëve ishte e rëndë, në ambientet e regjimit të burgut flinte edhe mjeku i përgjithshëm gjatë 24 orëve.

Në infermieri kishte një *raft të vogël* por të pajisur mirë me të gjithë medikamentet posaçërisht për ndihmën urgjente dhe që ishin brenda datës së skadencës. E kishin hequr çantën e urgjences (e ndihmës së parë mjekësore) për arsye sigurie dhe punonin me një kuti kartoni brenda së cilës vendosnin ilaçet dhe mjetet e urgjencës. Analizat e glukozës në gjak dhe EKG-në e bënin automatikisht tek aparatura e telemedicinës. Kishte autoambulancë dhe një shofer. *Transporti* i të sëmurëve në rastet urgjente dhe transportet e planifikuara për ekzaminimet dhe konsultimet e të sëmurëve bëhesh nga një autoambulancë që ka kushte për *tranzitimin e ndihmës urgjente* si p.sh. barelë, krevat, bombol oksigjeni, mundësi për perfuzione intravenoze, etj. Kishte një dhomë të pajisur mirë me *aparaturat e telemedicinës* për konsulta specialistësh që ndodheshin

larg institucionit. Në këtë dhomë kishte internet gjatë gjithë kohës. Konsultat bëheshin nëpërmjet skajpit. Kishte aparaturë EKG-je, që maste të dhënat respirative, sheqerin në gjak. Të gjitha këto të dhëna mund të printoheshin për tu përdorur si dokumente, etj. Gjithashtu tek godina e policisë ishte një laborator biokimik në të cilin bëheshin analizat e gjakut dhe urinës komplet po ashtu edhe analizat biokimike kur dispononin reagentë.

Veçanërisht për të dënuarit e sigurisë së lartë (kishte persona të dënuar me jetë), mjeku kishte një ankesë sepse për konsultimet dhe ekzaminimet e njerëzve të kësaj kategorije ishin të detyrueshme plotësimi letrave të shumta burokracie krahas sigurimi i një grupi special policësh për ti shoqëruar.

Mbi organizimin e *shërbimit stomatologjik*.

Dentisti kryente mbushje, heqje, pastrim gurëzash, heqje nervi, maste dimensionet e urave. Ai dispononte të gjitha mjetet e nevojshme për ti kryer këto veprime me të sëmurët me probleme dentare. Mbi *ambientet e farmacisë dhe furnizimit me ilaçe*. Përsa i përket farmacisë ajo dispononte dy dhoma: njëra jashtë regjimit dhe tjetra brenda regjimit të burgut.

Lokali i farmacisë ishte me dimensione 2x4m së bashku me një aneks me dimensione 1.5x1.5m. Ishte i pajisur me 2 rafte të mëdhenj dhe 3 sergjene të bollshme metalike. Ilaçet jepeshin me receta rimbursimi nga Instituti i sigurimit shëndetësor dhe duke i regjistruar në librezat shëndetësore personale.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte persona (111) me sëmundje kronike: nga këta më kryesorët ishin me probleme kardiologjike 66, me probleme neurologjike 7 (kishte një rast epilepsie), me probleme pneumologjike 23, me probleme neurologjike 19, me probleme reumatologjike 20, me probleme okulistike 2, me probleme otorinolaringologjike 10, gastrohepatologjike 33, urologjike 10, dermatologjike 10, kirurgjikale 6, me probleme onkologjike 4, me probleme stomatologjike 14, me probleme endokrinologjike 5 (nga këta 2 ishin me insulinë).

Me sëmundje infektive 7 por pa hepatit B, C dhe HIV. Një rast me suspekt hepatitis viralis. Të dënuar me probleme të shëndetit mendor 42, si skizofreni, çrregullime përshtateje, deluzionale, ankthi etj. Nga këto të sigurisë së lartë janë 15 ndërsa në sigurinë e zakonshme janë 27 veta; gjithashtu nga këta në moshën 40-60 vjeç janë 25 veta ndërsa ndërmjet moshave 20-40 vjeç janë 17 veta. Tre veta marrin metadon nga 10 veta që ishin ish përdorues droge.

RRETH PARANDALIMIT DHE TRAJTIMIT TË SËMUNDJEVE INFEKTIVE DHE KONTAMINUESE

Raste me sëmundje infektive 7. Nuk kishte raste me Hepatit B, Hepatit C, me TBC. Poashtu nuk kishte raste HIV/AIDS.

Në kuadrin e marrjes së masave për parandalimin e sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për të përmirësuar parametrat të *higjienës personale* si p.sh. për të parë frekuencën e larjeve të trupit, llojin veshjeve personale, kontrollin për zgjebe dhe morra, krahas kontrolleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, shpërndarjes së ushqimit dhe kontrollit të vizitorëve apo familjarëve.

QELITË

Korridoret në ambientet e qelive ishin ndërtuar në mënyrë të tillë që të siguronin ndriçim natyral të bollshëm dhe të pajisura me llampa të shumta të gjithfarëllojshme neoni por edhe të survejuar nga kamerat. Në fakt ashensorët, nëpërmjet të cilëve lëvizesh në drejtim të qelive, nuk ishin në funksionim. Në kohën e vizitës, kushtet materiale dhe higjienike brenda regjimit të brendshëm të burgut ishin të mira. Në korridoret dhe në tualetet nuk kishte shenja të konsiderueshme lagështie.

Konstruksioni infrastrukturual i qelive ishte bashkëkohor. Ambienti i qelive kishte ajrim të bollshëm dhe dritë të mjaftueshme elektrike dhe natyrale për të bërë jetë dhe aktivitete të tilla normale si gjumin, lojëra të vogla, lexime etj.. Dritaret ishin të pajisura me xhama dhe kangjella hekuri të lyera rishtaz me bojë vaji ngjyrë gri. Krevatet nëpër qelitë ishin prej hekuri, dykatëshe tip marinari. Gjithashtu ata ishin të kompletuara me dyshekë sfunxheri, çarçafë, batanije. Në disa qeli të cilat ishin projektuar për 6 vetë, ishin 8 persona dhe kjo për shkak të mbipopullimit.

Kushtet e përgjithshme materiale të qelive. Kishte ndriçim dhe ajrosje të mirë brenda dhe jashtë qelisë. Ato ishin të pajisura me tavolina, karrige, sirtarë plastikë, televizor, frigorifer, ventilatorë personale, etj. *Kushtet materiale për mirëmbajtjen e higjienës personale.* Tualetet ishin brenda qelive të pajisura me lavamane dhe WC të rregullta. Bëhesh rregullisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave në mënyrë të organizuar nga brigadat e punës.

Dushet kolektive. Në këto dushe çdokush kishte mundësi të lahesh edhe çdo ditë po të kishte dëshirë. Në çdo sektor kishte 10-12 banjo kolektive të ndara me kompartimente dhe të pajisura me bolierë normalë. Ambienti i banjave dhe i dusheve kolektive ishin të pastra. Nuk kishte ankesa për *furnizimin me ujë*. Ai vinte në bazë të një grafiku të afishuar në vende të dukshme, tre herë në ditë nga dy orë.

*Veshjet e brendshme dhe të jashtëme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pastra dhe kishin mundësi larje në lavanteri. Mjetet *detergjente larëse dhe sapuni* siguroheshin nga administrata e burgut. Ishte i organizuar mirë *shërbimi i mirëmbajtjes dhe i vetëmbajtjes pastër të ambientit*. (si p.sh. mirëmbajtja e instalimeve hidraulike dhe pajisjeve dhe aparaturave elektrike apo i mbajtjes pastër të ambientit, lyerja e tyre dhe pastrimi i banjave). Po kështu ishte e organizuar edhe *qethja dhe prerja flokëve*.*

Në *sektorin e observimit* me 8 qeli, ku kishte 32 vetë, kishte vetëm një banjë të përbashkët. Ky sektor kishte dhoma me 3-4 krevate por kishte edhe dy dhoma të mëdha me dimensione 10x10m. Në këtë sektor kishte shumë veta dhe kjo reflektonte për mbipopullimin që kishte ky institucion.

Në qelitë e *sigurisë së lartë* mbahet një pastërti shembullore, të pastra dhe të lyera. Dimensionet e qelive janë 4x4m, me një dritare 1x1.5m (që siguron një ndriçim natyral të bollshëm), banjot i kanë brenda. Çdo dhomë kishte nga një krevat marinari që asnjëherë nuk bëhej me dy persona sepse e kështu e kishte rregullorja. Por një të metë kanë bërë konstruktorët që nuk i kanë bërë dyert e qelive me grila hekuri. Një ankesë tjetër kishin bashkëvuajtësit e qelive të sigurisë së lartë ankoreshin për dritën e ndezur që e mbajnë gjatë gjithë orëve të natës. Ata thonin se na torturojnë me dritën që na e mbajnë tërë natën ndezur. Kur pyetëm për këtë gjë na thanë se kështu e ka rregullorja për efekte sigurije. Por për mendimin tonë një prej metodave për të torturuar njerëzit është mbajtja e dritës ndezur. Ekzistonin mundësitë që të zgjidhesh me mirëkuptim ky problem sepse duke qenë se pranë çdo dëre kishte çelsa për dritat, gjë që i plotësonte kushtet për të komanduar situatën sa herë që dilte ndonjë problem sigurie. Një problem tjetër doli edhe për dushet. Dy sektorë të sigurisë së lartë kishin vetëm një dhomë dushi që duhej të përdornin bashkë, kështu që i binte që pjesëtarët e një sektori për tu larë duhej të kalonin tek dhoma e dushit që ndodhej tek sektori tjetër. Sidoqoftë kjo dhomë dushi ishte e mirëmbajtur dhe kishte dimensione 1.5x2m. Koka e dushit ishte i instaluar në mur. Aktualisht këtë dush të vetëm e përdornin 13 veta. Për bashkëvuajtësit e sigurisë së lartë ishin vënë në dispozicion 10 zgara ajrimi me dimensione 4x10m. Secila prej këtyre zgarave të ajrimit ishte mbuluar nga lart me zgara hekuri por një shirit prej dy metrash ishte e mbuluar me llamarinë.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPEN GRUPEVE TË RRISKUT

Shefi i Sektorit të edukimit ishte Z. Mateo Hoxha. Stafi i saj është përbërë prej 10 vetash nga këta 3 psikologë dhe 6 janë specialistë edukimi.. Stafi i edukimit bënte një punë të jashtëzakonshme mbasi një edukator mbulonte shumë të dënuar. Në moshën mbi 65 vjeç kishte 7 veta në sigurinë e lartë dhe 7 të tjerë të sigurisë së zakonshme. Ndërsa recidivista ishin 13 në paraburgim dhe 198 nga të dënuarit. Numri i analfabeteve 83. Të dënuar për herë të parë 566. Numri i të punësuarve 81 nga këta vetëm njëri është i paraburgosur.

Frekuentonin xhaminë 37 veta nga këta 30 veta vinin nga siguria e zakonshme ndërsa 7 veta vinin nga siguria e lartë. Nga Dëshmitarët e Jehovahit frekuentonin ambientet e kultit fetar 6 veta. Ishin 17 persona besimtarë të Kishës Ungjillore që frekuentonin ambientet e kultit ndër ta 3 vinin nga siguria e lartë dhe 14 ishin të sigurisë së zakonshme. Të sëmurë me *probleme të shëndetit mendor* kishte 42 veta. Ata ishin të diagnostikuar nga psikiatri me çrregullime të gjumit, depresive në terrenin e abstinencës së lëndëve narkotike, çrregullime depresive me ngjyrim psikotik, me çrregullime të ankthit, me çrregullime personaliteti me luhatje të humorit depresiv, me elemente psikotike, me çrregullime paranoitale, afektive, bipolare, personaliteti dhe gjumi skizofreni, çrregullime përshtateje, deluzionale, ankthi etj. Nga këto të sigurisë së lartë janë 15 ndërsa në sigurinë e zakonshme janë 27 veta; gjithashtu nga këta në moshën 40-60 vjeç janë 25 veta ndërsa ndërmjet moshave 20-40 vjeç janë 17 veta. 3 veta marrin metadon nga 10 veta që ishin ish përdorues droge.

Personat të sëmurë psikik që paraqitnin rrezikshmëri, nuk mbaheshin këtu por transferoheshin pas bisedimeve që bëheshin me autoritetet përkatëse duke i çuar në *institucione psikiatrike*. Kishte 10 veta ish përdorues droge. Kishte akoma raste që kishin qenë përdorues heroine dhe që tashmë tre prej tyre mjekoheshin me metadon, dhe për t'ju zbutur simptomat e abstinencës merrnin mjekim simptomatik si p.sh. haloperidol apo valium etj.

Kishin një rast me *tentativë për vetëvrasje* me emrin Florian Mani. Mbahen në observim të vazhdueshëm dhe e kanë lënë në një qeli me një tjetër edhe pse ai dëshiron të qëndrojë vetëm.

RRETH TORTURËS SË PRESUPOZUAR DHE RASTEVE TË KEQTRAJTIMIT

Spektori juridik. Shefi i sektorit juridik ishte Z. Elvis Dedej. Ishin 2 juristë dhe dy kartelistë. Nuk kishte raste kur të burgosurit dhe të paraburgosurit keqtrajtoheshin apo ndaj tyre të përdoreshin forca apo forma të tjera shtrënguese.

Numri i *takimeve* të të burgosurve 966, numri i familjarëve të hyrë në takime 1715, numri i takimeve i të burgosurve me avokatë e prokurorë 10. Ripërsërisim se tek sektori i takimeve nuk punonin bolierat (ishin me difekt). Numri i *masave disiplinore* të dhëna të burgosurve 34, nga këta 18-21 vjeçar 2, të paraburgosur 2, të rritur gjithsej 30. Nga këta 8 posedim sendesh të ndaluar, 5 konfrontim me bashkëvuajtësit, 4 kundërshtim të policisë, 17 arsye të tjera. Numri i të burgosurve të kapur me sende të ndaluara 8.

Numri i kërkesave për leje 81, numri i refuzimeve 38, numri i lejeve shpërblyese 39, numri i lejeve të veçanta 3, numri i zgjatjeve të lejeve të veçanta 1, numri i kërkesave për ulje dënimi 119, numri i uljeve të dënimit të dhëna nga gjykatat 52. Nuk kishte ankesa për keqtrajtim nga ana e punonjësve të policisë së burgut vetëm se njëri ankeshë që të transferohesh në burgun e Fierit nga që familjarët e tij mund ta vizitonin

më kollaj. Biseduam me drejtorin për rastin në fjalë dhe ai na tha se nuk kam asnjë kompetencë për të bërë transferime.

Kishte një rast që *shprehes* se do të vriste veten. Ky rast ruhesh ditë e natë nga një grup i gatshëm. Kishte një rast *djegje të një dhome nga një i dënuar* që i kishte vënë flakën dyshemeve kjo kishte ndodhur para 25 ditëve. Ishin marrë masat për tu lyer dhe për tu sistemuar dhoma por shenjat e zeza të djegjes kishte gjurma tek fasada e jashtëme. Ishte lyer nga brenda por akoma nuk e kishin zënë me të dënuar. Kishte 7 dhoma veçimi dhe 5 dhoma izolimi.

Kur saktësohesh ndonjë rast keqtrajtimi në ndonjë rast denoncimi apo në ndonjë rast keqtrajtimi që kapesh nga ekzaminimi në komisionin e pritjes, kishte procedurat strikte të *dokumentimit të tyre* dhe të *denoncimit* të këtyre rasteve pranë organeve përkatëse. Nuk konstatuam *individë të rrezikshëm* që sipas rregullores duheshin imobilizuar.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të paktën dyerve të qelive të sigurisë së lartë ti vendosin grila hekuri.
- ◆ Të shikohet mundësia që dritat e qelive të sigurisë së lartë të fiken e të ndezen nëpërmjet çelsave që ekzistojnë pranë çdo dere.
- ◆ Të shihet mundësia e gjetjes së fondeve në mënyrë që çdo sektor i sigurisë së lartë të ketë dhomën e vet të dushit.
- ◆ Të shihet mundësia që edhe ashensorët të vihen në punë.
- ◆ Të shihet mundësia që tek sektori i observimit të ndërtohet edhe një tualet tjetër.
- ◆ Të riparohen bolierat tek sektori i takimeve.
- ◆ Të mendohet ndonjë investim për riparimin e lavatriceve dhe tharësve që nuk punojnë.
- ◆ Të mendohet që brenda sektorëve të ketë ndonjë dhomë për punonjësit e shëndetësisë.
- ◆ Të merren masa për mbylljen me çelës të kampioneve ushqimore.

IEVP KUKES

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale Kukës ndodhet në verilindje të qytetit, brenda ambienteve të Drejtorisë së Policisë së Qarkut.

EVP Kukës ishte ndërtuar në kohën e monizmit dhe me gjithë ndryshimet e modifikimet e bëra trashëgonte infrastrukturë tejet të amortizuar. Regjimi i brendshëm ndodhej nën tokë, në një nivel lartësie prej gati 1.80m nga niveli i tokës. Kishte mungesë të sistemeve të ventilimit, ajrimit, ngrohjes qendrore, e për rrjedhojë kishte mjaft lagështi.

IEVP Kukës është marrë nën varësinë e Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve më 1 tetor 2007. Kapaciteti i paraburgimit është 36 persona. Në ditën e inspektimit në institucion gjendeshin 37 të paraburgosur, prej të cilëve një i mitur, një shtetas maqedonas dhe disa shtetas kosovarë.

Drejtori i institucionit informoi për situatën e përgjithshme në institucion duke evidentuar si problematikën më kryesore faktin që IEVP ndodhet pjesërisht nën tokë. Në ditën e inspektimit, nuk rezultoi të paraburgosur me masa disiplinore, probleme të shëndetit mendor ose të sëmurë kronik. Organika ishte e plotësuar.

Ankesat e të paraburgosurve lidheshin kryesisht me hapësirën e kufizuar të ajrimit, mungesën e aktiviteteve sportive, mungesën e furnizimit me detergjente, numrin e pamjaftueshëm të dusheve, si dhe mungesën e shërbimit dentar. Te paraburgosurit na raportuan se pjesa më e madhe e tyre i kishte sistemuar vete qeliet e tyre me orendi të sjella nga familjet e tyre.

Përsa i përket trajtimit të shtetasve të huaj nga Maqedonia dhe Kosova nuk kishte diferencim në trajtim gjë kjo u pohua prej tyre. Takimet, telefonatat dhe shërbimet e tjera ofroheshin në mënyrë të barabartë për të gjithë.

Të paraburgosurit nuk kishin mundësi të kryenin asnjë lloj aktiviteti fizik, përveç ecjes në ambientin e ngushtë të ajrimit. Institucioni, kishte 17 dhoma, prej nga një dhomë aktivitetesh, një dhomë takimi me familjarët, një dhomë takimi me avokatin/prokurorin, një dhomë kulti, një dhomë observimi, një dhomë veçimi dhe ambientin e ajrimit.

Të paraburgosurit ishin vendosur nga 1-4 persona në qeli. Problemi i furnizimit me ilaçe vinte dhe për shkak të mungesës së depozitave farmaceutike.

Rekomandime:

- ◆ Të shikohet mundësia e ndricimit natyral.
- ◆ Të shihet mundësia e gjetjes së fondeve për investime.
- ◆ Të shihet mundësia që tek sektori i observimit të ndërtohet edhe një tualet tjetër.
- ◆ Të riparohen bolierat tek sektori i takimeve. Dhe të garantohet uje i ngrohte
- ◆ Të mendohet që brenda sektorëve të ketë ndonjë dhomë për punonjësit e shëndetësisë.
- ◆ Të merren masa për mbylljen me çelës të kampioneve ushqimore.

IEVP LUSHNJE

KAPACITETI

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale Kosovë i Lushnjës klasifikohesh burg i sigurisë së zakonshme. Kapaciteti i burgut ishte 176 veta dhe që aktualisht ndodhen 241 veta. Në moshën mbi 65 vjeç ishin 4 veta. Të huaj nuk kishte. Stafi gjithsej ishte i përbërë prej 136 vetash; nga këta stafi civil kishte 32 persona ndërsa ai policor kishte 104 veta. Mungesa nuk kishte.

KUSHTET E JASHTME DHE TË BRENDSHME TË KONSTRUKSIONEVE

Burgu ishte ndërtuar qysh në vitin 1975 dhe nga përdorimi shumëvjeçar i tij ishte i amortizuar. Në fakt parashikohej një investim prej 300 milion lekësh të vjetra për të rikonstruktuar të gjitha ambientet e burgut. Në fillim do të transferoheshin personat e burgut të sektorit të dytë pastaj pasi të përfundonin punimet, meremetimet e këtij sektori do të boshatisej sektori 1 dhe do të fillonin pastaj punimet edhe në sektorin e parë. Në këto investime parashikohej të bëheshin rikonstruksione të qelive, banjave, kuzhinës dhomave të takimit e deri tek ndërtesa e administratës. Po ashtu nga investimet pritesh të modernizohesh krejt sistemi i kamerave. Për sigurimin e ujit do të hapeshin puse të thella.

Burgu në vetvete përbëhesh nga 2 sektorë. Ndërtesat e qelive ishin tre katëshe dhe vendosja e tyre ishte longitudinale. Anash dhe në fund të kësaj ndërtese shtriheshin hapësira të mëdha me kalçeto futboll, fusha basketbolli, ambiente ajrimi dhe vegla gjimnastike si paralele etj. Në sheshin e madh që ndodhesh midis këtyre tre sektorëve kishte 3 fusha të mëdha që shërbenin për lojërë futboll, volejbolli edhe si 2 fusha ajrimi të cilat kanë disa aparate telefonike të instaluar nëpër mure.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Shefi i shërbimit mjekësor ishte Dr. Ardian Gjinaj. Në sektorin e shëndetësisë së këtij institucioni punonin 1 mjek dhe 4 infermjerë, 1 mjek dentist dhe 1 ndihmës farmacist. Të gjithë punonin me kohë të plotë. Vetëm me turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa angazhim 24 orësh kishin vetëm ndihmës mjekët. Numri i vizitave mujore arrin deri në shifrën 170.

SHËRBIMI STOMATOLOGJIK

Gjatë muajit korrik kishte kryer 60 veprime me klientët. Lokali i *farmacisë* ishte i mirëmbajtur dhe raftet kur ruheshin ilaçet ishin të reja të mbuluara me dyer të errëta apo me xhama. Për insulinat kishte një frigorifer i posaçëm.

SËMUNDSHMËRIA

Sëmundshmëria u referua nga infermjeri i shërbimit se kishte 23 veta me sëmundje kronike ndër ta me hipertension 7, diabet 3 me insulina 1, pneumopati kronike obstruktive 2, arthrite 3, gastrite 4, 1 me strumë, 2 me anemi talasemike, kolelithiazë 1. Dy ish përdorues droge dhe nga këta 1 mjekohet me metadon. 7 të sëmurë mendorë. si skizofreni, çrregullime përshtateje, deluzionale, ankthi etj.

Të sëmurë infektive apo me sëmundje infektive të lëkurës nuk kishte. As të sëmurë me HIV/AIDS nuk kishte. Në kuadrin e marrjes së masave për parandalimin e sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për të përmirësuar parametrat të *higjienës personale* si p.sh. për të parë frekuencën e larjeve të trupit, llojin veshjeve personale, kontrollin për zgjebe dhe morra, krahas kontrolleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, shpërndarjes së ushqimit dhe kontrollit të vizitorëve apo familjarëve.

Po ashtu kontrolloheshin normalisht edhe *ushqimet* që sillnin familjarët dhe merreshin masa për të ndaluar ato ushqime që prisheshin shpejt në periudhën e ngrohtë.

QELITË

Qelitë ishin të dimensione të ndryshme; kishte të mëdha dhe të vogla por binte në sy që kishte edhe qeli të mbipopulluara me 2, 4, 6, 8 dhe 10 persona. Kishte qeli me krevate marinari hekuri, me banja dhe dushe kolektive por edhe me banje brenda. Shumica kishte banjo dhe dushe kolektive por kishte edhe banja e dushe brenda qelive (35% të tyre). Veçanërisht në dhomat e izolimit, në anekset e këtyre qelive kishte kondita higjeno-sanitare të këqija; kishte banja me lavamanin, bulierin dhe sifonin krejt të amortizuara dhe jo efektive. Bashkëvuajtësit laheshin me kova me sapllak edhe pse nuk kishin ankesa për ujë të ngrohtë; dyert ishin të amortizuara, të papastra dhe të kalbura prej lagështisë. Nëpër qelitë dukeshin që varehin përcjellësa elektrike të izoluar keqas. Po ashtu kishte dyshekë të amortizuar që duhesh të ndërroheshin se u kishte rënë sfunxheri. Efektet e lagështisë në disa banja janë aq të shprehura sa që disa nga dyert janë kalbura, të shqitura dhe të ngrëna së tepërmi nga poshtë. Kishte raste që një banjë ta përdornin deri në 11 veta. Veçanërisht binte në sy lagështia tepër e lartë, me muret e plasaritura, të mbushura me myk të bardhë dhe ekzistenca e buburrecave. Kishte ankesa edhe për mos furnizim me batanije apo dyshekë. Çdo kat ka banjo e dushe kolektive 4 vendesh. Nuk kishte ankesa për *furnizimin me ujë*. Ai vinte në bazë të një grafiku të afishuar në vende të dukshme, dy herë në ditë nga 1-1.5 orë në ditë.

KUSHTET E USHQYERJES

Kuzhina kishte kondita të pranueshme higjeno – sanitare dhe pajisjet përkatëse ishin mbajtur deri diku mirë. Dimensionet e kuzhinës ishin 5x15m. kishte 3 dritare. Por

kishte edhe tre dhoma të tjera. Në kuzhinë kishte dy soba. Ishin aty të punësuar 8 veta nga këta tre ndihmës kuzhinierë dhe 5 veta që ndanin ushqimin nga të burgosurit. Të gjithë ishin të pajisur me bluza të bardha dhe libreza shëndetsore.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPEN GRUPEVE TË RRISKUT

Shefi i Sektorit të edukimit ishte z. Indrit Tafa. Personeli i mbështetjes psikologjike dhe edukuese është përbërë nga 6 psikologë dhe 5 edukatorë. Në fakt nuk kishin dhoma të veçanta për këto specialistë por me rikonstruksionin që mendohej të bëhej ishin parashikuar edhe dhoma për ata. Kishte 2 ish përdorues droge dhe nga këta 1 mjekohesh me metadon. Kishte edhe 2 vetë ish përdorues të drogës që për abstinencën e tyre u jepeshin mjekim simptomatik me qetësues të ndryshëm si p.sh. haloperidol apo valium.

Kishte 7 të sëmurë mendorë me depresion në terrenin e abstinencës së lëndëve narkotike, me çrregullime depresive me ngjyrim psikotik, me çrregullime të ankthit, me çrregullime personaliteti me luhatje të humorit depresiv, me elemente psikotike, me çrregullime paranoitale, afektive, bipolare, skizofrenike, me çrregullime përsh-tateje, deluzionale, etj. Kishte një rast skizofrenie me letra i cili kishte nevojë për kon-sulta të vazhdueshme nga psikiatri. Nuk kishte as dhoma kulturi. Fushat sportive kishin edhe disa paralele dhe hekura të ndryshme për të bërë ushtrime sportive. Kishte sallë kompjuteri me disa kompjuterë. Kishte sallë për lojëra pingpongu, po ashtu kishte edhe sallë palestre për ushtrim force.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPESHIN GRUPEVE TË RRISKUT

Për çdo muaj hartohesh një listë e njerëzve me konflikte. P.sh. në muajin gusht lista përf-shinte 22 njerëz me konflikte. Drejtori nuk e kishte problem tu jepte leje të burgosurve por theksonte që duheshin vlerësuar me kujdes elementet e garancisë dhe të besueshmërisë.

Arsimi i të dënuarve është: 37 veta kanë arsim të ulët, 130 veta kanë arsim 8 vjeçar, 62 veta kanë arsim të mesëm dhe 5 veta kanë arsim të lartë.

Të dënuar për herë të parë janë 297 veta, përsëritës specifik janë 12 veta dhe përsëritës të përgjithshëm janë 24 veta. Personat të sëmurë psikik që paraqitnin rrezikshmëri, nuk mbaheshin këtu por transferoheshin pas bisedimeve që bëheshin me autoritetet përkatëse duke i çuar në institucione psikiatrike.

Ka pasur 18 kërkesa për falje. Janë liruar me kusht 2 persona. Ulje dënimi ka pasur 14 raste dhe lirime ka pasur 10.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të merren masa për të përmirësuar kushtet e jetesës sidomos përsa u përket mbipopullimit brenda qelive, për të rinovuar pajisjet përkatëse nëpër qelitë dhe për të rikonstruktuar banjot apo zëvendësuar apo riparuar bolierat e prishur dhe për të përmirësuar kushtet higjeno-sanitare.
- ◆ Të merren masa që të riparohen linjat elektrike dhe që të mos shihen më përçuesit elektrike që varen nëpër bolierat apo fornella elektrike të pa izoluara mirë.
- ◆ Të merren masa për ulur në maksimum numrin e minjve që qarkullojnë si brenda ashtu edhe jashtë ambienteve të burgut.
- ◆ Të merren masa për të ndërruar ato dyshekë që u ka rënë sfungjeri.
- ◆ Të parashikohen në investimet e ardhshme të përfshihet ndërtimi dhe pajisja për dhoma të edukimit dhe të dhomave të kultit.

QENDRA SPITALORE E BURGJEVE, TIRANE

Institucioni, ne momentin e vizites, trajtonte të dënuar me masë sigurie "mjekim i detyruar", me masë "shtrim i përkohshëm" dhënë nga gjykatat respektive, dëshmitarë procesi gjyqësor në gjykim, dhe të dënuar që prisnin të kryenin ekspertizën mjeko-ligjore.

Pjesa tjetër e të dënuarve/paraburgosurve që gjendeshin në këtë institucion, ishin sjellë për trajtim më të specializuar sipas patologjive të ndryshme që kishin manifestuar në I.E.V.P-të përkatëse. Shërbimi kryesor në I.V.SH.B është ai i kujdesit shëndetësor dhe psiko-social. Godina e këtij institucioni ishte e ndërtuar para shumë vitesh dhe investimet për rikonstrukcionin e saj kanë qenë të rralla. Drejtori i këtij Institucioni bëri me dije se kohët e fundit ishte investuar në riparimet e ambientit të administratës dhe në riparimin dhe hidroizolim të jashtëm të godinës, ndërkohë që kërkesat e tij ishin të vazhdueshme për sigurimin e fondeve për një rikonstrukcion të plotë të saj. Në këtë Institucion mungonte një sistem qendror për ngrohjen gjë që u konstatua menjëherë nga grupi inspektues. Edhe pse temperaturat në mjediset e jashtme ishin të tolerueshme, në momentin e hyrjes në mjedisin e spitalit kishte një ndryshim të theksuar të tyre, pasi në dhomat e pacientëve nuk lejohej përdorimi i mjeteve të tjera ngrohëse.

Organika e stafit të këtij Institucioni ishte e plotësuar, por nga ana e Drejtorit të I.V.SH.Burgjeve u theksua fakti se ishte bërë e domosdoshme shtimi i stafit të sigurisë sidomos kur bëhej fjalë për shoqërimin dhe transportimin, e të sëmurëve në kushte sigurie pranë shërbimeve të tjera të QSU "Nënë Tereza" Tiranë, sipas nevojave dhe kërkesave që këta pacientë kishin për konsulta të specializuara. Sektori shëndetësor ishte i plotësuar me mjekë të specialiteteve të ndryshme, ndërkohë që sipas Drejtorit të këtij Institucioni, kishte nevojë për shtim të organikës me infermierë dhe kujdestarë.

Grupi i monitorimit pati për objektiv të punës së tij mbledhjen e informacionit lidhur me rajtimin e pacientëve (të dënuarve/paraburgosurve), dhe identifikimin e rasteve të presionit psikologjik apo të përdorimit të forcës fizike tej kufijve të parashikuar me akte normative ndaj kësaj kategorie. Nga informacioni i marrë, nga bisedimi në grup dhe në privatësi me ta, grupi monitorues nuk konstatoi ndonjë rast të presionit psikologjik, të përdorimit të tepruar të forcës fizike, apo rast flagrant torture.

Në I.V.SH.Burgjeve Tiranë, në momentin e inspektimit, ankesa pati kryesisht në lidhje me kushtet higjieno-sanitare në dhoma, dushe dhe tualete e mungesën e një sistemi qendror të ngrohjes.

Pavijoni i psikiatrisë kishte 10 dhoma me mangësi në pajisjen e tyre e tavolina, karrige. Çarçafët dhe dyshekët e këtyre dhomave ishin shumë të vjetër e të dëmtuar. Nga ana e stafit, grupit të ekspertëve ju bë me dije se kjo ishte një problematikë specifike e këtij pavijoni, pasi dëmtimi i këtyre pajisjeve bëhej herë pas here nga vetë pacientët e trajtuar në të. Gjith-

sesi ky pretendim nuk është i mjaftueshëm për të justifikuar faktin që këta pacientë mbahen në kushte të tilla degraduese dhe jo humane.

Megjithatë, është e nevojshme bashkëpunimi me Spitalin Psikiatrik për ofrimin e asistencës dhe ekspertizës së duhur.

Nisur nga karakteristikat specifike të kësaj Institucioni, monitoruesit rekomanduan:

- ◆ Lehtësimin e hapësirave për qendren e trajnimit
- ◆ Ndarjen e pacientëve në sektorë të veçantë për të paraburgosur e të burgosur sikurse parashikojnë standardet.
- ◆ Sigurimin e ngrohjes në të gjithë ambientet e kësaj Institucioni përmes vënies në zbatim të marrëveshjes me drejtorinë e QSUT-së.
- ◆ Pajisjen e pacientëve me paketën bazë të higjienës personale.
- ◆ Riparimin e plotë të dusheve dhe tualeteve, si dhe përmirësimin e kushteve higjieno sanitare të tyre.
- ◆ Shtimin në organikë të personelit të mesëm mjekësor duke pasur parasysh kategorinë e veçantë të personave që trajtohen në këtë Institucion.
- ◆ Krijimin e një fondi rezervë për të sëmurët me sëmundje terminale trajtimi i të cilët kërkon medikamente të kushtueshme.

IEVP LEZHE

KAPACITETI

Kapaciteti i burgut ishte 666 veta dhe që aktualisht kishte 720 veta. Kapaciteti i të burgosurve është 486 veta. Në sektorin e sigurisë së lartë kapaciteti është 26 veta të vendosur në 13 dhoma dyshe. Të dënuar kishte 495 veta. Në paraburgim ndodhen aktualisht 225 veta (kapaciteti 180). Mbipopullim ka vetëm në sektorin e paraburgimit. Stafi civil kishte 45 persona ndërsa ai policor kishte 280 veta. Në stafin policor ishin të hequr nga organika 15 vetë. Në SHKB ishin 3 veta.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Në ambientet e *jashtme* kishte një dhomë mjeku dhe një dhomë farmacie. Kurse në ambientet e *brendshme* në një ndërtesë njëkatëshe kishte një spital me 3 dhoma dhe me 15 shtretër. Ndër të tjera kishte edhe një ambient tjetër me dhomën e mjekut, infermierinë dhe dhomën e stomatologut. *Korridoret*, ishin të mëdha dhe me ndriçim të bollshëm dhe me një varg dritarësh të mëdha. *Mobilimet* dhe *pajisjet* e tyre ishin të amortizuara.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Shefi i shërbimit mjekësor ishte një mjek psikiatër. Kishte edhe një tjetër mjek të përgjithshëm, një stomatolog, një farmacistë dhe 6 ndihmës mjekë (në organikë duhet të ishin 8 pra mungojnë 2 veta. Të gjithë punonin me kohë të plotë. Vetëm me turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa angazhim 24 orësh kishin vetëm ndihmës mjekët.

Ishin kryer 193 vizita patologjike dhe në spitalin e burgut ishin dërguar 4 veta. Në *spital* ishin shtruar gjithsej 13 veta me diagnoza të ndryshme si dy me bypass koronar, një me valvuloplastikë, një me diabet mellitus, një tjetër me hernie diskale, një me pneumopati, një me çrregullime neurotike dhe të tjerët ish përdorues me abstinencë të koklavitur.

MBI ORGANIZIMIN E SHËRBIMIT STOMATOLOGJIK

Kishte një aerosteril për *sterilizimin e instrumentave mjekësore* dhe në veçanti të atij dentar. Dentisti mbante doreza llastiku sterile dhe maskë gjatë punës së tij. Kishte furnizim të mjaftueshëm me lëndët e nevojshme që nevojiteshin për një shërbim dentar të nivelit mesatar. Mobilimi ishte i pranueshëm ndërsa poltrona tashmë ishte rregulluar. Dritaret ishin të pajisura me perde. Dentisti u jepte ndihmë stomatologjike deri në 100 personave në muaj ndërsa në ditë numri i tyre shkonte në 5-6 në ditë. Dentisti kryente kontrolle, mjekime, ekstraksione dhëmbësh, mbushje deri edhe në proteza (vetëm se këto të fundit bëheshin me pagesë). Ndihehin mungesa në materialet e mbushjes së dhëmbëve.

MBI AMBIENTET E FARMACISË DHE FURNIZIMIT ME ILAÇE

Ambienti i farmacisë ishte i vogël. Kishte një frigorifer të amortizuar. Kishte filluar rimbursimi i ilaçeve nga Instituti i sigurimit shëndetësor me anë të përdorimit të librezave shëndetësore personale por libri i rimbursimit nuk i ka të gjitha medikamentet e nevojshme kështu që detyrohen ti blejnë privatisht disa medikamente.

SËMUNDSHMËRIA

Kishte 110 të sëmurë kronikë: mbizotëronte hipertensioni me 45 vetë. (njëri me dy by-passe), kardiologji 2, neurologji 1, Nefrologji 1, okulistikë 1, ORL 6, pneumologji 1, kirurgji 1, stomatologji 1, diabetikë 6 (3 prej tyre insulinovartës), hypertireozë 1 person, 1 me sklerozë multiple, 1 me meniskun traumatik, me probleme gastrointestinale 2 veta, me asthma bronkiale 1 veta, epilepsii , me probleme reumatizmale kishte mbi 15 veta (ndër ta njëri me kifoskoliozë dhe një tjetër i operuar me hernie diskale). Kishte një rast me sëmundje infektive. Me TBC, zgjebe nuk kishte. Me HIV/AIDS kishte një person i cili i merrte ilaçet nga spitali i burgut. Të sëmurë mendorë kishte 17 veta të cilët ishin të diagnostikuar me skizofreni, çrregullim depresiv, bipolar, deluzional, personaliteti dhe gjumi. Përdorues ishin 10 veta, nga të cilët 8 merrnin mjekim me suputex (bupremorfinë) i cili është një ilaç i ri që ka zëvendësuar metadonin. Konsulta jashtë sistemit të burgjeve 24, Kishte një rast me sëmundje infektive. Me HIV/AIDS kishte një person i cili i merrte ilaçet nga spitali i burgut.

QELITË

Qelitë ishin 4-6-7 vendesh. Megjithatë kishte dhe kasa të dyerve të drunjta që ishin të kalbura. Dritaret ishin të pajisura me xhama dhe kangjellat e tyre ishin lyer me bojë vaji.

Niveli i tyre i mbipopullimit ishte i lartë dhe por ishin të ndara drejt sipas grupmoshave dhe përshtatjeve.

Qelitë kishin banja të përbashkëta dhe jashtë qelive. Ato ishin të pajisura me krevate marinari prej hekuri dhe të kompletuara me çarçafë, batanije dhe dyshekë sfungjeri megjithëse disa prej të burgosurve na referuan se një pjesë të pajisjeve për fjetje i sillnin nga shtëpia.

Kushtet higjeno-sanitare. Ambienti i banjave dhe i dusheve kolektive kishte lagështi. Kishte kosha plehrash (të vegjël e të mëdhenj) megjithëse ishin të amortizuara nga përdorimi i vazhdueshëm dhe nga delikatesa e mallit të tyre plastik. Plehtrat hiqeshin të paktën çdo 24 orë. Bëhesh rregullisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave.

Veshjet e brendshme dhe të jashtme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pas-tra dhe kishin mundësi larje në lavanteri. Mjetet *detergjente larëse dhe sapuni* siguro-

heshin nga administrata e burgut. *Dushet kolektive*. Çdokush kishte mundësi të lahesh edhe çdo ditë po të kishte dëshirë. Ishte pak problem kaldaja e sektorit të paraburgimit sepse nga djegia e paketës elektronike punohesh me rezistenca të cilat nuk siguronin një ngrohje perfekte. Dushet kolektive të tjera funksiononin mirë dhe ishin me ndarëse.

Kishte *furnizim me ujë për 24 orë* sepse ekzistonin edhe cisternat e ujit (4 në tarracat e çdo godine dhe dy puse që thithnin ujë më elektromotorë megjithëse kishte ankesa për ndërprerje të ujit. *Shërbimi i mirëmbajtjes dhe i vetëmbajtjes pastër të ambientit*. (si p.sh. mirëmbajtja e instalimeve hidraulike dhe pajisjeve dhe aparatave elektrike apo i mbajtjes pastër të ambientit, lyerja e tyre dhe pastrimi i banjave). Kjo veprimtari ishte e organizuar me *brigadat e punës me të burgosur*. Po kështu ishte e organizuar edhe *qethja dhe prerja flokëve*. Sidoqoftë binte në sy në çdo ambient *niveli i lartë i lagështisë* si jashtë godinave po ashtu edhe në ambientet e brendshme të tyre.

KUSHTET E USHQYERJES

Kuzhina kishte dy salla të mëdha. Njëra prej sallave ajo për gatuarje 20x15 metra me 8 dritare të mëdha (1,5x1,5 metra) dhe 6 dritare të vogla (1x0,5 metra) ndërsa tjetra sallë për përgatitjen e zarzavateve (6x10 metra) dhe për magazinë (2x10 metra). Kuzhina në fakt kishte me të vërtetë kushte të mira në pajisje dhe hapësirë. Kishte një sobë të madhe gazi (4x1,5 metra) një lava pjatë tepër të madhe. Pajisjet e kuzhinës, tavolinat e shumta dhe raftet e mëdha, frigoriferi vigan ishin prej material hekuri inox. Në fakt nuk punonte aspiratori. Bombola e gazit ishte vendosur në territorin e jashtëm. Sasia dhe cilësia ishin të pranueshme.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPEN GRUPEVE TË RRISKUT

Stafi i këtij sektori përbëhesh nga 9 vetë së bashku me shefin. Mungonte 1 nga organika. Gjithashtu stafi i edukimit kërkonte që për shkak të mbingarkesës jo vetëm të plotësohesh organika në 10 por edhe të shtohesh numri i punonjësve në 12 (një punonjës social dhe një psikolog), duke pasur parasysh që burgu i Fushë-Krujës ka bashkëvuajtës sa gjysma e atij të Lezhës dhe kanë të njëjtin numër si staf edukimi.

arsimimi i të paraburgosurve ishte si më poshtë vijon: Pa arsim 17 veta, me arsim të ulët 29 veta, me arsim 8 vjeçar 133 veta, me arsim të mesëm 89 veta dhe me arsim të lartë 19 veta. Për muajin korrik tek të *paraburgosurit* 27 ishin përsëritës specifik, 71 përsëritës të përgjithshëm.

Gjithashtu për muajin korrik tek të *paraburgosurit* kishin marrë leje të veçanta 1 person dhe ishin dhënë 19 masa disiplinore. Për muajin gusht tek të *dënuarit* janë pa arsim 14 veta, me arsim të ulët 32 veta, me arsim 8 vjeçar 291 veta, me arsim të mesëm 141 veta ndërsa me arsim të lartë 17 veta. Të liruar janë 30 veta. Të punësuar janë 67 veta.

Leje të veçanta në kohë ka pasur 2, leje shpërblyese në kohë ka 75 raste. Masa disiplinore ka pasur 5 dhe lirime me kusht ka pasur 3 raste.

Kishte një sektor minorenësh në ndërtesën e paraburgimit, ndihmën psikosociale të të cilëve e kryente një specialist i veçantë për të miturit (Z. Edi Duro) dhe shefi i sektori të kujdesit social. Staf i të miturve trajnohet vazhdimisht në seminarët që organizon nga Qendra e Trajnimeve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. Të miturit (14-17 vjeç) ishin 18 veta të dënuar. Për ata ishin në dispozicion 6 dhoma dhe shpërndarja e të miturve nëpër këto dhoma ishte si më poshtë vijon: dhoma e parë 1 person, dhoma e dytë ka 4 persona, dhoma e tretë ka 2 veta, dhoma e katërt ka 5 veta, dhoma e pestë ka 2 veta dhe dhoma e gjashtë ka 4 veta. Në këtë sektor kishte qeli njëra prej tyre shërbente si dhomë observacioni por që përdoresh rrallë dhe në raste të jashtëzakonshme. Nuk kishte godinë të veçantë ku të grumbulloheshin të gjithë 18-21 vjeçarët por ata ishin të shpërndarë kuturu nëpër të gjitha godinat e institucionit. Aktualisht 18 – 21 vjeçar kishte gjithsej 27 veta.

Kishte 16 veta të sëmurë mendor. Personat që konstatohen si të sëmurë psikik dhe si nomenklaturë e psikiatrit, nuk mbaheshin këtu por transferoheshin pas bisedimeve që bëheshin me autoritetet përkatëse duke i çuar në institucione psikiatrike. Kishte vetëm individë me çrregullime të personalitetit, sociopatë, me çrregullime të sjelljes dhe të përshtatjes të cilët administroheshin mirë. Kishte 4 raste tentative për vetëvrasje ose individë që shprehen se do të vetëvriteshin.

Kishte akoma 10 veta që kishin qenë përdorues droge të cilët tashme e kanë lënë atë por që merrnin mjekim simptomatik për abstinencën si p.sh. haloperidol apo valium etj. 8 persona ish përdorues heroine merrnin mjekim me suputex (bupremorfinë) i cili është një ilaç i ri që ka zëvendësuar metadonin. Mbi 65 vjeç ishin 26 veta.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të vazhdohet me meremetimin e tarracave sidomos në ambientet e kuzhinës në mënyrë që të eliminohet lagështia e madhe.
- ◆ Të merren masa që të riparohet difekti i aspiratorit të kuzhinës në mënyrë që ai të vihet sa më shpejt në funksionim.
- ◆ Të pajisen punonjësit e kuzhinës dhe të kontrollit të ushqimeve me doreza. Kam-pionet ushqimore të kenë çelës.
- ◆ Sidomos tek farmacia të shikohet mundësia e pajisjes me rafte të mbyllura për të ruajtur medikamentet që mbahen në ambiente të hapura. Po ashtu të shikohet mundësia e pajisjes me ndonjë frigorifer të ri.
- ◆ Të merren masa që mjeku të furnizohet normalisht me letra për matjen e sheqerit në gjak; gjithashtu të shihesh mundësia ti sigurohesh atij një aparat EKG-je dhe një komplet mikrokirurgjikal.

- ◆ Të intensifikohet puna për rritjen e nivelit të pastërtisë nëpër qeli duke aktivizuar me këtë rast si punonjësit përkatës ashtu edhe të punësuarit por nga ana tjetër duke rritur edhe ndërgjegjësimin e vetë bashkëvuajtësve për të mbajtur pastër vendin e tyre të fjetjes.
- ◆ Të sistemohen në një godinë të veçantë të miturit dhe 18-21 vjeçarët si për të paraburgosurit ashtu edhe për të dënuarit.
- ◆ Ti shtohen stafit psikosocial edhe dy punonjës të tjerë (një punonjës social dhe një psikologe e cila kjo e fundit fundja është edhe në organikë).
- ◆ Të kërkohet shtimi i investimeve për objektet e amortizuara si dushe, dyert e banjave, zëvendësimi i pllakave të thyera apo që lëvizin (sidomos tek të miturit).
- ◆ Të rritet sasia për shpërndarjen e klorit dhe të detergjenteve të tjerë.

IEVP SARANDË

IEVP Sarandë është një institucion paraburgimi me kapacitet maksimal zyrtar prej 31 personash. Gjatë takimit, grupi inspektues, kërkoi fillimisht informacion në lidhje me të drejtat dhe trajtimin e të paraburgosurve, si dhe mbi mënyrën e trajtimit nga ana e institucionit të problematikave të ndeshura në inspektimin e mëparshëm pranë këtij institucioni.

Në ditën e inspektimit, në mjediset e institucionit ishin 61 persona. Mbipopullimi ishte problematikë e pranishme me 43 të paraburgosur, përafërsisht dyfishi i kapacitetit zyrtar. Si rrjedhojë e mbipopullimit, nëpër dhoma kishte të paraburgosur që flinin në dysheme në kushte të një trajtimi çnjerëzor dhe degradues. Disa prej dhomave ishin aq të vogla në kubaturë sa të paraburgosurit që flinin me dyshekë në dysheme këmbët i shtrinin poshtë krevateve ose ngjitur me derën e dhomës. Në këtë mbipopullim kishte ndikuar dhe fakti që një pjesë e qelive përdorehin për trajtimin e ndaluarve/arrestuarve të Komisariateve të Policisë Sarandë, në bazë të Marrëveshjes dypalëshe të vitit 2012 ndërmjet Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Brendshme “Për mbajtjen dhe trajtimin e të ndaluarve/arrestuarve” të Komisariateve të Policisë Sarandë, Berat dhe Tropojë në ambientet e I.E.V.P.-ve.

Në IEVP Sarandë, në momentin e inspektimit, ankesa pati kryesisht në lidhje me mbipopullimin në dhoma, cilësinë e ushqimit, mungesën e ajrimit (ishte shume nxehte), kushtet higjieno-sanitare në dushe dhe tualete, si dhe mbi mungesën e aktiviteteve të përbashkëta. Ankesa kishte gjithashtu edhe për mungesën e medikamenteve dhe të shërbimit të stomatologjik si dhe për ambientin e ajrimit i cili ishte i papërshtatshëm për kryerjen e një funksioni të tillë. Mjediset e përbashkëta që duhet të ofronin arsimim, formim profesional, zhvillim të aftësive individuale, aktivitete sociale, sportive, këshillime individuale dhe në grup mugonin krejtësisht. Mungesa e këtyre ambienteve kishte sjellë pengesa në zhvillimin e aktiviteteve integruese dhe psiko-sociale.

Të gjithë të paraburgosurit e intervistuar, pohuan se mund të flisnin sa herë të dëshironin me të afërmit e tyre nëpërmjet telefonave me kartë që ndodheshin në mjedisin e regjimit, por ata ankoheshin më së shumti në lidhje me çmimi i këtyre të fundit, i cili ishte shumë i lartë.

kishte mungesa të theksuara në furnizimin e të paraburgosurve me mjete të tjera të higjienës personale dhe asaj të përbashkët si sapun, shampo, detergjente pastrimi etj., dhe se të araburgosurit në shumicën e rasteve i siguronin ato nga familjarët Në këtë institucion dushet zhvilloheshin dy herë në javë dhe gjatë intervistave konfidenciale me të paraburgosurit, ata deklarorin se shpesh mungonte uji i ngrohtë. Kuzhina e IEVP Sarandë e cila ndodhej në një ambient shumë të vogël pranë zyrave të adminis-

tratës rezultoi të ishte e pastër dhe e rregullt, por kishte mangësi të disa pajisjeve bazë, të tilla si aspirator dhe bojlerë. Rrjedhimisht në kuzhinë mungonte uji i ngrohtë. Menyja e ditës dhe gramaturat ishin të afishuara në përputhje me rregulloren. Megjithatë, grupi i inspektimit tërhoqi vëmendjen për mbajtjen e kampionëve ushqimorë, të cilët nuk ruheshin në mjedis frigoriferik, pasi sipas punonjësve në këtë sektor frigoriferi ishte jashtë funksionit. Në institucion nuk kishte persona të cilët të kishin nevojë për dietë ushqimore specifike.

Gjatë vizitës në këtë institucion, u vu re se kishte shumë ankesa për sa i përket shërbimit shëndetësor. Të paraburgosurit kishin pretendime se mjeku i këtij institucioni nuk iu përgjigjej në kohë kërkesave të tyre për vizita mjekësore, kishte mangësi të theksuara në ilaçe si për rastet me sëmundje kronike ashtu dhe ato akute, ndaj dhe mjekimi sigurohej nga familja.

REKOMANDIMET:

- ◆ Për shkak të amortizimit të konsiderueshëm të fillojë sa më shpejt rikonstruksioni deri tek shkallët dhe të mbarojë me zgjerimin e dritareve që janë aq të vogla sa që nuk lejojnë asnjëherë ndriçim natyral.
- ◆ Të krijohet një ambient më i përshtatshëm për lavanterinë.
- ◆ Raftet, komodinot, tavolinat, karriget, krevatat nëpër qeli, kanë nevojë që të lyhen.
- ◆ Të mendohet për ndonjë investim të mundshëm në rigjenerimin e sistemit të ngrohjes.
- ◆ Kur për më tepër kushtet nëpër qelitë janë të këqija, kërkohet që të shtohet koha e ajrimit, sidomos tani në kohën e verës.
- ◆ Të pajiset me ambulancë.
- ◆ Të gjendet mundësi pajisjen e te paraburgosurve me gazetatat ditore.
- ◆ Të sugjerohet drejtorisë së përgjithshme për të rishqyrtuar kontratën me firmën telefonike për shkak se me firmën e tanishme të paraburgosurit paguajnë më shumë lekë.
- ◆ Të shikohet mundësia e uljes së shifrës së mbipopullimit.

IEVP MINE PEZA

KAPACITETI

Institucioni i Paraburgimit numër 302 në rrugën “Mine Peza”, Tiranë, në bazë të Urdhërit të Ministrit të Drejtësisë, është kategorizuar si burg i sigurisë së lartë me një seksion paraburgimi.

Kapaciteti i burgut ishte 170 veta dhe që aktualisht ndodhen 224 veta (mbipopullim); nga këta 216 të paraburgosur veta dhe të dënuar të ekstraduar ishin 8 veta; nga këta njëri ishte anglez dhe të tjerët ishin shqiptarë. Si recidivista figuronin 1 i dënuar dhe 38 të paraburgosur. Mbi 65 vjeç nuk kishte asnjë person.

Si shtetas të huaj të dënuar kishte vetëm 1 anglez, që mbahet në këtë institucion me urdhër të veçantë nga autoritetet përkatëse ndërsa të paraburgosur kishte 22 persona nga këta 5 veta maqedonas, 6 veta kosovarë, 3 veta italianë, 2 serbokroatë, 1 nga Presheva, 2 kolumbianë, 1 spanjoll, 1 rumun, 1 turk dhe 1 grek.

TË DHËNA TË PËRGJITHSHME

Ky institucion paraburgimi ndodhet në një nga rrugët e vjetra të qytetit të Tiranës me emrin “Mine Peza” dhe me një konstruksion të vjetruar tepër i amortizuar sepse është i ndërtuar qysh në kohën e Mbretërisë Shqiptare. Staf civil kishte 33 persona ndërsa ai policor kishte 86 veta. Janë hequr nga organika e re 2 policë.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Ambiente shëndetësie kishte në katin e dytë të ndërtesës së administratës dhe që konsistonin në një dhomë për shërbimet shëndetësore dhe një dhomë për farmacinë. Ndërsa dhoma e stomatologut dhe infermiera (që shërbente njëkohësisht si dhomë vizitash dhe dhomë për infermierin e turnit të natës) ndodhesh brenda rrethimit të dytë të burgut (në katin e parë të ndërtesës dykatëshe që dukesh përballë sapo hyn tek korridori pas portës së madhe kryesore, por me hyrje nga oborri i madh).

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Stafi i shëndetësisë e përbëhej nga 1 mjek, 1 stomatolog, 1 farmacist dhe 4 infermjerë. Të gjithë punonin me kohë të plotë. Vetëm me turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa angazhim 24 orësh kishin vetëm ndihmës mjekët. Mjekja ishte gjithashtu shpesh i angazhuar në urgjencat mjekësore dhe për të shoqëruar të sëmurët në konsultat e ekzaminimet e ndryshme të kryheshin në këtë rast jashtë territorit të institucionit.

Mjekja e përgjithshme kryente 5-6 vizita mjekësore për çdo ditë. Vizitat javore arrinin shifrën 20-25 vizita. Brenda muajit korrik figuron një shifër për 90 vizitash mjekësore. Kanë pasur raste të konsultuara dhe shtrimi në spitalin e burgjeve, në një klinikë private dhe në spitalin ushtarak.

Gjatë shërbimit 24 orësh, infermierët u jepnin ndihmë mjekësore 12-14 personave por kishte raste që numri i rasteve shkonte edhe 20 sepse kishte raste konsultimesh për marrjen e medikamenteve të ndryshme apo trajtimin e një rasti urgjent mjekësor duke i dhënë të sëmurit përkatës ndonjë tabletë për dhimbje koke, për ankth, për gjumë, për dhimbje stomaku, veshkash apo krize të fshikëzës biliare, për uljen e tensionit arterial apo fundja për matjen e një tensioni arterial. Çdo ditë plotësoheshin regjistrat apo formatet e ndryshme dokumentacioni që firmoseshin nga mjeku, infermieri dhe farmacistit.

MBI ORGANIZIMIN E SHËRBIMIT STOMATOLOGJIK

Ambjenti i dentistit ishte i kompletuar. Dentisti mbante doreza llastiku sterile dhe maskë gjatë punës së tij. Dentisti bënte 3-4 vizita dentare në ditë që konsistonte me kontrollin e dhëmbëve, heqje apo mbushje dhëmbësh. ishin bërë 40 vizita të tilla.. Instrumentet me të cilët dentisti punonte ishin sterile. Këtu punohesh me të gjitha standartet e nevojshme të sterilitetit si doreza, maskë etj.

MBI AMBIENTET E FARMACISË DHE FURNIZIMIT ME ILAÇE

Ishte një dhomë e vogël tek ndërtesa e administratës pranë dhomës së mjekut me dimensione 3x3m me dy rafta dhe një tjetër por me sergjene. Bilancin për *furnizimin me medikamente* e hartonte mjeku i cili përpilonte një listkërkesë e cila firmosesh çdo mëngjes nga mjeku, nga infermieri dhe prej farmacistes dhe në bazë të kësaj jepeshin ilaçet.

NDIHMA MJEKËSORE URGJENTE

Në vend të çantës së urgjencës përdorin kuti kartoni që është rekomandim i ri nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve (me justifikim për efekte sigurie), të pajisur me të gjitha medikamentet e pajisjet e tjera të nevojshme për të dhënë ndihmën e parë urgjente. Nuk kanë barelë. Kanë statik. Kanë aparate glukometri.

Ka një autoambulancë të vjetër, por nuk kanë barelë dhe të sëmurët rëndë transportohen me karrocë invalidësh. Transporti i rasteve të emergjencës mjekësore dhe i transportit të planifikuar për ekzaminime, konsultime të sëmurësh ishte i organizuar mirë. Mesatarisht numri i rasteve emergjente ishte 2-3 në muaj.

KONSULTIMET

Ky institucion kishte lidhje bashkëpunimi me Qendrën Spitalore të Burgjeve të Tiranës e cila ofronte konsulta me specialistë, ekzaminime me aparatura të sofistikuara dhe deri në hospitalizimin e të sëmurëve rëndë.

SËMUNDSHMËRIA

Gjithsej kishte 40 të sëmurë kronikë. Të sëmurë me probleme të shëndetit mendor janë 13 raste që mjekoheshin sipas rastit me amiltriptilinë, loram, haldol depo, haloperidol me pika, risperidon, diazepam, lorazepam dhe figuronin me këto diagnoza si çrregullim personaliteti, çrregullim ankth gjumi, epilepsi/psikozë afektive, çrregullim depresiv, çrregullim neurotik, neurozë, skizofreni, çrregullim përshtatje, etj.

Një pacient me HIV, 2 pacientë me Hepatit B, 1 pacient me Kondiloma (sëmundje seksualisht e transmetueshme). Pacientë që trajtoheshin më parë me Metadon janë 1. Përdoruesit nuk merrnin më Metadon por mjekoheshin me Bupremorfinë (Supotex) e cila jepesh nga shoqata Aksion Plus, në formën e tabletave me përdorim sublingual. Të dënuar me mjekim të detyruar nuk ka. Raste vdekje nuk ka pasur. Personat me sëmundje kronike ishin me këto diagnoza kryesore si Diabet mellitus 7 raste, Hipertension arterial 17 raste, Sëmundje ishemike e zemrës 3 raste, Fibrillation atrial 1 rast, me Pneumopathi 3 raste, me Epilepsi 1 rast, me Artrite 7 raste, me Hemorroide 1 rast, me Hipertireozë 1 rast, me TBC nuk kishte asnjë rast.

RRETH PARANDALIMIT DHE TRAJTIMIT TË SËMUNDJEVE INFEKTIVE DHEKONTAMINUESE

Bëhesh një punë profilaktike ndaj sëmundjeve infektive të tilla si HIV duke marrë masa për izolimin e rasteve të tilla dhe duke i bërë në mënyrë korrekte çdo 6 muaj testet imunobiologjike. Dy herë në javë bëhesh klorifikimi dhe dezinfektimi i tualeteve.

Në kuadrin e marrjes së masave për parandalimin e sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për të përmirësuar parametrat të *higjienës personale* si p.sh. për të parë frekuencën e larjeve të trupit, llojin veshjeve personale, kontrollin për zgjebe dhe morra, krahas kontroleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, shpërndarjes së ushqimit dhe kontrollit të vizitorëve apo familjarëve.

Po ashtu kontrolloheshin normalisht edhe *ushqimet* që sillnin familjarët dhe merreshin masa për të ndaluar ato ushqime që prisheshin shpejt në periudhën e ngrohtë. Një pacient me HIV, 2 pacientë me Hepatit B, 1 pacient me Kondiloma (sëmundje seksualisht e transmetueshme). Ishin marrë masat që të sëmurët me sëmundje të tilla kontagjioze dhe infektive si tuberkulozi, HIV/AIDS dhe parazitoza të izolohehin dhe

të mjekoheshin provizorisht në mënyrë korrekte në bazë të rekomandimeve të specialistëve që i kishin konsultuar këto raste. Nuk kishte raste të abuzimit homoseksual. Nuk u konstatuan gjithashtu raste me parazitë dhe as me sëmundje lëkure ngjitëse si zgjebe etj.

QELITË

Amortizimi i burgut duket qysh tek shkallët tepër të dëmtuara, me njolla të çdo lloji. Për shkak të amortizimit të konsiderueshem të fillojë sa më shpejt rikonstruksioni deri tek shkallët dhe të mbarojë me zgjerimin e dritareve që janë aq të vogla sa që nuk lejojnë asnjëherë ndriçim natyral. Nëpër korridoret midis qelive shihet vetëm me drita elektrike. Po ashtu ndriçim tepër të dobët ka edhe nëpër qeli të cilat kanë dritare tepër të vogla 0.5x0.5m në një dhomë gjithashtu të vogël me dimensione 2x4m. Në çdo kat ka nga 20 qeli. Nëpër qeli ka 5-6 veta. Çdo qeli ka banjë brenda me orënditë përkatës si lavaman etj., me furnizim me ujë të pijshëm sipas orarit të përgjithshëm por me ujë të rrjedhshëm për larje dhe me ujë të ngrohtë për dushet për 24 orë. Qelitë ishin të kompletuara me krevate marinari prej hekuri, të pajisur me dyshekë sfungjeri, bataniye, çarçafë etj. Kushtet e përgjithshme materiale të qelive nuk ishin të mira me ndriçim të pamjaftueshëm elektrik, pa ndriçim natyral, me ventilim të pamjaftueshëm si jashtë nëpër koridore po ashtu edhe brenda qelive. E pranueshme ishte pajisja me orëndi si tavolina, karrige, rafte komodino, (kishin nevojë të lyheshin) aparate televizive me saç sateliti, digitalb, frigorifer etj. Ekziston një lagështi e konsiderueshme e cila vihet re edhe në këtë periudhë vere. Ka lagështi të theksuar nga që tarracat janë të amortizuara.

Konstruksioni infrastruktural i qelive *nuk ishte* bashkëkohor. Ato kishin dimensione 2x7m. Ambienti i qelive kishte ajrim të kufizuar që ndriçoheshin vetëm me dritë elektrike sepse dritaret e vogla të qelive nuk lejonin ndriçim natyral. Kjo dritë elektrike ishte e pamjaftueshme për të bërë normalisht jetë dhe aktivitete të tilla si gjumin, lojëra të vogla, lexime e deri në bërjen e ushtrimeve fizike, etj.

Kushtet higjienike dhe sanitare të këtyre ambienteve ku jetoresh, të tualeteve, të dushëve, të bolierave dhe të instalimeve hydro-sanitare të tyre përkatëse ishin të amortizuara edhe pse efçente (disa prej tubave fleksibile dhe disa boliera të ndryshkura poshtë). Telefonat e dushëve ishin të fiksuara lart. Çdo kat ka një hapësirë të posaçme për dushe kolektive me nga 4 ndarëse një metër të lartë secila dhe që në fakt kishin të instaluar në mur kokat e dushëve. Larja trupore bëhesh me grafik dy herë në javë. Një herë në javë bëhesh klorifikimi dhe dezinfektimi i tualetëve. Detergjentet larës dhe sapunët furnizoheshin nga institucioni. Kishte një kazan të madh plehrash dhe disa të vogla që mundësonin që plehrat të evakuheshin një herë në 24 orë.

Veshjet e brendshme dhe të jashtëme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pas-tra dhe kishin mundësi larje në lavanteri megjithëse kishte të burgosur që ankoheshin

për sasinë e mjeteve *detergjente larëse dhe të sapunit* që sipas tyre jepeshin jo në sasinë e kohën e duhur nga administrata e burgut.

Furnizimi me ujë. Problemi me ujin konsiderohej si i zgjidhur. Në katin e tretë vetëm në një dhomë nuk shkonte uji. Problemin e kësaj dhome për tu furnizuar me ujë e kanë zgjidhur duke mbyllur përkohësisht kalimin e ujit në katin e parë dhe të dyte deri sa të mbulohen nevojat për ujë të kësaj dhome. Uji vinte 3 herë në ditë nga 2 orë. Dezinfektimi dhe deratizimi bëhet 2 herë në muaj dhe analizat e 2 depove të ujit bëhen 1 herë në muaj nga Drejtoria e Higjenë-Epidemiologjisë e Tiranës. Kishte mbipopullim nëpër qeli por ndarja e njerëzve ishte rregulluar sipas grupmoshave. Bëhesh rregullisht *klorinifikimi dhe dezinfektimi* i banjave. Nuk kishte kufizim me furnizimin me energji elektrike apo raste të ndërprerjes së saj.

SEKTORI I EDUKIMIT QË KISHTE NË PËRPARËSI GRUPET E RISKUT

Stafi i saj është përbërë prej 4 vetash nga këta 1 psikolog dhe 2 punonjës socialë. Kishte dhoma takimi, kontrolli trupor (veçmas për gratë dhe për burrat) dhe të ushqimeve.

Nuk kishte dhomë të veçantë për fëmijët e të paraburgosurve. Kishte 15 të punësuar.

Nuk kishte dhoma kulti si për muslimanët ashtu edhe për të krishterët (kryeshin në bazë të një grafiku). Leje jepeshin vetëm në rast vdekjesh dhe në rast se siguria ishte plotë dhe me miratimin e prokurorisë. Pacientë që trajtoheshin më parë me Metadon janë 1. Përdoruesit nuk merrnin më Metadon por mjekoheshin me Bupremorfinë (Supotex) e cila jepesh nga shoqata Aksion Plus, në formën e tabletave me përdorim sublingual.

Kishte edhe të tjerë 8-7 persona që kishin qenë përdorues droge por që me që e kishin lënë tashmë, merrnin për abstinencën e tyre mjekim simptomatik si haloperidol, valium etj.

Të sëmurë me probleme të shëndetit mendor janë 13 raste që mjekoheshin sipas rastit me amilriptilinë, loram, haldol depo, haloperidol me pika, risperidon, diazepam, lorazepam dhe figuronin me këto diagnoza si çrregullim personaliteti, çrregullim ankth gjumi, epilepsi/psikozë afektive, çrregullim depresiv, çrregullim neurotik, neurozë, skizofreni, çrregullim përshtatje, etj.

Stafi i këtij sektori zhvillonte me të dënuar dhe të paraburgosur për çdo muaj lojëra tavoline, kurse për përmirësimin e aftësive në përdorimin e kompjuterit, kulturë ore fetare, tema sociale, recensione libri, interesoheshin për funksionimin e plotë të klasave arsimore, për ndjekjen e frekuentimit të bibliotekës etj.

Gjatë këtyre aktiviteteve stafi i këtij sektori bënte *vëzhgime për sjelljet ndërpersonale* midis të dënuarve dhe të paraburgosurve. Bëhesh një punë këmbëngulëse sistematike

për *parandalimin e incidenteve apo konflikteve*, sidoqoftë kishte edhe raste konfliktesh midis bashkëvuajtëse të cilat motivoheshin nga mbipopullimi megjithëse rastiste që konfliktet të shkaktoheshin edhe për motive banale si pirja e duhanit, etj.

Nga të paraburgosurit: Analfabet kishte 1 person, me arsim të ulët kishte 15 vetë, me arsim 8 vjeçar kishte 87 veta, me arsim të mesëm 90 veta, me arsim të lartë 31 veta. *Nga të dënuarit*: me arsim 8 vjeçar kishte 4 veta, me arsim të mesëm 1 veta, me arsim të mesëm 1 person, me arsim të lartë 2 veta.

SEKTORI I EDUKIMIT

Ky sektor i përbërë prej dy vetave, njëri ishte shefi tjetri ishte kartelistja. Stafi juridik ishte i angazhuar në pranimin e të dënuarve, në regjistrimin e hyrjeve të reja, në lëvizjet e tyre, në lirimet dhe transferimet e tyre në përditësimet e dosjeve personale penale, në marrjen kontakt dhe sqarimet e nevojshme me të burgosurit brenda kuadrit ligjor, duke marrë pjesë në komisionin e pritjes, në atë të disiplinës, në atë të vlerësimit të sjelljes, në atë të planifikimit të lejeve shpërblyese, në trajnimet me tematikë respektimin e të drejtave të njeriut, etj.

Të dënuar të ekstraduar ishin 8 veta; nga këta njëri ishte anglez dhe të tjerët ishin shqiptarë. *Të dënuar* për herë të parë ishin 7 veta, përsëritës i përgjithshëm ishte vetëm 1 dhe të transferuar kishte vetëm 1 rast. Nuk ishte dhënë asnjë leje e veçantë, asnjë masë disiplinore, asnjë kërkesë për falje dhe asnjë lirim me kusht. Nga të paraburgosurit. Përsëritës ishin 38 veta. Masa disiplinore ishin dhënë 3 personave të paraburgosur.

RRETH TORTURËS SË PRESUPOZUAR DHE RASTEVE TË KEQTRAJTIMIT

Nuk kishte raste kur të burgosurit dhe të paraburgosurit keqtrajtoheshin apo të përdorimit të forcës apo formave të tjera shtrënguese. Kur saktësohesh ndonjë rast keqtrajtimi pas ndonjë denoncimi apo gjatë një ekzaminimi në komisionin e pritjes kishte procedura strikte të *dokumentimit* dhe të *denoncimit* të këtyre rasteve pranë organeve përkatëse. Nuk konstatuam *individë të rrezikshëm* që sipas rregullores duheshin imobilizuar. Nuk ka pasur tentativa arratisje.

Një dëshmitar që mbrohesh nga drejtësia u transferua nga spitali në paraburgimin 302 sepse në spital dogji qelinë e tij mirëpo edhe këtu tentoi të varte veten. Ndërhyrja energjike e punonjësve të policisë bëri që plani i tij të dështojë.

SISTEMI I SIGURISË

Ishin të instaluara kamera. Hidrantet kundra zjarrit ishin të rregullta.

REKOMANDIMET:

- ◆ Për shkak të amortizimit të konsiderueshëm të fillojë sa më shpejt rikonstruksioni deri tek shkallët dhe të mbarojë me zgjerimin e dritareve që janë aq të vogla sa që nuk lejojnë asnjëherë ndriçim natyral.
- ◆ Të fillojë ndërtimi i dhomës së prindërimit në distancë.
- ◆ Të krijohet një ambient më i përshtatshëm për lavanterinë.
- ◆ Të merren masa për të eliminuar lagështirën e madhe që ekziston sidomos midis zonës ndarëse me ndërtesat e policisë.
- ◆ Raftet, komodinot, tavolinat, karriget, krevatet nëpër qeli, kanë nevojë që të lyhen.
- ◆ Të mendohet për ndonjë investim të mundshëm në rigjenerimin e tubave fleksibël të bolierave dhe të vetë disa bolierave etj.
- ◆ Telat e bolierit në kuzhinë të izoloohen dhe të futen brenda në kutinë e posaçme të saj.
- ◆ Të vihet në funksionim fusha e lojrave si futboll, etj.
- ◆ Kur për më tepër kushtet nëpër qelitë janë të këqija, kërkohet që të shtohet koha e ajrimit, sidomos tani në kohën e verës.
- ◆ Të pajiset ambulanca me një barelë.
- ◆ Të krijohen ambientet e kultit dhe të veçanta si për muslimanët ashtu edhe për të krishterët.
- ◆ Të gjendet mundësi për të gjetur fondet që të bëhet e mundur dalja e gazetës periodike që e hartojnë të paraburgosurit.
- ◆ Të i sugjerohet drejtorisë së përgjithshme për të rishqyrtuar kontratën me firmën telefonike për shkak se me firmën e tanishme të paraburgosurit paguajnë më shumë lekë.
- ◆ Të shikohet mundësia e uljes së shifrës së mbipopullimit.
- ◆ Të plotësohet organika e stafit policor duke shtuar dy personat që mungojnë.

IEVP ELBASAN

Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale Elbasan, është hapur më 2 tetor të vitit 2012. I ndërtuar në ambientet e brendshme të Ish-Kombinatit Metalurgjik, ky institucion paraburgimi sjell jo vetëm standarde të larta për sa i përket kushteve, por sjell edhe një tjetër standard atë të kursimit të energjisë elektrike. E veçanta e këtij paraburgimi krahasuar me 5 institucionet e reja ndërtuar prej 2008 me financim të BE-së, është se gjatë ndërtimit të këtij institucioni janë përdorur disa teknika të veçanta siç është teknika e energjisë elektrike.

Me urdhrin nr. 7013/1 datë 21.11.2012 të Ministrit të Drejtësisë është miratuar rregullorja e brendshme e IEVPenale Elbasan. Miratimi i kësaj rregulloreje ka pasur si qëllim përcaktimin e rregullave, mënyrës së organizimit në IEVPenale për një zbatim efikas dhe të drejtë të ligjit për të drejtat dhe trajtimin e të p/burgosurve dhe të legjislacionit në fuqi për sistemin penitenciar, në funksion të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, rehabilitimit social, individualizimit të trajtimit.

IEVP Elbasan me urdhrin nr. 1201/1, datë 27.02.2012 të Ministrit të Drejtësisë është kategorizuar institucion paraburgimi. Kapaciteti i institucionit është për 120 persona.

Në ditën e inspektimit ndodheshin 264 të paraburgosur në kushte mbipopullimi 92% mbi kapacitet. Në përputhje me procedurën e zhvillimit të monitorimit, grupi zhvilloi fillimisht takimin me drejtuesin e institucionit dhe shefin e sigurisë, nga ana e të cilëve u shpreh gatishmëria për bashkëpunim.

Problematika më e madhe në gjykimin e tyre ishte mbipopullimi i këtij institucioni i cili sillte për pasojë uljen e cilësisë së shërbimeve për të paraburgosurit.

Institucioni ndahej në dy seksione të mëdha A dhe B. Përpara hyrjes në seksione kishte 2 dhoma observimi dhe 2 dhoma transiti, seksioni A për të dënuar mbi 21 vjeç dhe seksioni B për 18-21 vjeçarët.

Seksionet ndaheshin në sektorë të organizuar në këto ambiente: dhoma banimi, dhomë këshillimi, banjë e jashtme e përbashkët, ambient dushi për një person dhe magazinë. Dhomat e banimit ishin projektuar për 1, 2, 3, 4 e 5 persona. Dhomat e banimit ishin të pajisura të gjitha me ambient banje. Ambientet e përbashkëta (klasa, bibliotekë, palestër) ishin vetëm për sektorin B.

Dhomat e veçimit dhe izolimit ishin në katin e parë të godinës dhe rezultuan të ishin të mbipopulluara dhe të pa pajisura me mjetet e nevojshme për akomodim. Këto dhoma ishin të monitoruara me kamera vëzhgimi.

Gjendeshin 2 dhoma observimi dhe 2 dhoma transiti. Në ditën e inspektimit tek dhomat e observimit ndodheshin 6 persona përkatësisht të ndarë 2 tek një dhomë dhe 4 persona të tjerë në dhomën tjetër. Këto dhoma ishin mjaft të vogla dhe në secilën prej tyre kishte vetëm nga dy shtretër dhe dyshekë. Në observim mungonin karriget (çarçafët, batanijet dhe jastëkët). Në dhomën ku gjendeshin katër persona, 2 prej tyre flinin bashkë në tokë në një dyshek. Brenda një Korridori të vogël jashtë ndodhej tualeti dhe dushet për dhomat e observimit dhe transitit.

Personat në observim gjatë bisedave në privatësiu ankuan për mungesën pajisjeve të tilla si pjata, lugë dhe gota. Ushqimi u ishte ofruar për të gjitha vaktet, por ata përgjithësisht kishin preferuar ta merrnin nga familjarët.

Kushtet materiale

Dhomat e banimit brenda regjimit akomodonin nga 1 deri në 4 persona në dhomë. Institucioni ofronte 143 shtretër, ndaj jo të gjithë të paraburgosurit kishin krevat. Në të gjitha dhomat kishte nga 1 e deri në 2 të dënuar që flinin me dyshek përtokë. Dhomat ishin të përmasave të ndryshme, por kryesisht të vogla në kubaturë. Kishte dhe dhoma me një të dënuar ku dhoma ishte e vogël me Hapësirë sa për një krevat. Tualetet ishin nëpër dhoma dhe në kushte shumë të mira. Në dhoma sigurohej ndriçim natyror dhe artificial.

Shërbimi Shëndetësor

Organika e sektorit të shëndetësisë përbehej nga 4 ndihmësmjekë dhe një mjek me kohë të pjesëshme.

Gjatë inspektimit në këtë institucion si dhe në bazë të intervistave me të paraburgosurit, u konstatua se shërbimi shëndetësor ishte relativisht i mirë dhe të paraburgosurit nuk kishin ankesandaj stafit.

Rekomandime që duhen plotesuar lidhur me:

- ◆ Te krijohen mjedise të punës për punonjësit e sektorit të kujdesit social brenda në regjim për Godinën A.
- ◆ Plotesimin në organikë e mjekut me kohë të plotë në sektorin shëndetësor.
- ◆ Furnizimin e dhomës së stomatologut me instrumente dhe materialet dentare.
- ◆ Vënia në përdorim të lavanderisë për larjen e ndërresave dhe teshave të tjera të të paraburgosurve.
- ◆ Njohjen e ditëve të uljes së dënimit për të ata që punësohen brenda institucionit.
- ◆ Marrja e masave për pajisjen e dhomave të veçimit me mjetet e nevojshme si dhe ofrimin e shërbimit në këto dhoma në mënyrë dinjitoze.

IEVP TEPELENE

KAPACITETI

Burgu i Tepelenës klasifikohesh si burg i sigurisë së zakonshme me një seksion paraburgimi. Kapaciteti i burgut si kurbaturë ishte për 70 veta ndërsa me shtretër ishte 108. Aktualisht ndodheshin 117 persona; ndër to në sektorin e paraburgimit ishin 54 dhe burgimi 60. Kishte një staf të përbërë nga 106 veta ku stafi policor kishte 78 veta ndërsa stafi civil kishte 28 veta. Kishte edhe 1 punonjës i Shërbimit të Kontrollit të Brendshëm.

KONSTRUKSIONET SHËNDETËSORE

Në ambientet e jashtme kishte një dhomë mjeku, një dhomë farmacie dhe një dhomë për dentistin. Dhoma e mjekut ishte e pajisur me krevat vizite, tavolinë, karrige, dritare me perde dhe një raft i ndihmës së shpejtë e kompletuar me të gjitha pajisjet dhe ilaçet e nevojshme të urgjencës. Kurse në ambientet e brendshme të regjimit të burgut kishte një dhomë tjetër të vogël (infermiera 2x2m) për vizita mjekësore. Për tu përmendur është se për mungesë ambientesh, kjo dhomë përdoreh njëkohësisht edhe si dhomë e komisionit të pritjes, e takimit me avokatin apo me prokurorin.

PËRBËRJA DHE KOHA E PUNËS E STAFIT MJEKËSOR

Kishte një mjek të përgjithshëm (shefi dr. Klevis Shella) që punonte me kohë të pjesshme dhe një stomatolog që punonte me kohë të plotë. Gjithashtu ka edhe një farmacistë me shkollë të lartë dhe 4 ndihmës mjekë të cilët punonin në kohë të plotë. Në turn të parë punonte mjeku, dentisti, farmacisti ndërsa ndihmës mjekët kishin angazhim 24 orësh.

KUALIFIKIMET DHE TRAJNIMET QË KA STAFI MJEKËSOR

Stafi mjekësor bënte vazhdimisht kurse kualifikimi dhe trajnimi dhe seminare për ngritjen e tyre tekniko-profesionale të organizuara nga sektori i trajnimeve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. Nuk kishte asistencë psikiatrike. Të sëmurë mendorë kishte vetëm 1.

ZËNIA NË PUNË

Çdo ditë i gjithë personeli shëndetësor ishte i angazhuar në ambientet e tyre të punës. Brenda regjimit të burgut (përveç farmacistes dhe dentistit) punonin mjeku dhe infermierët. Jashtë regjimit të burgut punonte dentisti. Na thanë se dentisti i merrte të sëmurët e tij në klinikën e tij private sepse nuk kishte pajisjet e nevojshme për të punuar në ambientin e tij brenda institucionit. Mjeku i përgjithshëm kryente mbi 4-6 vizita në ditë.

NDIHMA MJEKËSORE URGJENTE

Zakonisht ndihmën urgjente mjekësore jashtë orarit zyrtar të punës e kryente ndihmës mjeku i shërbimit 24 orësh por në ato raste kur gjendja e të sëmurëve ishte e rëndë, ato transportoheshin për në spitalin e Tepelenës ose në atë të Gjirokastrës sepse me këto spitale kishin marrëveshje bashkëpunimi. Nga spitalet civile nuk kishin ndonjë ankesë përkundrazi ishin shumë të kënaqur sepse u ishte lënë në dispozicion një dhomë të veçantë që e përdornin vetëm për të burgosurit dhe se vizitat mjekësore për të burgosurit i bënin shefat e reparteve të spitaleve.

Transporti i të sëmurëve bëhesh me makina të burgut sepse nuk kishin autoambulancë. Ekzistonte barela për transportin e të sëmurëve rëndë.

Mbi organizimin e shërbimit stomatologjik.

Veprimet me të sëmurët, dentisti i kryente në klinikën e tij private jashtë institucionit sepse dhoma e tij nuk dispononte mjetet që siguronin efencë të mirë në punën e tij. Sipas statistikave dentisti kryente 2-3 vizita, ndër to kontrole, mjekime, pastrim gurzash, ekstraksione dhëmbësh, mbushje, etj. Dentistin nuk mundëm ta takonim sepse ai i priste pacientët e tij në klinikën e tij private jashtë ambientit të institucionit.

Ambientet e farmacisë dhe furnizimi me ilaçe. Medikamentet mbaheshin në ambiente të hapura (kishte dy sergjene). Nuk kishte frigorifer në të cilën mund të mbaheshin p.sh. insulinat, etj.). Furnizimi me ilaçe ishte i mjaftueshëm. Akoma nuk kishte aplikuar furnizimi me medikamente që rimbursoheshin nga Drejtoria e Sigurimit Shëndetësor. Të burgosurit nuk i pranojnë ilaçet shqiptare; ata preferonin të blenin ilaçet greke.

SËMUNDSHMËRIA

Për sa u përket sëmundshmërisë; kishte të sëmurë kardiologjike 1 të dënuar dhe 4 të paraburgosur; gastrointestinalë 1 i dënuar dhe 2 të paraburgosur, të sëmurë neurologjikë 1 i paraburgosur, reumatologjikë 5 të paraburgosur, dermatologjikë 1 i paraburgosur, me sëmundje kirurgjikale 8 të paraburgosur, me sëmundje stomatologjike kishte 32 të paraburgosur dhe 2 të dënuar.

Kishte të 2 sëmurë infektivë (dy raste me hepatitis chronicum B që mjekohesh me ilaçet që ja sillnin familjarët e tij). Nuk kishte të sëmurë me HIV-AIDS. Të sëmurë mendorë kishte 1 rast.

RRETH PARANDALIMIT DHE TRAJTIMIT TË SËMUNDJEVE INFEKTIVE DHE KONTAMINUESE

Nuk kishin raste që dyshohesh apo ishte me HIV – AIDS, TBC apo ndonjë rast me pedikulozë apo me zgjebe. Kishte të 2 sëmurë infektivë (dy raste me hepatitis chronicum B që mjekohesh me ilaçet që ja sillnin familjarët e tij).

Në kuadrin e marrjes së masave parandaluese për parandalimin e këtyre sëmundjeve kontaminuese në burgjet bëhesh një kontroll i vazhdueshëm i të burgosurve për parametra të mira të higjienës personale si p.sh. frekuenca e larjeve të trupit, të veshjeve personale, kontrollit për zgjebe dhe morra, krahas kontrolleve për pastërtinë e ambientit të qelive, të gatimit në kuzhinë, shpërndarjes së ushqimit dhe kontrollit të vizitorëve apo familjarëve. Po ashtu kontrolloheshin normalisht edhe ushqimet që sillnin familjarët.

PËRPARËSITË QË DUHET TU JEPEN GRUPEVE TË RRISKUT

Stafi i sektorit të edukimit përbëhesh nga tre veta. Kishte 1 psikolog dhe 1 specialist edukimi.

Personat që konstatoheshin si të sëmurë psikik dhe si nomenklaturë e psikiatrit, nuk mbaheshin këtu por transferoheshin pas bisedimeve që bëheshin me autoritetet përkatëse duke i çuar në institucione psikiatrike. Kishte 1 të sëmurë me çrregullime skizofrenike por me mjekimin që merrte ishte i qetë. Ky individ herë pas here shfaqte çrregullime të personalitetit, sociopati, çrregullime të sjelljes dhe të përshtatjes. Nuk kishte ambiente biblioteke, kulti, dhoma edukimi. Veprimet e kësaj natyre kryheshin në ambientet e zyrave të administratës.

Këto aktivitete ndiqen nga 6 të burgosur 18-21 vjeçarë, 30 të burgosur në moshë të rritur dhe 36 të paraburgosur në moshë të rritur. Çdo muaj zhvilloheshin nga 12 orë tematika sociale.

Në aktivitete futbollit/volejbollit/basketbollit merrnin pjesë 6 veta 18-21 vjeçarë dhe 44 veta të rritur; janë zhvilluar gjithsej 25 orë aktivitete të tilla. Lojëra tavoline: 25 orë aktivitete të tilla me 55 pjesëmarrës.

aktivitete kulturore – artistike: pjesëmarrës 30 veta; në këto aktivitete ishte bërë një bashkëbisedim rreth librit “Kronikë në gurë” ku janë interpretuar dhe lexuar krijimtari letrare nga të burgosurit. Korrik: Trajnime me stafin e sigurisë: numri i pjesëmarrësve 10; tema: si të menaxhojmë stresin. Korrik: Aktivitete me organizata fetare nuk ka pasur. Nuk kishte ambiente për kryerjen e riteve fetare.

Kishte një ambient të veçantë për kryerjen e takimeve speciale me krevat dopjo, krevat fëmije, banjo me dush, sifon, lavaman dhe pasqyrë. Dhomat e takimeve ishin të konstruktura mirë, me ndarjet me mur (tre), me stola, tavolina etj. Ndarja e personave bëhesh sipas përshtatjes moshës (kishte 8 krevate por 6 veta aktualisht – 18-21 vjeçar, sipas grupimeve (p.sh. përdoruesit e drogës veç) dhe sipas përshtatjes me njëri tjetrin. Nuk kishte mbi 65 vjeç. Kishte 11 veta të punësuar (të dënuar). Me arsim të ulët kishte 3 veta, me arsim 8 vjeçar kishte 12 veta, me arsim të mesëm kishte 8 veta; Nuk kishte raste që frekuentonin arsimin formal apo atë informal.

Të dënuar për herë të parë kishte 18 veta; përsëritës specifik kishte 1 rast dhe përsëritës të përgjithshëm ishin 4 raste. Numri i ankesave ishin 4. Këta ankesa janë trajtuar dhe kjo

mbështetur në regjistrin e kërkes-ankesave të institucionit. 5 kompjuterat që kanë disponuar më parë, tashmë nuk funksionojnë më dhe për këtë arsye nuk kanë zhvilluar kurse kompjuteri. Kishte 6 ish përdorues droge që për abstinencën e tyre merrnin qetësues të ndryshëm si haloperidol, valium, parkopan, etj. Ish përdoruesit e heroinës nuk merrnin më Metadon por mjekoheshin me Bupremorfinë (Supotex) e cila jepet nga shoqata Aksion Plus, në formën e tabletave me përdorim sublingual. Përdorues alkooli ka 2 veta; të sëmurë mendor është një person.

RRETH TORTURËS SË PRESUPOZUAR DHE RASTEVE TË KEQTRAJTIMIT

Nuk kishte raste kur të burgosurit dhe të paraburgosurit keqtrajtoheshin apo të përdorimit të forcës apo formave të tjera shtrënguese. ishin dhënë 4 leje shpërblyese; 2 lirime me kusht; 1 me ulje dënimi dhe 1 i liruar.

Numri i takimeve me familjarët ishte 547. Takime të veçanta ka pasur 4 raste. Kishte pasur para disa kohësh një rast tentativë për arratisje nga ambientet e gjyqit. Kur saktësohesh ndonjë rast keqtrajtimit në ndonjë rast denoncimi apo në ndonjë rast ekzaminimi në komisionin e pritjes kishte procedura strikte të dokumentimit të tyre dhe të denoncimit të këtyre rasteve pranë organeve përkatëse.

QELITË

Kishte 24 qeli ndër to 12 paraburgimi dhe 12 burgimi. Në sektorin e paraburgimit ishte një dhomë veçimi por për shkak të mbipopullimit ishte kthyer në qeli. Po për këtë shkak edhe dhoma e bibliotekës ishte kthyer në qeli. Rrjedhimisht vetëkuptohet që kapaciteti më i madh ishte në katin e dytë tek sektori i burgut. Qelitë kishin nga 4-6 veta por tek paraburgimi kishte qeli edhe me 8 veta. Ishin të instaluar 12 kamera.

Konstruksioni infrastrukturual i qelive ishte i pranueshëm. Ambienti i qelive kishte ajrim të bollshëm dhe dritë të mjaftueshme elektrike dhe natyrale por nuk ishte e mjaftueshme për të bërë një jetë me aktivitete të tilla normale si gjumin, lojëra të vogla, lexime etj. Qelitë ishin 4-6-7 vendeshe sipas kurbaturës dhe me dritare të mëdha 1.60x1.50m. Kishte mbipopullim. Kushtet e përgjithshme materiale të qelive; pajisja me rafte, tavolina, karrige, ndonjë televizor, frigorifer) ishin të mira.

Kushtet materiale për mirëmbajtjen e higjienës personale. Brenda çdo qelie në krahun e dritareve ka një aneks 4 metra të gjatë dhe 1.5 m të gjerë që përmban në krahun e majtë lavamanin dhe në krahun tjetër tualetin me sifon. Tualeti ndahesh nga ky ambient nga një derë duralumini. Ato ishin të pajisura me krevate marinari prej hekuri dhe të kompletuara me çarçafë, batanije dhe dyshekë sfungjeri megjithëse disa prej të burgosurve na referuan se disa pajisje i sillnin nga shtëpia.

Dushet kolektive ishin vendosur djathtas në hyrje të korridorit të qelive. Dhoma e dusheve përbëhej nga 3 dushe të ndara me mur. Ishte shtruar me pllaka si poshtë ashtu edhe anash mureve. Njëri prej dusheve ishte i prishur. Uji i dusheve ngrohesh me dy boliera. Kokat e dusheve ishin të fiksuara nëpër mure. Çdokush kishte mundësi të lahesh në bazë të një grafiku edhe 2 herë në javë. Bëhesh rregullisht klorifikimi dhe dezinfektimi i banjave.

Veshjet e brendshme dhe të jashtme siguroheshin nga vetë të burgosurit. Ishin të pastra dhe kishin mundësi larje. Mjetet detergjente larëse dhe sapuni siguroheshin nga administrata e burgut. Kishte furnizim me ujë për 24 orë dhe ky ujë ishte shumë i pastër sepse ishte i lidhur direkt me ujësjellësin e Tepelenës. Njerëzit këtu nuk kishin ankesa as për ujin.

FURNIZIMI ELEKTRIK

Kishte furnizim me rrymë elektrike të vazhdueshme. Në rastet kur iknin dritat punonin gjeneratorët.

AMBIENTET DHE KOHA E AJRIMIT

Kishte 3 ambiente ajrimi. Njëra shërbente për sektorin e paraburgimit, tjetra për sektorin e burgimit dhe e fundit një ambient disi më e vogël shërbente për sektorin e sigurisë së veçantë. Koha e ajrimit respektohesh gjatë gjithë ditëve të javës pa ndërprerje si në ditët e pushimit por edhe gjatë festave (paradite 2 orë dhe një orë e gjysmë pasdite).

KUSHTET E USHQYERJES

Kuzhina kishte një ambient të vogël (5x10m) me 3 dritare (1x1m). Nuk kishte dhomë të posaçme për vendosjen e enëve (mbaheshin në sergjene, jo të mbuluara me rafte) të produkteve ushqimore, për përpunimin e larjen e tyre, dhomë për kuzhinierët, etj. Kishte një frigorifer ngrirës, një banak frigoriferi i prishur, një sobë të amortizuar (punonte vetëm një plitë) dhe dy plita gazi. Lavapjata ishte vogël (1.5m) por furnizohesh me ujë të pandërprerë të ngrohtë dhe të ftohtë. Kishte tavolina, rafte dhe dush. Nuk kishte aspirator.

Në krahasim me herët e tjera ishte vënë dorë për të meremetuar ambientet e kuzhinës (ishte vënë një derë e re prej duralumini me ngjyrë bezhë, shtruar në dysheme me pllaka dhe po ashtu ishin vënë pllaka edhe anash mureve (rreshti i pllakave mbi 2 metra i lartë). Gatuhesh edhe me elektrik por edhe me gaz. Bombolat e gazit ishin vendosur jashtë ambientit të kuzhinës. Sasia dhe cilësia ishin të pranueshme. Gjellët shpërndareshin në kushte higjienike.

Personeli ishte i veshur me uniformën përkatëse të bardhë dhe me kapuç dhe të pajisur me librezë shëndetësore. Kontrolli dhe ruajtja e kampioneve të ushqimit bëhesh prej personelit shëndetësor. Kontrolli bëhesh në çdo vakt dhe ruhesh kampioni i ushqimeve për 24 orë por nuk kishin etiketa dhe ruheshin në frigorifer por nuk ishin të mbyllura me çelës. Në kuzhinë

punonin 3 kuzhinierë dhe 3 shpërndarës. Sipas drejtorit të institucionit ishte premtuar një fond prej 4 milion lekësh të vjetra për të rikonstruktuar dhe pajisur kuzhinën.

LAVANTERIA

Robat i lanin në një ambient jashtë institucionit.

KONFIDENCA DHE ZBATIMI I ETIKËS MJEKËSORE

Vizita mjekësore ishte konfidenciale dhe zhvillohesh larg vërejtjes dhe duke respektuar përkujdesjen që duhet të ketë gardiani.

INTEGRITETI PROFESIONAL NË KRYERJEN E DETYRËS

Personeli shëndetësor nuk vihesh në pozita të vështira prej autoriteteve të institucionit gjatë kryerjes së detyrës së tyre humanitare. Mjeku nuk ishte anëtar i komisionit disiplinor.

REKOMANDIMET:

- ◆ Të shikohet mundësia e rikonstruksionit dhe asfaltimit të rrugës së ngushtë malore që të çonte në hyrje të burgut.
- ◆ Të merremtohet dhe të mirëmbahet pastër ndërtesa, në të cilën mund të qëndronin në pritje familjarët e të burgosurve.
- ◆ Të merren masa që dhoma e vizitës mjekësore, të mos përdoret për nevoja të tjera jo të karakterit shëndetësor.
- ◆ Të merren masa që mjeku të shtojë vëmendjen në pajisjen e bashkëvuajtësve me librezë shëndetësore.
- ◆ Të merren masa që të sigurohet një frigorifer në farmaci.
- ◆ Të merren masa për të vënë në efciencë dhomën e stomatologut, në mënyrë që ai ta kryejë punën e tij brenda institucionit të burgut.
- ◆ Të merren masa për tu vënë në dispozicion të stafit mjekësor një autoambulancë e cila të ketë edhe të gjithë pajisjet e domosdoshme për transportimin e të sëmurëve.
- ◆ Të merren masa që të rregullohet funksionimi i njërit prej bolierave të dusheve.
- ◆ Të merren masa për të siguruar një sobë të re dhe të madhe dhe për të instaluar një aspirator në kuzhinë.
- ◆ Të mundësohet zgjerimi i ambientit të kuzhinës me ambiente të tjera të veçanta për vendosjen e enëve, të produkteve ushqimore, për përpunimin e larjen e tyre, dhomë për kuzhinierët, etj.
- ◆ Të merren masa për të pakësuar mbipopullimin.